

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

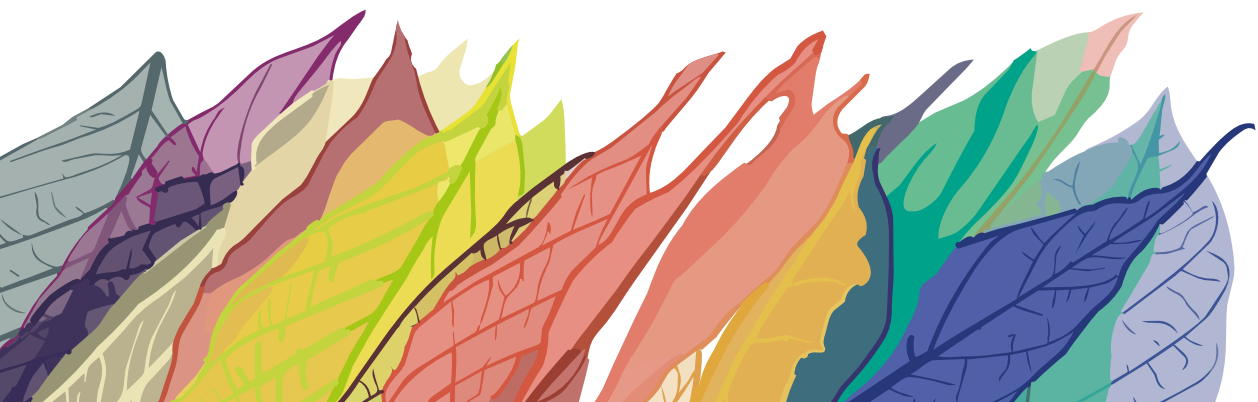
ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ 2025

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ 2025

Η παρούσα έκθεση αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλικού το οποίο συγκέντρωσε η ομάδα που συγκροτήθηκε με σκοπό την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (άρθρο 72 του ν. 4488/2017).

Στην ομάδα συμμετέχουν οι ειδικοί επιστήμονες: Χρυσούλα Αντωνίου, Κατερίνα Βλάχου, Νίκο Βίττη, Θεοδώρα Βουλγάρη, Δήμητρα Γιαζιτζή, Ιωάννα Κουβαριτάκη, Κωνσταντίνο Μπαρτζελιώτη, Ευανθία Μπενέκου, Ευαγγελία Σκυλλακού, Έλενα Σταμπουλή και Αργυρώ Τζόρτζη, **υπό την εποπτεία των Βοηθών Συνηγόρων** Καλλιόπης Λυκοβάρδη και Ευανθίας Σαββίδη.

Επιμέλεια σύνταξης: Καλλιόπη Λυκοβάρδη

Κεντρική σύνταξη: Δημήτρης Βερέμης, Κωνσταντίνος Μπαρτζελιώτης

Κείμενα: Χρυσούλα Αντωνίου, Δημήτρης Βερέμης, Ευανθία Μπενέκου, Κωνσταντίνος Μπαρτζελιώτης, Κατερίνα Βλάχου, Θεοδώρα Βουλγάρη, Ιωάννα Κουβαριτάκη, Χάρης Παπαδόπουλος, Ευαγγελία Σκυλλακού, Έλενα Σταμπουλή

Συντονισμός, Εκτέλεση και Εποπτεία Υπηρεσιών Έκδοσης: Ελένη Αδαμαντίδου, Βασιλική Δελέγκου (Τμήμα Βιβλιοθήκης, Αρχείου και Εκδόσεων, Συνήγορος του Πολίτη)

Σχεδιασμός και σελιδοποίηση: Μάιρα Παπασπύρου, info@mairadesign.gr

Επιμέλεια κειμένου: Lexicon

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκθεσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο δικαιούχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκθεση, παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ειδική Έκθεση 2025 «Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες» τυπώθηκε το 2026 σε 500 αντίτυπα στην ελληνική γλώσσα και 100 αντίτυπα στην αγγλική γλώσσα και είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα: <https://www.synigoros.gr>

Διαστάσεις: 17 × 24 εκ.

Αριθμός σελίδων: 128

ISSN: 2732-8368

© Συνήγορος του Πολίτη

📍 Χαλκοκονδύλη 17, 104 32, Αθήνα

☎ 213 1306 600

🌐 www.synigoros.gr

📘 Συνήγορος του Πολίτη - THE GREEK OMBUDSMAN

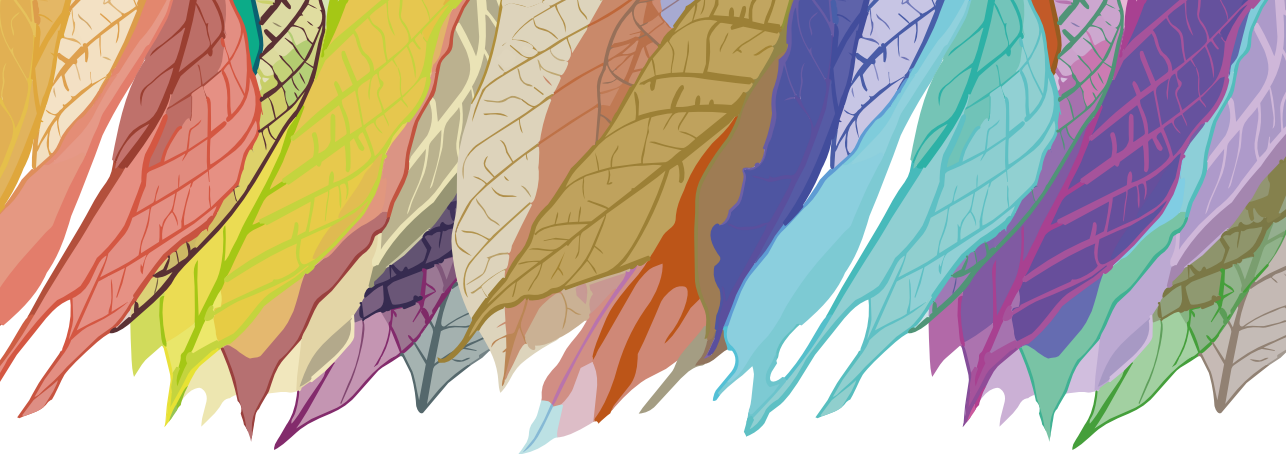
✂ @Synigoros

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΑΡΘΡΑ 3, 4 ΚΑΙ 5 – ΓΕΝΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ – ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ	17
Διαδικασίες Πιστοποίησης Αναπηρίας – Συμπεριφορά ιατρών ΚΕΠΑ	18
Παροχή δυνατότητας εξ αποστάσεως ταυτοποίησης σε κατηγορίες πολιτών για την πιστοποίηση αριθμού κινητού τηλεφώνου στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας	21
Κατά προτεραιότητα εξυπηρέτηση κατόχων κάρτας αναπηρίας	23
Προβλήματα στην ταχυδρομική παράδοση καρτών αναπηρίας από τα ΕΛΤΑ	24
Ψηφιακός αποκλεισμός από το πρόγραμμα «ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ»	24
Άρνηση αεροπορικής εταιρείας να μεταφέρει χρήστρια αναπηρικού αμαξιδίου επικαλούμενη λόγους ασφαλείας	25
Παρατηρήσεις του Συνηγόρου σε νομοσχέδιο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για διακριτική μεταχείριση των ψυχικά πασχόντων στην αναβολή ή απαλλαγή στράτευσης	27
ΑΡΘΡΟ 7 – ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ	29
Αποκλεισμός παιδιών με αυξημένες ανάγκες υποστήριξης από ΚΔΑΠΑμεΑ	30
Αποκλεισμός παιδιών με αυξημένες ανάγκες υποστήριξης από ΚΔΗΦ	33
Διακριτική μεταχείριση γονέων ανηλίκων με αναπηρία εκ μέρους τραπεζών	36
ΑΡΘΡΟ 8 – ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	39
Αφύπνιση της Κοινωνίας - Κοινωνική ευαισθητοποίηση για την αναπηρία- Ενθάρρυνση εθελοντισμού (σχετική αυτοψία στο παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αθήνας)	39
Ειδικός ιστοχώρος «www.synigoros-solidarity.gr»	42
ΑΡΘΡΟ 9 – ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	45
Πεζοδρομήσεις, παραδοσιακοί οικισμοί και προσβασιμότητα	45
Προσβασιμότητα παλαιών ανελκυστήρων και υλοποίηση παρεμβάσεων ασφαλείας	46
Κατάληψη οδεύσεων τυφλών στην παλιά πόλη του Ναυπλίου	47
Λοιπά θέματα προσβασιμότητας στο δομημένο και το φυσικό περιβάλλον	47
Προσβασιμότητα σε τραπεζικές υπηρεσίες	48

Προσβασιμότητα και αεροπορικά ταξίδια	49
Πρόωρη λήξη της Α΄ φάσης υλοποίησης του προγράμματος «ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ»	50
ΑΡΘΡΟ 12 – ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	53
Περιορισμός της πρόσβασης ατόμου με αναπηρία υπό δικαστική συμπαράσταση σε τραπεζικές υπηρεσίες	53
ΑΡΘΡΟ 14 – ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ	59
Αντιμετώπιση ψυχικά πασχόντων από αστυνομικά όργανα	59
Αναγκαστική εισαγωγή ασθενών σε μονάδες ψυχικής υγείας	61
Συνθήκες διαμονής και ασφάλεια σε κλειστές δομές (σχετική αυτοψία στο Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αθήνας)	64
ΑΡΘΡΟ 19 – ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	67
Αξιολόγηση ωφελούμενων για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα «Προσωπικός Βοηθός»	67
Τρόπος υποβολής αίτησης ένταξης στο Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» από άτομα με κινητική αναπηρία	69
Εξυπηρέτηση κατ' οίκον από την Ελληνική Αστυνομία για έκδοση ταυτότητας	71
ΑΡΘΡΟ 20 – ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ	73
Χρήση της Κάρτας Αναπηρίας στις μετακινήσεις	73
Πρόταση του Συνηγόρου για χρήση της Ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας ως δικαιολογητικού για ατελή διέλευση των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς διοδίων και πρώτη ενσωμάτωσή της στη σύμβαση παραχώρησης του Βόρειου Οδικού Άξονα Κρήτης (ΒΟΑΚ)	75
Χρήση ψηφιακής κάρτας αναπηρίας ως δικαιολογητικού για την ελεύθερη διέλευση από τον δακτύλιο της Αθήνας	77
Αναδρομική διαγραφή και επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων τελών κυκλοφορίας λόγω μεταγενέστερης έκδοσης γνωμάτευσης πιστοποίησης αναπηρίας με αναδρομική έναρξη ισχύος	78
Χορήγηση απαλλαγής από τα τέλη ταξινόμησης επιβατικών αυτοκινήτων χωρίς να απαιτείται πιστοποίηση διά βίου αναπηρίας	79
Χορήγηση δελτίου μετακίνησης σε μονογονέα με αναπηρία	80
Ανάγκη αναθεώρησης των παθήσεων που δικαιολογούν τη χορήγηση δελτίου στάθμευσης ΑμεΑ	81

ΑΡΘΡΟ 22 – ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ – ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	85
Περιορισμός των ιατρικών δεδομένων που αποτυπώνονται στις Γνωστοποιήσεις Πιστοποίησης Αποτελέσματος Αναπηρίας (ΓΑΠΑ) κατόπιν αιτήματος	85
ΑΡΘΡΟ 25 – ΥΓΕΙΑ	89
Καθυστερήσεις και προβλήματα μεταφοράς και παράδοσης φαρμάκων υψηλού κόστους μέσω του προγράμματος αποστολής κατ’ οίκον του ΕΟΠΥΥ	89
ΑΡΘΡΟ 27 – ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	91
Συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας απασχολούμενων στο Δημόσιο	91
Τηλεργασία και έμμεση διάκριση ατόμων με αναπηρία/χρόνια πάθηση	94
Μετατροπή σύμβασης εργαζόμενου σε δημοτική επιχείρηση μέσω επιδοτούμενου προγράμματος της ΔΥΠΑ για την απασχόληση ατόμων με αναπηρία από ορισμένου σε αορίστου χρόνου	97
Η ανικανότητα των ατόμων με αναπηρία προς εργασία ως προϋπόθεση διευκολύνσεων των φροντιστών τους στην εργασία τους	98
Παρατηρήσεις του Συνηγόρου σε νομοσχέδιο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας σχετικά με τη συνολική επανεξέταση των μόνιμων στελεχών των ενόπλων δυνάμεων που είχαν τεθεί σε ελαφρά υπηρεσία ή υπηρεσία γραφείου	99
ΑΡΘΡΟ 28 – ΑΝΕΚΤΟ ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	101
Παρέμβαση για την προστασία του εξωιδρυματικού επιδόματος και κάθε συναφούς ποσού από την κατάσχεση και τον συμψηφισμό για χρέη προς το Δημόσιο, ιδιώτες και πιστωτικά ιδρύματα	101
Διερεύνηση και διαχείριση ενστάσεων ΑμεΑ σχετικά με καταλογισμό αχρεωστήτως καταβληθέντων επιδομάτων	103
Ισχύς γνωματεύσεων ΑΣΥΕ για τη χορήγηση παροχών λόγω αναπηρίας	104
ΑΡΘΡΟ 30 – ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ	115
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ & ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	117
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	123

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με τον Ν. 4074/2012 κυρώθηκε η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (στο εξής, η «Σύμβαση»), καθώς και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο αυτής. Πέντε χρόνια αργότερα, το 2017 η ελληνική πολιτεία νομοθέτησε μηχανισμό για την εξωτερική, ανεξάρτητη παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης και ανέθεσε την αρμοδιότητα αυτή στη συνταγματικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Αρχή του Συνηγόρου του Πολίτη. Αναγνωρίστηκε έτσι, ότι ο Συνήγορος του Πολίτη διαθέτει τα απαραίτητα θεσμικά εχέγγυα για μία πραγματικά ανεξάρτητη και αμερόληπτη έκθεση σχετικά με τη συμμόρφωση της νομοθεσίας, των δημόσιων πολιτικών, της διοικητικής δράσης και πρακτικής στη βάση τεκμηριωμένων πορισμάτων που απορρέουν από την παρακολούθηση του συνολικού φάσματος των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προβλέπει η Σύμβαση. Συνομολογήθηκε επίσης ότι ο Συνήγορος του Πολίτη διαθέτει την εμπειρία και την τεχνογνωσία για την τεκμηριωμένη και εμπεριστατωμένη αξιολόγηση της εφαρμογής του συνόλου της Σύμβασης. Άλλωστε, από της συστάσεώς της, η Ανεξάρτητη Αρχή αναλάμβανε δράση για την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων των συμπολιτών μας με αναπηρία. Έχει χειριστεί πλήθος αναφορών σε σχέση με την παραβίαση δικαιωμάτων τους, έχει υποστηρίξει δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε θέματα σχετικά με τα δικαιώματά τους, έχει αξιολογήσει δημόσιες πολιτικές και έχει σχολιάσει και προτείνει νομοθετικές ρυθμίσεις.

Όπως και οι προηγούμενες εκθέσεις, έτσι και η παρούσα, έβδομη κατά σειρά από την ανάθεση στον Συνήγορο του Πολίτη της ειδικής αρμοδιότητας για την εξωτερική, ανεξάρτητη παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, εξε-

τάζει πλημμέλειες, ελλείψεις και στρεβλώσεις στο επίπεδο της κείμενης νομοθεσίας, των δευτερογενών κανονιστικών ρυθμίσεων και της διοικητικής λειτουργίας και πρακτικής. Καταγράφει τα πεδία πολιτικών, όπου έχει υπάρξει πρόοδος ως προς την εναρμόνιση του εθνικού πλαισίου με τις επιταγές της Σύμβασης, διαπιστώνει καθυστερήσεις ή/και αλυσιστελείς ρυθμίσεις, διατυπώνει- και συχνά επαναφέρει- προτάσεις για την ουσιαστική μετουσίωση των προνοιών της Σύμβασης σε κανονιστικού περιεχομένου ρυθμίσεις, σταχυολογεί προτάσεις της Αρχής που έγιναν αποδεκτές και διαμόρφωσαν επιμέρους νομοθετικές παρεμβάσεις, αποτιμά την αποτελεσματική εφαρμογή πολιτικών και αναδεικνύει τον βαθμό ετοιμότητας και ανταπόκρισης του διοικητικού μηχανισμού.

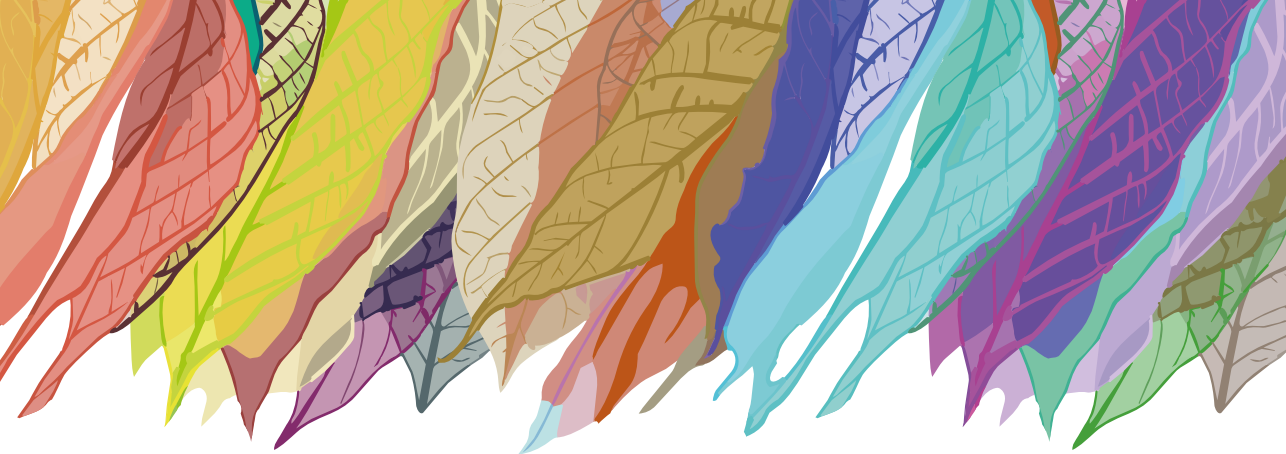
Οι θεματικές ενότητες της έκθεσης, παρακολουθώντας την κατ' άρθρο διάρθρωση της Σύμβασης, εστιάζουν σε παρεμβάσεις της Ανεξάρτητης Αρχής σε πλήθος πολιτικών και τομέων της διοικητικής δράσης, στην εργασία και την απασχόληση, την προσβασιμότητα στο φυσικό και το ψηφιακό περιβάλλον, την κοινωνικο-ασφαλιστική και προνοιακή μεταχείριση των αναπήρων, την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών, την ατομική κινητικότητα, την ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή. Η παρούσα έκθεση εστιάζει ιδιαιτέρως σε ζητήματα που ανακύπτουν κατά τις διαδικασίες πιστοποίησης της αναπηρίας από τα ΚΕΠΑ, καθώς επίσης και στο πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους.

Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να αναπτύσσει δράσεις για την προαγωγή της Σύμβασης του ΟΗΕ και εν γένει των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Ειδικής αναφοράς χρήζει ο επικαιροποιημένος και αναβαθμισμένος ιστότοπος της Αρχής (www.synigoros-solidarity.gr) που λειτουργεί σε προσβάσιμη μορφή και μεταξύ άλλων περιλαμβάνει χρήσιμες πληροφορίες για δικαιώματα, νέα μέτρα, επιδόματα, οικονομικές ενισχύσεις και νομοθετικές εξελίξεις.

Πάγια θέση της Αρχής είναι ότι ο σεβασμός στα δικαιώματα των συμπολιτών μας με αναπηρία δεν κατοχυρώνεται μόνο θεσμικά, δεν επιτυγχάνεται μόνο με την εναρμόνιση του κανονιστικού πλαισίου και της διοικητικής πρακτικής με τις πρόνοιες της Σύμβασης. Είναι και ζήτημα συλλογικής συνείδησης και ατομικής κουλτούρας. Υπηρετώντας τη συ-

νταγματική του αποστολή, ο Συνήγορος του Πολίτη παραμένει, σταθερά και αποφασιστικά στην πρώτη γραμμή της προάσπισης, προώθησης και προαγωγής των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, για μία κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει το έργο και τις παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη κατά το 2025 στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Μέσω της καταγραφής ατομικών περιπτώσεων και της διαχείρισης των σχετικών αναφορών, η έκθεση επιδιώκει να αναδείξει τις διαρθρωτικές εκείνες αδυναμίες που εξακολουθούν να επιδρούν στην καθημερινότητα των ατόμων με αναπηρία, αλλά και των φροντιστών τους, σε ένα περιβάλλον που, παρά τις διακηρυγμένες δεσμεύσεις ως προς την ισότητα και τη συμπερίληψη, απέχει από την πλήρη εφαρμογή τους στην πράξη.

Η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, την οποία η Ελλάδα έχει κυρώσει και δεσμεύεται να εφαρμόζει, θέτει ένα σαφές και φιλόδοξο πλαίσιο: τη μετάβαση από το ιατρικό στο κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας, την άρση των εμποδίων που δυσχεραίνουν την πλήρη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και την αλλαγή κάθε προσέγγισης που αντιμετωπίζει τα άτομα με αναπηρία ως παθητικούς αποδέκτες κοινωνικής πρόνοιας ή φιλανθρωπίας και όχι ως φορείς δικαιωμάτων. Εν όψει των ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη υπό τον ρόλο του ως πλαίσιο για την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης, παρακολουθεί την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας και της διοικητικής πρακτικής με τις απορρέουσες από τη Σύμβαση υποχρεώσεις της χώρας, εντοπίζει αποκλίσεις, διαμεσολαβεί και διατυπώνει διορθωτικές προτάσεις και συστάσεις.

Η έκθεση οργανώνεται γύρω από τα άρθρα της Σύμβασης και επιχειρείται αντιστοίχιση με τα θέματα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια του έτους, όπως αυτά αναδείχθηκαν από τις σχετικές αναφορές πολιτών. Εκκινεί

από τις γενικές υποχρεώσεις περί ισότητας και μη διάκρισης και περιλαμβάνει ειδικότερα ζητήματα που αφορούν τα παιδιά με αναπηρία, την προσβασιμότητα στο δομημένο και ψηφιακό περιβάλλον, την ανεξάρτητη διαβίωση, την κινητικότητα, την εργασία και την απασχόληση, το ανεκτό βιοτικό επίπεδο και τη συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή. Αυτή η θεματική διάρθρωση αντικατοπτρίζει και το εύρος των τομέων στους οποίους η άσκηση βασικών δικαιωμάτων εξακολουθεί να εμποδίζεται.

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται για μία ακόμη φορά στις διαδικασίες πιστοποίησης της αναπηρίας και στη λειτουργία των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ), ζητήματα που εξακολουθούν να αποτελούν πηγή σοβαρών προβλημάτων για μεγάλο αριθμό πολιτών. Η πιστοποίηση της αναπηρίας συνδέεται ευθέως με τη διασφάλιση της πρόσβασης σε σειρά δικαιωμάτων και παροχών, με αποτέλεσμα κάθε δυσλειτουργία της να ισοδυναμεί στην πράξη με *de facto* αποκλεισμό από αυτά. Παράλληλα, αναδεικνύεται το ζήτημα του ψηφιακού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία από πλήθος ψηφιακών υπηρεσιών -από την ταυτοποίηση τηλεφώνου στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας έως τα προγράμματα κοινωνικού τουρισμού- υπογραμμίζοντας ότι η ψηφιακή μετάβαση, εφόσον δεν σχεδιαστεί με συμπεριληπτικούς όρους, ενέχει τον κίνδυνο να μετατραπεί σε νέα μορφή θεσμικού αποκλεισμού.

Ξεχωριστή μνεία γίνεται στην προστασία των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους. Ο αποκλεισμός παιδιών με αυξημένες ανάγκες υποστήριξης από τα ΚΔΑΠ-ΑμεΑ και τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας, σε συνδυασμό με τη διακριτική μεταχείριση γονέων τέκνων με αναπηρία από τραπεζικά ιδρύματα, καταδεικνύει ότι οι συνέπειες της αναπηρίας εκτείνονται στο οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του αμέσως θιγόμενου ατόμου. Στο ίδιο πλαίσιο, τα ζητήματα κινητικότητας -η εφαρμογή της ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας, τα προβλήματα που έχουν ανακύψει κατά την εφαρμογή της και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων κατά τις μετακινήσεις τους- αναδεικνύουν το επίμονο χάσμα μεταξύ πρόβλεψης και πρακτικής εφαρμογής.

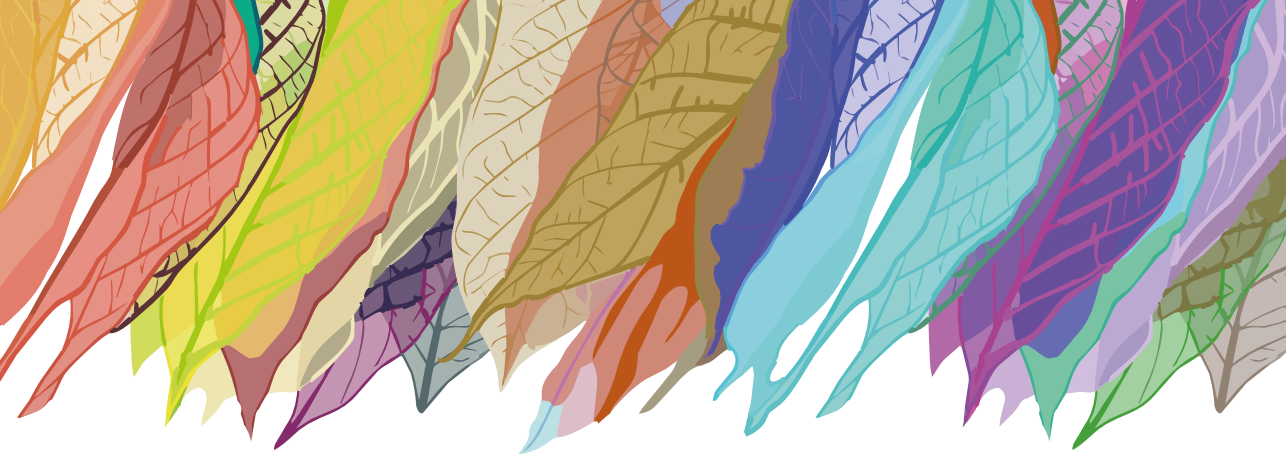
Η έκθεση εξετάζει επίσης ζητήματα εργασίας και απασχόλησης που συχνά δεν αναδεικνύονται στη δημόσια συζήτηση, αλλά και θέματα που

αφορούν τη συνταξιοδότηση δημοσίων υπαλλήλων λόγω αναπηρίας, τις έμμεσες διακρίσεις στο πλαίσιο της τηλεργασίας για εργαζόμενους με αναπηρία ή χρόνια πάθηση, καθώς και τα προσκόμματα που αντιμετωπίζουν οι φροντιστές ατόμων με αναπηρία όταν ζητούν εργασιακές διευκολύνσεις. Αντίστοιχα, στο πεδίο της ψυχικής υγείας, η αντιμετώπιση ψυχικά ασθενών από αστυνομικά όργανα, οι συνθήκες αναγκαστικής νοσηλείας και τα ευρήματα από αυτοψίες σε κλειστές δομές συνθέτουν μια εικόνα που απαιτεί συστηματική θεσμική παρέμβαση.

Από το σύνολο των ζητημάτων που εκτίθενται στην παρούσα έκθεση emphaticά αναδεικνύεται το χάσμα μεταξύ των διεθνών δεσμεύσεων και της καθημερινότητας των ατόμων με αναπηρία. Η διαπίστωση αυτή υπογραμμίζει την ανάγκη για συνεχή, συντονισμένη και αποτελεσματική δράση, προκειμένου οι αρχές της ισότητας, της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης να μετουσιωθούν σε απτή πραγματικότητα.

Η ουσιαστική προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία δεν αποτελεί μόνο ζήτημα συμμόρφωσης προς τις διεθνείς και εθνικές υποχρεώσεις της Πολιτείας, αλλά και θεμελιώδη προϋπόθεση για την εύρυθμη λειτουργία ενός κράτους δικαίου που σέβεται την ανθρώπινη αξία και διασφαλίζει την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών. Άλλωστε, η πρόοδος στον τομέα αυτό δεν επιμετράται τόσο με τις θεσμικές παρεμβάσεις που υιοθετούνται, αλλά κυρίως από τον βαθμό κατά τον οποίο τα ίδια τα άτομα με αναπηρία μπορούν να ασκούν τα δικαιώματά τους και να συμμετέχουν ισότιμα σε κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής. Υπό το πρίσμα αυτό, η συστηματική αντιμετώπιση των προκλήσεων αποτελεί αναγκαία επένδυση για μια κοινωνία πιο συνεκτική, δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς, όπου η ισότητα δεν αποτελεί μόνο θεσμική επιταγή, αλλά καθημερινή πραγματικότητα.

Καλλιόπη Λυκοβαρδή
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη

ΑΡΘΡΑ 3, 4 ΚΑΙ 5 – ΓΕΝΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ – ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Θεμελιώδης αρχή της Σύμβασης ορίζεται ο σεβασμός της εγγενούς αξιοπρέπειας του ανθρώπου και της ατομικής αυτονομίας των ατόμων με αναπηρία (άρθρο 3 περ. α'). Για την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία χωρίς διακρίσεις, η Σύμβαση ορίζει ότι τα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση, μεταξύ άλλων, να λάβουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά ή άλλα μέτρα και να λαμβάνουν υπόψη την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα (άρθρο 4 παρ. 2 περ. α' και γ'). Για τον σκοπό αυτό, είναι απαραίτητο να παρέχεται εύλογη προσαρμογή και να λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να επιταχυνθεί ή να επιτευχθεί η πραγματική ισότητα των ατόμων με αναπηρίες, χωρίς αυτά τα μέτρα να θεωρούνται διακρίσεις (άρθρο 5, παρ. 3 και 4). Ως «εύλογη προσαρμογή» ορίζονται οι απαραίτητες και κατάλληλες τροποποιήσεις και ρυθμίσεις οι οποίες δεν επιβάλλουν δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος, όποτε απαιτείται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστεί, για τα άτομα με αναπηρίες, η απόλαυση ή η άσκηση, σε ίση βάση με τους άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών (άρθρο 2). Οι υποχρεώσεις αυτές δεσμεύουν πέρα από το δημόσιο και τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα στον τομέα της δραστηριότητάς τους (άρθρο 61 παρ. 1 του Ν. 4488/2017).

Από την άλλη πλευρά, με βάση το **άρθρο 3 του Ν. 5023/2023** σε συνδυασμό με το άρθρο 14 του Ν. 4443/2016, ο Συνήγορος έχει πλέον την αρμοδιότητα διερεύνησης της τυχόν παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης στο πεδίο της παρο-

χής αγαθών και υπηρεσιών και στον ιδιωτικό τομέα, αποκτώντας έτσι τη δυνατότητα να ασχοληθεί με σοβαρά ζητήματα προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε νέους τομείς¹.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ – ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΙΑΤΡΩΝ ΚΕΠΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη παραλαμβάνει πλήθος αναφορών από πολίτες με αναπηρία εξεταζόμενους από τα ΚΕΠΑ, με τις οποίες εκείνοι παραπονούνται για τη συμπεριφορά των ιατρών που διενεργούν την εξέταση και την αξιολόγησή τους στις Υγειονομικές Επιτροπές ανά την επικράτεια. Οι μειωτικές συμπεριφορές και πρακτικές που περιγράφονται μπορεί να αγγίζουν τα όρια της **ταπεινωτικής μεταχείρισης**, ειδικά όταν το άτομο βρίσκεται σε κατάσταση ευαλωτότητας κατά την εξέταση.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το πλήθος των αναφορών αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου.² Η αύξηση αυτή ενδεχομένως οφείλεται στην ενίσχυση του Ειδικού Σώματος Ιατρών (ΕΣΙ) με νέες προσλήψεις και ιατρικές ειδικότητες. Ωστόσο, αυτός είναι και ένας επιπλέον λόγος για τη θωράκιση του συστήματος με διαδικασίες δεοντολογίας και αξιολόγησης. Για τους λόγους αυτούς, η Αρχή, πέραν της παρότρυνσης των πολιτών να υποβάλλουν τις αναφορές τους στη Διοίκηση του e-ΕΦΚΑ απέστειλε σχετικό έγγραφο προκειμένου να διερευνηθούν ενδελεχώς τα ζητήματα που φαίνεται να ανακύπτουν συχνά λόγω απρεπούς συμπεριφοράς ιατρών που στελεχώνουν τις Υγειονομικές επιτροπές ΚΕΠΑ και σε συνεργασία με τη Διοίκηση του e-ΕΦΚΑ να ανευρεθούν πιθανές λύσεις στο πρόβλημα.

Ενώ για το άρθρο 104 του Ν.4961/2022 «Ειδικό Σώμα Ιατρών (ΕΣΙ) Κέντρου Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) του Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ)» προχώρησαν οι ΚΥΑ που αφορούν την επιλογή και την αμοιβή των ιατρών (ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει το ΕΣΙ) οι προβλέψεις του **άρθρου 109 «Εξουσιοδοτικές διατάξεις»** παραμένουν σε κατάσταση αναμονής. Συγκεκριμένα, **εκκρεμούν:**

1. Βλ. πιο αναλυτικά Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, 2023, σ. 11, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-2023-or-dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries>
2. Ενδεικτικά παρατίθενται οι αναφορές με ΦΥ: 361327, 359362, 353912, 353298, 366493, 367308, 366512, 367047, 365609, 370707, 370727, κ.ά.

α) η Υπουργική Απόφαση για την Αξιολόγηση των Ιατρών που αφορά την εξειδίκευση των κριτηρίων και της διαδικασίας με την οποία θα αξιολογείται το έργο των ιατρών του ΕΣΙ. Συνεπώς, δεν υπάρχει επίσημο, θεσμοθετημένο πλαίσιο “βαθμολόγησης” ή ελέγχου της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρουν οι ιατροί, πέρα από τους γενικούς κανόνες του e-ΕΦΚΑ, **β) η Υπουργική Απόφαση για τον Κώδικα Δεοντολογίας** που αφορά τον καθορισμό των υποχρεώσεων των ιατρών, τον τρόπο συμπεριφοράς απέναντι στον εξεταζόμενο, θέματα σύγκρουσης συμφερόντων και πειθαρχικές ευθύνες. Η έλλειψη Κώδικα Δεοντολογίας αφήνει κενό ως προς τη δεσμευτικότητα των κανόνων συμπεριφοράς και τις συνέπειες σε περίπτωση παραπτώματος εντός των επιτροπών του ΚΕΠΑ.

Αποτελεί λοιπόν κρίσιμο κενό η μη έκδοση, έως και σήμερα, του **Κώδικα Δεοντολογίας των ιατρών του ΕΣΙ** και της **Υπουργικής Απόφασης για την εξειδίκευση των κριτηρίων αξιολόγησής τους**. Όπως αναφέρεται στο απαντητικό έγγραφο της Διεύθυνσης Ιατρικής Αξιολόγησης του e-ΕΦΚΑ προς την Αρχή: «η έλλειψη αυτή καθιστά αδύνατη την πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών για ανάρμοστη συμπεριφορά από τα διοικητικά όργανα της Διεύθυνσης Ιατρικής Αξιολόγησης». **Η Αρχή συνιστά την άμεση προώθηση των σχετικών κανονιστικών πράξεων**, ώστε να οριστούν σαφή καθήκοντα, δικαιώματα και κυρώσεις σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης για τη διασφάλιση της λογοδοσίας.

Σε συνέχεια της παρέμβασης της Αρχής για τη διασφάλιση της αξιοπρέπειας των εξεταζόμενων ατόμων με αναπηρία, ο e-ΕΦΚΑ απέστειλε δύο έγγραφα προς τα μέλη των Υγειονομικών Επιτροπών. Πρόκειται για επίσημες **υπενθυμίσεις** που απευθύνονται στους **ιατρούς** και στους **γραμματείς των ΚΕΠΑ**, με τις οποίες εφιστάται η προσοχή στην αυστηρή τήρηση των προβλεπόμενων διατάξεων και των κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας. Ειδικότερα, υπογραμμίζεται η θεσμική υποχρέωση του προσωπικού να συμπεριφέρεται με **ευγένεια, κοσμιότητα και προθυμία**, απέχοντας από οποιαδήποτε διάκριση ή πράξη που θα μπορούσε να προσβάλει ή να μειώσει την προσωπικότητα των εξεταζόμενων. Στόχος είναι η εναρμόνιση της λειτουργίας των επιτροπών με τις συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη.

Στο πλαίσιο συνάντησης μελών της Αρχής με μέλη της Διοίκησης του

ΕΦΚΑ στις 16/2/2026 σχετικά με το θέμα της συμπεριφοράς του ιατρικού και διοικητικού προσωπικού των ΚΕΠΑ, η Αρχή ενημερώθηκε για τα εξής:

1) Οργάνωση και διεξαγωγή προγραμμάτων **ασύγχρονης εκπαίδευσης διάρκειας 25 ωρών** από τον ΕΦΚΑ σε γιατρούς και γραμματείς των ΚΕΠΑ για ενίσχυση της Εκπαίδευσης Ανθρωποκεντρικής Προσέγγισης. **Η επιπλέον εκπαίδευση 25 ωρών πέραν της αρχικής εκπαίδευσης των γιατρών για την ένταξή τους στο Μητρώο ΕΣΙ** και η εστίαση στην **ανθρωποκεντρική συμμόρφωση** και τη **δεοντολογία** αποτελούν ουσιαστικά βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς η εκπαίδευση δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο σε τεχνικές διαδικασίες ή τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, αλλά να επικεντρώνεται στον σεβασμό της προσωπικότητας των εξεταζόμενων. Η επιπλέον εκπαίδευση συνιστά θετική εξέλιξη, η οποία αποτελεί κρίσιμη ανταπόκριση στις συστάσεις της Αρχής.

2) Στελέχωση και πρόσκληση νέων ειδικοτήτων.

Παρόλο που ο αριθμός των ιατρών έχει ήδη αυξηθεί σημαντικά, η Διοίκηση του e-ΕΦΚΑ ενημέρωσε ότι επίκειται **νέα πρόσκληση για ειδικότητες που βρίσκονται σε έλλειψη**, όπως για **ψυχιάτρους, νευρολόγους, παιδοψυχιάτρους και γυναικολόγους**. Η ενίσχυση αυτή είναι απαραίτητη για την αναβάθμιση της ιατρικής αξιολόγησης και τη διασφάλιση της ποιότητας των γνωματεύσεων, καθώς η πιστοποίηση της αναπηρίας συνιστά κρίσιμη ιατρική και κοινωνική πράξη.

3) Εκκρεμότητες στο θεσμικό πλαίσιο.

Παραμένουν τα κρίσιμα κενά που είχαν εντοπιστεί κατά τη διαμεσολάβηση της Αρχής:

- **Κώδικας Δεοντολογίας:** Παραμένει σε εκκρεμότητα η έκδοση της Υπουργικής Απόφασης για τον Κώδικα Δεοντολογίας των ιατρών του ΕΣΙ (άρθρο 109, Ν. 4961/2022). Η έλλειψη αυτή καθιστά **αδύνατη την πειθαρχική διερεύνηση καταγγελιών** για ανάρμοστη συμπεριφορά, καθώς δεν υπάρχει επίσημο δεσμευτικό πλαίσιο κανόνων.

- **Κριτήρια Αξιολόγησης:** Εκκρεμεί επίσης η εξειδίκευση των κριτηρίων αξιολόγησης του έργου των ιατρών. Η εκπαίδευση από μόνη της δεν αρκεί αν δεν συνοδεύεται από **μηχανισμό ελέγχου της ποιότητας** των υπηρεσιών και λογοδοσίας.

ΠΑΡΟΧΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑΣ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΤΑΥΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΕ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Σύνηθες πρόβλημα για το οποίο πολίτες με αναπηρία προσφεύγουν στην Αρχή αποτελεί η απαίτηση φυσικής παρουσίας για την καταχώριση στοιχείων στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας. Είναι ενδεικτική η περίπτωση πολίτη με αναπηρία που απευθύνθηκε στον Συνήγορο διαμαρτυρόμενος για το γεγονός ότι για τη δήλωση του κινητού του τηλεφώνου στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας (ΕΜΕπ) μέσω Κέντρου Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ), απαιτήθηκε η φυσική του παρουσία, παρά την εξαιρετικά κακή κατάσταση της υγείας του και την προσκόμιση συμβολαιογραφικού πληρεξουσίου εκ μέρους του φροντιστή³. Πράγματι, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο⁴ στο ΕΜΕπ δύναται να καταχωρίσει τα στοιχεία επικοινωνίας του κάθε φυσικό πρόσωπο μόνο με φυσική παρουσία μέσω των ΚΕΠ και δεν προβλέπεται η εξυπηρέτηση από άλλο άτομο με εξουσιοδότηση ή ειδικό πληρεξούσιο.

Ο Συνήγορος, απευθύνθηκε αρχικά στο Υπουργείο Εσωτερικών και τόνισε ότι η ανωτέρω πρόβλεψη δημιουργεί τεράστια δυσκολία στα άτομα με αναπηρία και στις οικογένειές τους, η απουσία δε εναλλακτικής λύσης αποτελεί κενό της διοικητικής οργάνωσης του κράτους, το οποίο θα πρέπει να καλυφθεί το ταχύτερο δυνατόν. Στη συνέχεια η Αρχή συμπεριέλαβε το θέμα σε συγκεντρωτικό έγγραφο προς τα συναρμόδια Υπουργεία⁵ σχετικό με διάφορα ανεπίλυτα θέματα διευκολύνσεων των ατόμων με αναπηρία, προτείνοντας την εξυπηρέτηση και με άλλους τρόπους, όπως με τηλεδιάσκεψη ή κατ' οίκον αποστολή προσωπικού της Διοίκησης.

Τέλος, ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στα Υπουργεία Εσωτερικών, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, πρότεινε τη λειτουργία μιας θυρίδας Ψηφιακής Εξυπηρέτησης Πολιτών στα κατά

3. ΦΥ 330003.

4. ΥΑ 24596 ΕΞ (ΦΕΚ Β 3399 2023).

5. Έγγραφο με αρ. πρωτ. 330003/62482/2023 προς τα Υπουργεία Υποδομών και Μεταφορών, Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Συντονιστικό Μηχανισμό για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

τόπους ΚΕΠ, στελεχωμένης από εξειδικευμένο προσωπικό, για να εξυπηρετούνται οι πολίτες σε όλες τις ψηφιακές διαδικασίες της δημόσιας διοίκησης είτε με φυσική παρουσία είτε με τηλεδιάσκεψη. Πρότείνει επίσης τη διατήρηση και άλλων τρόπων πλην των ψηφιακών σε διαδικασίες για ένα εύλογο ακόμη χρονικό διάστημα προσαρμογής, ώστε να μην αποκλείονται πολίτες από δικαιώματα λόγω υστέρησης σε ψηφιακές δεξιότητες. Τέλος, πρότείνει να εξεταστεί το ενδεχόμενο επιδότησης των πολιτών, ώστε να αποκτήσουν όλοι/-ες τουλάχιστον τον ελάχιστο εξοπλισμό (smartphone/tablet) μέσω του οποίου θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στις κρατικές ψηφιακές πλατφόρμες⁶.

Το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών συντάχθηκε με τις δύο πρώτες προτάσεις του Συνηγόρου θεωρώντας ότι η τελευταία χρήζει περαιτέρω διερεύνησης δεδομένου ότι συνεπάγεται δημοσιονομικό κόστος.

Το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης δεν απάντησε άμεσα, ωστόσο αποδέχτηκε τελικά εν μέρει τις προτάσεις τις Αρχής. Συγκεκριμένα, με το από 09.01.2025 Δελτίο Τύπου⁷, ανακοίνωσε ότι πλέον άτομα με αναπηρία εγγεγραμμένα στο μητρώο του e- ΕΦΚΑ, άτομα άνω των 65 ετών, αλλά και κάτοικοι νησιών και εξωτερικού έχουν τη δυνατότητα εξ αποστάσεως ταυτοποίησης για την πιστοποίηση του αριθμού κινητού τηλεφώνου στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας (ΕΜΕπ) μέσω του δικτυακού τόπου "emep.gov.gr". Η υπηρεσία αυτή αποσκοπεί στο να προσφέρει ασφαλή και γρήγορη εξυπηρέτηση ιδιαίτερα για περιπτώσεις που μέχρι σήμερα δεν ήταν εφικτή η ταυτοποίηση μέσω πιστωτικού ιδρύματος ή παρόχου κινητής τηλεφωνίας. Το Υπουργείο διευκρίνισε ότι δεν θα απαιτείται φυσική παρουσία σε ΚΕΠ ή Προξενική Αρχή, ότι η διαδικασία διενεργείται μέσω του δικτυακού τόπου "emep.gov.gr" με αυτοματοποιημένη βιντεοκλήση (Dynamic Selfie) με μεταγενέστερη απόφαση του υπεύθυνου ταυτοποίησης ή με τηλεδιάσκεψη με υπάλληλο και ότι τα στοιχεία των πολιτών θα αντλούνται αυτόματα από το Κέντρο Διαλειτουργικότητας της ΓΓΠΣΨΔ.

6. Βλ. Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2024, σελ 25-27, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-or-amea-2024>

7. Βλ. Δελτίο τύπου Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Τεχνητής Νοημοσύνης, 09.01.2025, <https://www.mindigital.gr/archives/7101>

Ο Συνήγορος θεωρεί **ιδιαιτέρως θετική την εξέλιξη αυτή** και ευελπιστεί ότι θα ακολουθήσουν και άλλες αντίστοιχες πρωτοβουλίες με σκοπό τη βελτίωση της καθημερινότητας των ατόμων με αναπηρία και την απλούστευση της διεκπεραίωσης των υποθέσεών τους με τη Δημόσια Διοίκηση⁸.

ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΑΤΟΧΩΝ ΚΑΡΤΑΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Καρκινοπαθής μετέβη σε φαρμακείο του ΕΟΠΥΥ, κατόπιν χημειοθεραπείας στην οποία είχε υποβληθεί νωρίτερα την ίδια ημέρα, προκειμένου να παραλάβει την φαρμακευτική της αγωγή. Η αναφερόμενη επέδειξε την κάρτα αναπηρίας της προκειμένου να εξυπηρετηθεί κατά προτεραιότητα, ωστόσο, οι υπάλληλοι στους οποίους απευθύνθηκε επέμειναν ότι δεν επιτρεπόταν να κοιτάξουν την κάρτα της, επειδή περιείχε προσωπικά δεδομένα. Παράλληλα, πρόβαλαν το επιχείρημα ότι η κάρτα δεν ισχύει, διότι όσοι προσέρχονται στα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ είναι ασθενείς. Το 2024, κατόπιν παρέμβασης του Συνηγόρου με αντικείμενο την κατά προτεραιότητα εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία στα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ, είχαν δοθεί έγγραφες οδηγίες στις Περιφερειακές Διευθύνσεις και στα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ για το ζήτημα αυτό. Με αφορμή το προαναφερθέν περιστατικό, ο Συνήγορος εξέφρασε τον προβληματισμό του ως προς το γεγονός ότι ορισμένοι υπάλληλοι δεν τελούν σε γνώση της υποχρέωσης να εξυπηρετούν κατά προτεραιότητα τα άτομα με αναπηρία. Η Διεύθυνση Φαρμάκου του ΕΟΠΥΥ διερεύνησε το περιστατικό και έγιναν οι απαραίτητες συστάσεις στους εμπλεκόμενους υπαλλήλους, προκειμένου να μην επαναληφθεί αντίστοιχη αστοχία. Περαιτέρω, επιβεβαιώθηκε ότι τα Φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ οφείλουν να εφαρμόζουν τις οδηγίες περί εξυπηρέτησης των κατόχων κάρτας αναπηρίας κατά προτεραιότητα⁹.

8. Βλ. Σύνοψη Διαμεσολάβησης για τη δυνατότητα εξ αποστάσεως ταυτοποίησης σε κατηγορίες πολιτών για την πιστοποίηση αριθμού κινητού τηλεφώνου στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας, Φεβρουάριος 2025, <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/synopsh-diamesolabshs-or-dynatothtas-e3-apostasews-taytopoihshs-se-kathgories-politwn-gia-thn-pistopoihsh-ari8moy-kinhtoy-thlefwnoy-sto-e8niko-mhtrwo-epikoinwnias>

9. ΦΥ 363534.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΡΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΑ ΕΛΤΑ

Η ταχυδρομική διαχείριση των φακέλων που περιέχουν τις πλαστικές κάρτες αναπηρίας αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης¹⁰ από τον Συνήγορο, δεδομένου ότι, μέχρι πρόσφατα πραγματοποιούνταν δύο προσπάθειες παράδοσης του φακέλου εντός δύο ημερών και σε περίπτωση μη επίδοσης, αυτός επιστρεφόταν στον αποστολέα χωρίς να αφήνεται ειδοποιητήριο. Η διαδικασία δεν συμβάδιζε με τη διαδικασία που ακολουθείται στα επί αποδείξει ταχυδρομικά αντικείμενα και προκαλούσε ταλαιπωρία στους/στις παραλήπτες/-τριες, καθώς η μετέπειτα αναζήτησή τους δυσχεραινόταν επιπρόσθετα από τη φυσική τους κατάσταση. Επισημαίνεται ακόμη ότι δεν γινόταν προσπάθεια ενημέρωσης με άλλον τρόπο, λ.χ. τηλεφωνικά ή με αποστολή γραπτού μηνύματος σε κινητό τηλέφωνο.

Μετά από την άμεση παρέμβαση και τη συνεργασία της Αρχής με τους αρμόδιους φορείς, η διαδικασία ταχυδρομικής διαχείρισης/παράδοσης της πλαστικής κάρτας αναπηρίας αναθεωρήθηκε και σε περίπτωση απουσίας του ενδιαφερόμενου ατόμου αφήνεται πλέον ειδοποιητήριο, η δε κάρτα παραμένει προς παραλαβή στο εκάστοτε ταχυδρομικό κατάστημα για αρκετές ημέρες.

ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ»

Το έτος 2025, ο Συνήγορος δέχθηκε και πάλι αναφορές πολιτών για το πρόγραμμα «Τουρισμός για Όλους 2025», με αντικείμενο τον αποκλεισμό συμμετοχής προσώπων με χαρακτηριστικά ευαλωτότητας (αναπηρία, γήρας), που δεν έχουν εξοικείωση με τις σύγχρονες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας και δεν διαθέτουν συσκευή κινητού τηλεφώνου με λειτουργία ανέπαφων πληρωμών ή δεν διαθέτουν καν αριθμό κινητού τηλεφώνου στο όνομά τους. Με αφορμή το νέο πρόγραμμα, ο Συνήγορος δημοσιοποίησε την επιστολή που είχε απευθύνει για το ίδιο θέμα στα συναρμόδια Υπουργεία το έτος 2024, υπενθυμίζοντας τη διακηρυγμένη, στο επίπεδο της ΕΕ, πολιτική δέσμευση για σεβασμό της

10. ΦΥ 386798.

αρχής της μη διάκρισης και για να μην αφεθεί κανείς στο περιθώριο λόγω του λεγόμενου ψηφιακού μετασχηματισμού, ιδίως δε οι ηλικιωμένοι, οι κάτοικοι αγροτικών περιοχών, τα άτομα με αναπηρία, τα περιθωριοποιημένα και ευάλωτα άτομα ή τα άτομα που στερούνται τα δικαιώματά τους και όσοι ενεργούν για λογαριασμό τους¹¹.

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου με βάση το άρθρο 103 παρ. 9 του Συντάγματος και τον Ν. 3094/2003 γνωστοποίησε τις απόψεις του αναφορικά με κάποιες από τις διατάξεις του συγκεκριμένου νομοσχεδίου στην Πρόεδρο της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων με το υπ' αριθμ. πρωτ. 82682/18-12-2025 έγγραφό του¹². Στο ίδιο έγγραφο και αξιοποιώντας την ειδική του αρμοδιότητα για έκφραση γνώμης ως προς τη συμβατότητα της εθνικής νομοθεσίας με τη Σύμβαση, δυνάμει του άρθρου 72 παρ. 2 περ. α' του Ν. 4488/2017, ο Συνήγορος επεσήμανε μεταξύ άλλων ότι, αν και αναγνωρίζει πως υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές ανάμεσα σε παθήσεις σωματικές και ψυχικές ως προς τη δυνατότητα διάγνωσης, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Ν. 4074/2012) προβλέπει ίσα δικαιώματα, ανεξάρτητα από τη φύση ή το είδος της αναπηρίας. Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος θεωρεί ασύμβατη με τη Σύμβαση την *en bloc* υποβολή των ψυχικά πασχόντων σε σημαντικά πιο χρονοβόρο και επαχθή διαδικασία προκειμένου να τύχουν αναβολής ή απαλλαγής από τη στράτευση, χωρίς να προβλέπεται περιθώριο εξατομικευμένης κρίσης με βάση τα δεδομένα της εκάστοτε περίπτωσης. Ωστόσο η γνώμη του Συνηγόρου δεν ελήφθη υπόψη και οι εν λόγω διατάξεις ψηφίστηκαν ως είχαν στο νομοσχέδιο.

ΑΡΝΗΣΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑ ΜΕΤΑΦΕΡΕΙ ΧΡΗΣΤΡΙΑ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΑΜΑΞΙΔΙΟΥ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΛΟΓΟΥΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Άτομο με σοβαρή κινητική αναπηρία κατήγγειλε ότι ενημέρωσε την αε-

11. ΦΥ 367015, 367347.

12. Βλ. σχετική επιστολή με παρατηρήσεις για το σχέδιο νόμου: «Χάρτης Μετάβασης των Ενόπλων Δυνάμεων στη Νέα Εποχή», <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-xarths-metabashs-twn-enoplwn-dynamewn-sth-nea-epoxh>

ροπορική εταιρεία με την οποία είχε κλείσει εισιτήριο για μετάβαση στην Κωνσταντινούπολη ότι είναι χρήστρια αναπηρικού αμαξιδίου το οποίο φέρει μπαταρίες τύπου “non-spillable”. Οι εν λόγω μπαταρίες πιστοποιημένα πληρούν τις προδιαγραφές ασφαλείας πτήσεων του σχετικού κανονισμού της IATA και της ICAP¹³. Ωστόσο, η αεροπορική εταιρεία της απάντησε ότι οι μπαταρίες του αμαξιδίου της δεν μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές στην πτήση για λόγους ασφαλείας.

Αν και η αναφερόμενη πολίτης έκλεισε εισιτήριο με άλλη αεροπορική εταιρεία, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην πρώτη εταιρεία, με βάση τα άρθρα 61 του Ν. 4488/2017 και 14 του Ν. 4443/2016 επισημαίνοντας ότι το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην κινητικότητα κατοχυρώνεται με βάση Διεθνή Συνθήκη και ότι οι περιορισμοί στην αεροπορική μετακίνηση ατόμων με αναπηρία επιτρέπονται μόνο κατά παρέκκλιση, υπό τους όρους του άρθρου 4 του Κανονισμού της ΕΕ 1107/2006, στους οποίους περιλαμβάνεται η τήρηση απαιτήσεων ασφαλείας που ορίζει το διεθνές, κοινοτικό ή εθνικό δίκαιο ή απαιτήσεων ασφαλείας που τάσσει η αρχή η οποία εξέδωσε το πιστοποιητικό του αερομεταφορέα προς το συγκεκριμένο αερομεταφορέα. Επισημάνθηκε περαιτέρω ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η εταιρεία αρνήθηκε να μεταφέρει την αναφερόμενη για λόγους που σχετίζονται με την κινητική της αναπηρία (χρήση ηλεκτρικού αμαξιδίου), με επίκληση του Κανονισμού A67 IATA και την υπέρβαση του ορίου ισχύος των μπαταριών του αμαξιδίου της, εν τούτοις πιστοποιείται ότι οι εν λόγω μπαταρίες είναι τύπου “non-spillable”, πληρούν τα κριτήρια του Κανονισμού A67 IATA και, τέλος, ότι όριο ισχύος προβλέπεται για τις μπαταρίες λιθίου και όχι για κάθε τύπο μπαταριών.

Απαντώντας στον Συνήγορο, η ελεγχόμενη εταιρεία δήλωσε ότι σέβεται τα δικαιώματα των επιβατών με αναπηρία, επεσήμανε την ανάγκη τήρησης των κανονισμών ασφαλείας και επανέλαβε τις διατάξεις των άρθρων 3 και 4 του Κανονισμού 1107/2006ΕΚ. Ο Συνήγορος έκρινε αναγκαίο να επανέλθει, επισημαίνοντας ότι το άρθρο 4 παρ. 1 του εν λόγω Κανονισμού, το οποίο άλλωστε θα πρέπει να ερμηνεύεται στενά επειδή αναγνωρίζει εξαίρεση στον κανόνα- που είναι η απαγόρευση άρνησης

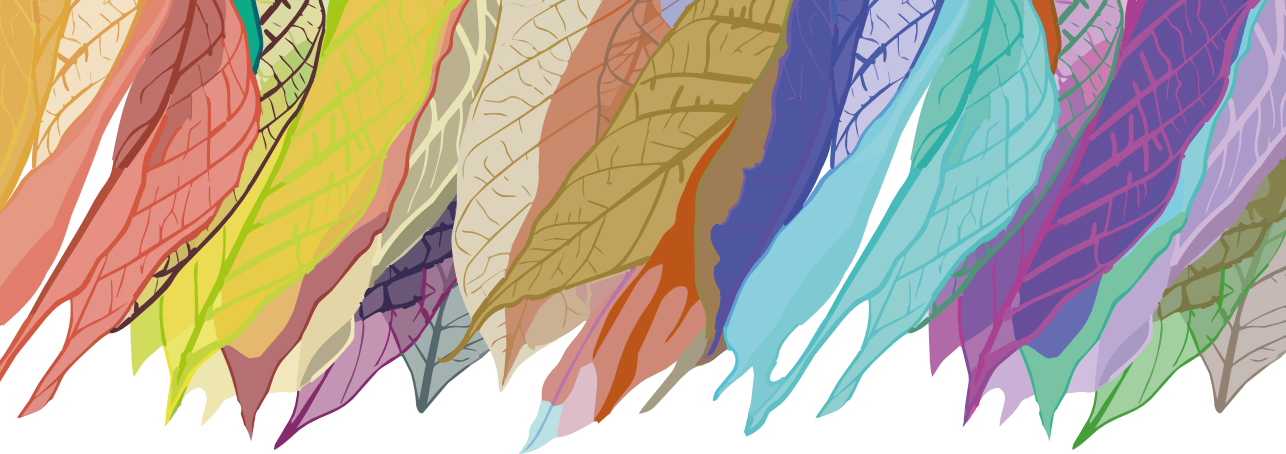
13. International Air Transport Association (IATA)/International Civil Air Organization (ICAO), Special Provision A67.

μεταφοράς επιβατών με αναπηρία- προβλέπει περιοριστικά τις περιπτώσεις δικαιολόγησης τέτοιας εξαίρεσης. Και η εταιρεία στην απάντησή της δεν ανέφερε σε ποια συγκεκριμένη περίπτωση υπήχθη ο τύπος μπαταριών του αμαξιδίου της αναφερόμενης, πληροφορία της οποίας ο τεχνικός χαρακτήρας δεν μπορεί να την καταστήσει ανεπίδεκτη ελέγχου άνευ ετέρου. Κατόπιν τούτων, ο Συνήγορος δήλωσε αδυναμία να επιβεβαιώσει ότι η εταιρεία έπραξε νόμιμα αρνούμενη να μεταφέρει την αναφερόμενη¹⁴.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΣΕ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΓΙΑ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΨΥΧΙΚΑ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΟΛΗ Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΣΤΡΑΤΕΥΣΗΣ

Στις διατάξεις για την αναβολή ή απαλλαγή στράτευσης για λόγους υγείας του νομοσχεδίου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για τον χάρτη μετάβασης των ενόπλων δυνάμεων στη νέα εποχή, τη στρατολογία και άλλες διατάξεις (ήδη Ν. 5265/2026) ορίζονται αυστηρότερες διαδικαστικές προϋποθέσεις για τους ψυχικά πάσχοντες συγκριτικά με όσους πάσχουν από σωματική πάθηση. Ενδεικτικά, οι ψυχικά πάσχοντες δεν παραπέμπονται για κρίση καταλληλότητας πριν από την πρόσκληση της κλάσης τους (άρθρο 179 παρ. 2 και 3) και μπορούν να λάβουν αναβολή στράτευσης έως και πέντε χρόνια μόνο τμηματικά κατά ένα έτος ή εξάμηνο (άρθρο 183 παρ. 2 περ. β'). Επίσης, οι ψυχικά πάσχοντες μπορούν να απαλλαγούν ως ακατάλληλοι για στράτευση, εφόσον δεν προσκομίζουν πιστοποίηση αναπηρίας, «μόνο κατόπιν υποβολής τους: (α) σε κατάλληλες ψυχομετρικές δοκιμασίες ή λοιπές κλινικές εξετάσεις και (β) στην απολύτως απαραίτητη για ψυχιατρική εκτίμηση εκούσια νοσηλεία τους, σε ψυχιατρική κλινική στρατιωτικού νοσοκομείου ...» (άρθρο 208 παρ. 7).

14. ΦΥ 366150.

ΑΡΘΡΟ 7 – ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Το 2025, όπως και κάθε χρόνο, η Αρχή δέχθηκε μεγάλο αριθμό αναφορών σε σχέση με την **άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρία**.

Σε σχέση με την πραγμάτωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, τα προβλήματα αφορούν ιδίως:

- κτίρια και υποδομές Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ)¹⁵ και γενικών σχολείων¹⁶ τα οποία εμποδίζουν την απρόσκοπτη πρόσβαση παιδιών με αναπηρίες,
- χρόνια υποστελέχωση ΣΜΕΑΕ¹⁷ και γενικών σχολείων¹⁸ σε σταθερό ειδικό προσωπικό από την έναρξη του σχολικού έτους,
- μία άρνηση εγγραφής λόγω έλλειψης θέσης σε ΣΜΕΑΕ πρωτοβάθμιας βαθμίδας¹⁹,
- καθυστέρηση ή μη υλοποίηση της μεταφοράς στο σχολείο, κατ' εφαρμογή των αρμοδιοτήτων της Περιφέρειας, επειδή τα δρομολόγια κηρύσσονται άγονα, ή δεν έχει βρεθεί συνοδός²⁰,
- άρνηση εγγραφής ή αποπομπή από ιδιωτικά σχολεία²¹ λόγω ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών.

15. ΦΥ 360607, 360375, 378460.

16. ΦΥ 366074, 363272.

17. ΦΥ 360375, 366520, 360607.

18. ΦΥ 366074.

19. ΦΥ 382350.

20. ΦΥ 363272, 366813.

21. ΦΥ 354909.

Περαιτέρω διερευνήθηκαν αναφορές σε σχέση με:

- την ιδρυματική φροντίδα²²,
- τις διαδικασίες των ΚΕΠΑ²³ και του ΟΠΕΚΑ²⁴,
- το επίδομα αναπηρίας παιδιών σε αναδοχή²⁵,
- τη μη απαλλαγή από τέλη κυκλοφορίας οχήματος²⁶ γονέα παιδιού με αναπηρία,
- την καθυστέρηση έγκρισης γνωμάτευσης και εκκαθάρισης δαπανών ειδικών θεραπειών από τον ΕΟΠΥΥ²⁷,
- την απόρριψη²⁸ και τη μείωση ειδικών θεραπειών παιδιών με αυτισμό χωρίς κλινική εξέταση από ιατρό του ΕΟΠΥΥ ή επαρκή αιτιολογία²⁹,
- την άρνηση ΚΔΑΠΑμεΑ και ΚΔΗΦ για συμμετοχή παιδιών με αυξημένες ανάγκες φροντίδας³⁰,
- τη διακριτική μεταχείριση γονέων ανηλίκων με αναπηρία από τράπεζες.³¹

Ειδικότερα, θα αναλυθούν τρεις θεματικές:

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΥΞΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΠΟ ΚΔΑΠΑμεΑ

Κατά τη διερεύνηση αναφορών αναδείχθηκαν πρακτικές των **Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Ατόμων με αναπηρία (ΚΔΑΠΑμεΑ)** οι οποίες, κατά την άποψη της Αρχής, παραβιάζουν τα δικαιώματα ανηλίκων αλλά και ενηλίκων με αναπηρία. Ειδικότερα, ορισμένα ΚΔΑΠΑμεΑ **δεν αποδέχονται ή αποπέμπουν** ανήλικα και ενήλικα άτομα με σοβαρές

22. ΦΥ 343964.

23. ΦΥ 371524, 381639.

24. ΦΥ 364986, 366140, 354918.

25. ΦΥ 362023, 363289.

26. ΦΥ 367433.

27. ΦΥ 348520, 369498, 375785, 377020, 377768, 379074.

28. ΦΥ 353381, 356136, 367170.

29. ΦΥ 374844, 374851, 375271, 356136.

30. ΦΥ 358088, 377644, 371764.

31. ΦΥ 364550, 375081.

αναπηρίες με την αιτιολογία ότι οι ανάγκες τους δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν κατά την «επιστημονική κρίση του επιστημονικά υπευθύνου ή της διεπιστημονικής ομάδας». Η Αρχή επεσήμανε με έγγραφά της προς το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας ότι συχνά η «επιστημονική κρίση» τείνει να αποτελεί **προσχηματική αιτιολογία για την άρνηση συμπερίληψης ατόμων με σοβαρή αναπηρία και υψηλές ανάγκες υποστήριξης** σε δομές ατόμων με αναπηρία. Αυτό παρατηρείται με:

- πρακτικές επιλογής ωφελούμενων με λιγότερες δυσκολίες
- οργάνωση και λειτουργία που αποκλείει άτομα με υψηλές ανάγκες υποστήριξης
- ομαδικά προγράμματα και έλλειψη νομίμως προβλεπόμενων εξατομικευμένων δραστηριοτήτων
- πρακτικές αποπομπής εξάχρονων παιδιών με διαταραχή αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ) λόγω συμπεριφορών που συνδέονται άμεσα με την αναπηρία τους
- μη γνωστοποίηση στους γονείς ανηλίκων ή σε κηδεμόνες ενηλίκων των ονομάτων των υπευθύνων, της επιστημονικής ομάδας και του προσωπικού
- παραβίαση νόμιμων προϋποθέσεων αδειοδότησης για ΚΔΑΠΑμεΑ, τα οποία σύμφωνα με τη νομοθεσία αποτελούν «δομές κοινωνικής πρόνοιας»

Οι πρακτικές αυτές είναι δύσκολα αποδείξιμες λόγω των διαδικασιών σε ιδιωτικά ΚΔΑΠΑμεΑ και δεν γίνονται αντιληπτές σε αυτοψία του αρμοδίου οργάνου (κοινωνικός σύμβουλος) του εποπτεύοντος δημόσιου φορέα (Περιφέρεια), ωστόσο, συνεχίζουν να υφίστανται, καθιστώντας δυσχερή τη νομική προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Παράλληλα γνωστοποιήθηκε ότι, κατ' εφαρμογή του άρθρου 104 του Ν. 4941/2022 για τη χρηματοδότηση από την ΕΕΤΑΑ, θεσπίστηκε κανονιστικό πλαίσιο³² το οποίο με μία **μικρή φαινομενικά αλλαγή** στο άρθρο

32. ΚΥΑ 77094/2022 ΦΕΚ Β' 4094/01-08-2022, άρθρο 6 «Ετήσια όρια δαπάνης», ΚΥΑ 47217/2023 ΦΕΚ Β' 3418/20.05.2023, άρθρο 6, ΚΥΑ 134/2025, ΚΥΑ 134947 ΕΞ ΦΕΚ Β' 4127/29.07.2025, άρθρο 6

6 της οικείας ΚΥΑ έτους 2025 σε σχέση με το αρχικό άρθρο 6 της οικείας ΚΥΑ έτους 2022 για τη χρηματοδότηση **ελαχιστοποίησε την υποχρέωση των ΚΔΑΠΑμεΑ για καθημερινή συμμετοχή των ωφελούμενων:**

Ενώ αρχικά οριζόταν ότι **«ανά μήνα απαιτείται οι απουσίες του ωφελούμενου παιδιού να μην υπερβαίνουν τις δέκα (10) ημέρες»** (ΚΥΑ 77094/2022 ΦΕΚ Β' 4094/01-08-2022, άρθρο 6 «Ετήσια όρια δαπάνης»)³³ πλέον ορίζεται ότι **«...ανά μήνα απαιτείται οι παροχές του ωφελούμενου παιδιού/ατόμου με αναπηρία να είναι κατ' ελάχιστον δέκα (10) ημέρες...»** (ΥΑ 134947 ΕΞ ΦΕΚ Β' 4127/29.07.2025, άρθρο 6 «Ετήσια όρια δαπάνης»)³⁴. Αντίστοιχα εκδίδονται οι ανακοινώσεις της ΕΕΤΑΑ ³⁵.

Ενώ δηλαδή τα άτομα με αναπηρία είχαν τη δυνατότητα να προσέρχονται στο ΚΔΑΠΑμεΑ ανάλογα με τις ανάγκες τους και τις ανάγκες της οικονομίας 22 εργάσιμες ημέρες κάθε μήνα και υποχρεούνται να μην υπερ-

33. ΚΥΑ 77094/2022 ΦΕΚ Β' 4094/01-08-2022, άρθρο 6 «Ετήσια όρια δαπάνης» παρ.5 «δ. ...στην κατηγορία Δομής/Θέσης Δ που, σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο αδειοδότησής της, το ωράριο λειτουργίας της είναι οκτώ (8) ώρες ημερησίως, και οι υπηρεσίες θα πρέπει να καλύπτουν το συνολικό κόστος των κατ' ελάχιστο παρεχόμενων υπηρεσιών, σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την ίδρυση και λειτουργία αυτής, συμπεριλαμβανομένης της σίτισης και της μετακίνησης, η παροχή των οποίων είναι υποχρεωτική στο πλαίσιο της παρούσας...3. Εφόσον, το ωράριο που προβλέπεται στην άδεια της Δομής είναι μικρότερο των προαναφερθέντων κατά περίπτωση ωραρίων λειτουργίας, ή η δομή λειτουργεί λιγότερες ώρες από αυτές που προβλέπονται στην άδειά της, προσαρμόζεται αναλόγως το ποσό, ανά εξυπηρετούμενο παιδί (για παράδειγμα, για ΚΔΑΠ βάρδιας δύο ωρών, βάσει αδείας, το ανώτατο όριο δαπάνης θα αντιστοιχεί στα 2/4 της 4ωρης βάρδιας) και εφαρμόζεται κατά την πληρωμή του φορέα/δομής...5. Προκειμένου για την πληρωμή της «αξίας τοποθέτησης» για όλες τις κατηγορίες δομών ανά μήνα απαιτείται οι απουσίες του ωφελούμενου παιδιού να μην υπερβαίνουν τις δέκα (10) ημέρες. Οι ημέρες απουσίας που αιτιολογούνται με κατάλληλα κατά περίπτωση έγγραφα, όπως βεβαίωση ιατρού ή νοσοκομείου, δεν προσμετρώνται στις απουσίες...».

34. «5. Προκειμένου για την πληρωμή της «αξίας τοποθέτησης» για όλες τις κατηγορίες δομών ανά μήνα απαιτείται οι παροχές του ωφελούμενου παιδιού/ατόμου με αναπηρία να είναι κατ' ελάχιστον δέκα (10) ημέρες...». Στην ίδια παράγραφο προστέθηκε ότι: «... Από το ανωτέρω όριο των δέκα (10) ημερών ... εξαιρούνται, οι επίσημες τοπικές αργίες, καθώς και περιπτώσεις που προκαλούν αναγκαστική παύση λειτουργίας των δομών κατόπιν τεκμηριωμένης αιτιολόγησης όπως ανάγκες επισκευών και περιπτώσεις ανωτέρας βίας...».

35. «ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ: Πρόγραμμα προσχολικής αγωγής και δημιουργικής απασχόλησης παιδιών 2024-2025»...προβλέπει ότι «...για την πληρωμή των Ωφελούμενων Παιδιών/ΑμεΑ που φιλοξενείται στη δομή σας, για κάθε μήνα, απαιτούνται τουλάχιστον δέκα (10) επιβεβαιωμένες παροχές, ...» για τη χορήγηση voucher ίδιας αξίας.

βαίνουν ένα όριο απουσιών, το πρόσφατο κανονιστικό πλαίσιο θέτει εμπόδια στην πρόσβασή τους περιορίζοντας τη συμμετοχή τους σε 10 ημέρες το μήνα. Παρότι, τα **ΚΔΑΠΑμεΑ** λαμβάνουν ολόκληρη την κρατική χρηματοδότηση, όπως και στο προγενέστερο χρονικό διάστημα, ορισμένα από αυτά απαιτούν την ελαχιστοποίηση των ημερών και των ωρών συμμετοχής των ωφελούμενων, γεγονός που συνεπάγεται ότι η καταβολή της «αξίας τοποθέτησης» (voucher) που προβλέφθηκε με σκοπό την ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης, της δημιουργικής απασχόλησης **παιδιών με αναπηρία και ενηλίκων, ιδίως, με νοητική αναπηρία, της εξυπηρέτησης των αναγκών τους αλλά και της στήριξης των οικογενειών τους σε καθημερινή βάση**, περιορίζει το εκ του νόμου δικαίωμα **ευνοώντας τις ιδιωτικές δομές**.

Η Αρχή επεσήμανε ότι η ειδική νομοθεσία (Ν. 4756/2020) για τα ΚΔΑΠΑμεΑ απαιτεί **κατάλληλο κανονιστικό πλαίσιο το οποίο να μην περιορίζει** τα κατοχυρωμένα με υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία (βλ. παρακάτω αναλυτικά) και ζήτησε από το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας να επιλύσει το πρόβλημα και να προωθήσει κατάλληλο κανονιστικό πλαίσιο ώστε να αντιμετωπιστούν οι διακρίσεις και οι αποκλεισμοί. Το Υπουργείο δεν έχει ανταποκριθεί και το πρόβλημα συνεχίζει να υφίσταται.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΥΞΗΜΕΝΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΑΠΟ ΚΔΗΦ

Παρόμοιο πρόβλημα αποκλεισμού ατόμων με αναπηρία εντοπίστηκε κατά τη διερεύνηση αναφορών σε σχέση με **Κέντρα Διημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ)**.

Η Αρχή επεσήμανε ότι σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο, ένα ΚΔΗΦ αφού λάβει άδεια λειτουργίας, οφείλει να παρέχει συγκεκριμένες υπηρεσίες, οι οποίες προβλέπονται ρητά, ελέγχονται από αρμόδιο δημόσιο φορέα και πρέπει να **προσαρμόζονται στις ανάγκες των ωφελούμενων και όχι το αντίστροφο**. Τα ΚΔΗΦ πρέπει να είναι στελεχωμένα με ικανό αριθμό, ειδικότητες και εξειδικευμένο προσωπικό (π.χ. εργοθεραπευτές, βοηθητικό προσωπικό κ.λπ.) **ανά αριθμό ατόμων, και να διαθέτουν τέτοια οργάνωση και λειτουργία ώστε να διασφαλίζεται η παροχή των προ-**

βλεπόμενων ομαδικών και εξατομικευμένων υπηρεσιών προς κάθε ωφελούμενο με αναπηρία, στους προβλεπόμενους χώρους (π.χ. χώρος εργοθεραπείας, χώρος αποφόρτισης ωφελούμενων, ψυχαγωγίας κ.λπ.). Η δε κανονιστική πρόβλεψη για σχεδιασμό και προγραμματισμό των υπηρεσιών από τον επιστημονικά υπεύθυνο και τη διεπιστημονική ομάδα **σε εξαμηνιαία βάση, αιτιολογεί την παροχή υπηρεσιών, σύμφωνα με τις εκάστοτε ανάγκες των ωφελούμενων** και δεν μπορεί να αποτελεί **προσχηματική αιτιολογία για την άρνηση συμπερίληψης ατόμων με αναπηρία** στη βάση των αναγκών τους κατά την «**επιστημονική κρίση του επιστημονικά υπευθύνου ή της διεπιστημονικής ομάδας**».

Τα ΚΔΗΦ, ενώ προορίζονται για στήριξη ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους και χρηματοδοτούνται από το κράτος (η δαπάνη καταβάλλεται από τον ΕΟΠΥΥ στους γονείς ή το ΚΔΗΦ) στην πραγματικότητα θεωρούν ότι έχουν **δικαίωμα επιλογής των ωφελούμενων «ανάλογα με τις ανάγκες τους»** και εύλογα αρνούνται να δεχθούν άτομα με **υψηλές ανάγκες υποστήριξης** υιοθετώντας μία στάση που **υποκρύπτει πρακτική επιλογής των «καλύτερων περιπτώσεων»**, δηλαδή, ωφελούμενων **με λιγότερες δυσκολίες**. Οι πρακτικές αυτές είναι δύσκολα αποδείξιμες, γεγονός που καθιστά δυσχερέστερη τη νομική προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Η προσέγγιση της Διοίκησης και το κανονιστικό πλαίσιο **δεν αναχαιτίζουν τις πρακτικές απόρριψης ή αποπομπής ωφελούμενων από ιδιωτικές δομές ΚΔΗΦ** και ως εκ τούτου **παραβλέπουν διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος** που προστατεύουν τα δικαιώματα των ανήλικων και ενήλικων ατόμων με αναπηρία, όπως το δικαίωμα για ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία με πρόσβαση σε σειρά υπηρεσιών στην κοινότητα (άρθρο 19 της Σύμβασης), το δικαίωμα στην υγεία (άρθρο 24 της Σύμβασης) και το δικαίωμα σε αποκατάσταση με ολοκληρωμένες υπηρεσίες και προγράμματα αποκατάστασης και επαναποκατάστασης, ιδιαίτερα στους τομείς της υγείας, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και των κοινωνικών υπηρεσιών (άρθρο 25 της Σύμβασης).

Η διερεύνηση υποθέσεων **ΚΔΑΠΑμεΑ** και **ΚΔΗΦ** ανέδειξε ένα σοβαρό ουσιαστικό και νομικό παράδοξο. **Όσο πιο δύσκολη και σύνθετη είναι η αναπηρία, όσο πιο έντονες οι διαταραχές συμπεριφοράς λόγω της πά-**

θησης, όπως στην περίπτωση νευροαναπτυξιακής (ΔΑΦ) και νοητικής αναπηρίας, όσο **πιο αυξημένη η ανάγκη παιδιού ή ενηλίκου για εξατομικευμένη υποστήριξη**, φροντίδα, δραστηριοποίηση, κοινωνική ένταξη και στήριξη της οικογένειας του, αντί να παρασχεθεί φροντίδα ανάλογη με τη βαρύτητα, προς πρόληψη και της ιδρυματοποίησης **τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα να γίνει δεκτός/-ή από ιδιωτικές δομές ΚΔΗΦ και ΚΔΑΠΑμεΑ**, παρά τη διασφάλιση της δαπάνης από την Πολιτεία, **καθώς ο ιδιώτης φορέας παροχής κοινωνικής φροντίδας επιλέγει τους ωφελούμενους με τρόπο που να αποκλείονται οι δυσκολότερες περιπτώσεις.**

Ωστόσο, εάν μία **δομή κοινωνική, εκπαιδευτική, περίθαλψης ή αποκατάστασης απορρίπτει ή αποπέμπει** ανήλικο ή ενήλικο άτομο με σοβαρή αναπηρία για λόγους που συνδέονται με την αναπηρία, το **πρόβλημα έγκειται στην ανεπαρκή οργάνωση και λειτουργία της δομής**. Η δυνατότητα διαχείρισης των καταστάσεων ουσιαστικά συναρτάται με τον αριθμό, τις ειδικότητες, την εξειδίκευση, τις γνώσεις και την καταλληλότητα των υπευθύνων, της διεπιστημονικής ομάδας και του προσωπικού, που **εάν δεν επαρκούν αριθμητικά ή ποιοτικά, δεν υφίσταται δυνατότητα συμπερίληψης ατόμων με υψηλές ανάγκες υποστήριξης.**

Συνοπτικά, αντί **να ελέγχονται θεσμικά και ουσιαστικά από την Πολιτεία οι ιδιωτικές δομές** ως προς την οργάνωση και λειτουργία τους, τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, το κατάλληλο σε αριθμό, ειδικότητες και εξειδίκευση προσωπικό, τις εξατομικευμένες υπηρεσίες, αλλά και την προστασία των δικαιωμάτων των ωφελούμενων ατόμων με αναπηρία, **αναδεικνύεται μία τάση περιορισμού των ωφελούμενων, γεγονός που συνεπάγεται την πλημμελή προστασία των δικαιωμάτων τους έναντι των ιδιωτών.**

Η Αρχή επεσήμανε στο Υπουργείο σε σχέση με τα **ΚΔΑΠΑμεΑ** και τα **ΚΔΗΦ** ότι παρόμοιες πρακτικές **παραβιάζουν συνταγματικές αρχές** για την ειδική προστασία του παιδιού και της αναπηρίας, **διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος** για τα δικαιώματα του παιδιού (**όπως εισηχθησαν στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 2101/1992**) και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, μεταξύ των οποίων **το δικαίωμα κάθε παιδιού και ενηλίκου με αναπηρία σε μη διάκριση από δημόσιους ή**

από ιδιωτικούς φορείς³⁶, το δικαίωμα σε εξατομικευμένη υποστήριξη και υπηρεσίες αποκατάστασης και στήριξης με κατάλληλα μέτρα στην κοινότητα (Ν. 4074/2012, άρθρα 1, 4, 5, 7, 9, 19, 24, 26, 27) και νομοθεσία που ενσωματώνει οδηγίες της ΕΕ, συγκεκριμένα ο Ν. 4443/2016 όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 5023/2023 «Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης...».

Κατόπιν αυτών, ζητήθηκαν από το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας ενέργειες ώστε να επιτευχθεί η προστασία και η υλοποίηση των δικαιωμάτων ανηλίκων και ενηλίκων ατόμων με αναπηρία, όπως αυτά κατοχυρώνονται σε διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος, με κατάλληλο κανονιστικό πλαίσιο και πρακτικές που να συνάδουν με το εθνικό δίκαιο. Το Υπουργείο δεν έχει ανταποκριθεί επαρκώς και το πρόβλημα συνεχίζει να υφίσταται.

ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΓΟΝΕΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η Αρχή δέχτηκε αναφορές γονέων σε σχέση με διαφορετική μεταχείριση γονέων παιδιών με αναπηρία εκ μέρους τραπεζών. Απευθύνθηκε στην Επιτροπή Κανονιστικής Συμμόρφωσης, Ηθικής και Κουλτούρας της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος προκειμένου να διαλευκανθούν ζητήματα που αφορούν περιπτώσεις δικαιούχων ή συνδικαιούχων φυσικών προσώπων με αναπηρίες ανηλίκων ή/και ενηλίκων και να απαντηθούν τα εξής ερωτήματα:

- Διαφοροποιούνται τα δικαιολογητικά έγγραφα που ζητά η Τράπεζα να προσκομιστούν για το άνοιγμα λογαριασμού φυσικών προσώπων

36. **Ν.40742012, «Άρθρο 4.- 1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να διασφαλίζουν και να προάγουν την πλήρη υλοποίηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών για όλα τα άτομα με αναπηρίες, χωρίς διακρίσεις οποιουδήποτε είδους βάσει αναπηρίας. Προς το σκοπό αυτό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν: α. Να υιοθετούν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα, για την εφαρμογή των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται με την παρούσα Σύμβαση, β. Να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των νομοθετικών, προκειμένου να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς, έθιμα και πρακτικές που συνιστούν διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρίες, ...ε. Να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξαλειφθούν οι διακρίσεις βάσει αναπηρίας, από οποιοδήποτε πρόσωπο, οργανισμό ή ιδιωτική επιχείρηση....»**

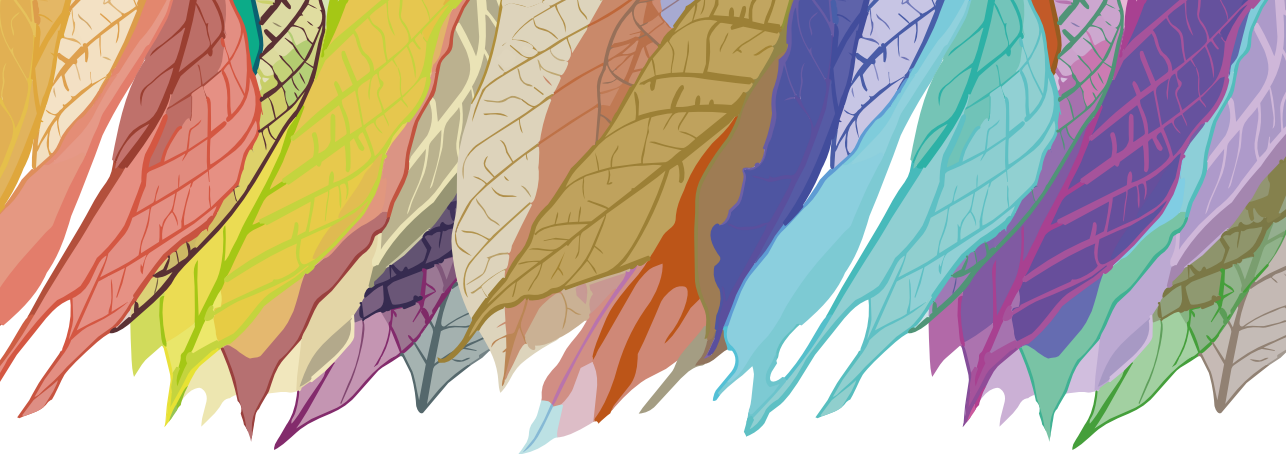
ανηλίκων με αναπηρία, και αν ναι, στη βάση ποιας νόμιμης αιτίας;

- Η Τράπεζα νομιμοποιείται να ζητά και να διατηρεί έγγραφα τα οποία εμπεριέχουν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα υγείας φυσικών προσώπων με αναπηρίες, όπως είναι οι γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας υγειονομικών επιτροπών των ΚΕΠΑ, και αν ναι, στη βάση ποιας νόμιμης αιτίας;
- Σε περιπτώσεις ανηλίκων με αναπηρία ζητείται από την Τράπεζα βεβαίωση φοίτησης σε σχολείο, και αν ναι, για ποιον λόγο και στη βάση ποιας νόμιμης αιτίας;
- Οι γονείς έχουν τη δυνατότητα να είναι συνδικαιούχοι τραπεζικού λογαριασμού από κοινού με το ανήλικο τέκνο τους με ή χωρίς αναπηρία με τους ίδιους όρους;
- Σε περίπτωση ανηλίκων με αναπηρία η Τράπεζα προτεραιοποιεί το άνοιγμα ατομικών λογαριασμών των ανηλίκων αποτρέποντας τους γονείς από το άνοιγμα κοινού λογαριασμού προκειμένου να παρεμποδίζονται η πρόσβαση και οι αναλήψεις από το λογαριασμό του παιδιού τους έως την ενηλικίωση;
- Σε περίπτωση τραπεζικού λογαριασμού γονέων από κοινού με τα ανήλικα τέκνα τους με αναπηρία παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης χρεωστικής κάρτας (κάρτας αναλήψεων από ΑΤΜ) με πρόσβαση στους σχετικούς κωδικούς και ηλεκτρονικής πρόσβασης στον λογαριασμό (e-banking) όπως για όλους;
- Σε περίπτωση ατομικού λογαριασμού ανηλίκου με αναπηρία, ο οποίος ανοίχτηκε από τους γονείς νόμιμους εκπροσώπους του ανηλίκου παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης χρεωστικής κάρτας (κάρτας αναλήψεων από ΑΤΜ) με πρόσβαση στους σχετικούς κωδικούς και ηλεκτρονικής πρόσβασης στο λογαριασμό (e-banking) για τη διαχείριση της περιουσίας του ανηλίκου, όπως προβλέπεται από τους κανόνες αστικού δικαίου στο πλαίσιο της γονικής μέριμνας;
- Η περίπτωση κατάθεσης προνοιακού επιδόματος, ως τακτική καταβολή για την καθημερινή διαβίωση σε κοινό ή ατομικό λογαριασμό προσώπου με αναπηρία, θεωρείται από την τράπεζα «ειδική περίπτωση», προκειμένου να παρέχεται κάρτα αναλήψεων και ηλεκτρονική πρόσβαση, ώστε η διαχείριση να γίνεται απρόσκοπτα από νόμιμο εκπρόσωπο προσώπου με αναπηρία;

- Υπάρχει πλήρης πρόσβαση και διαχείριση λογαριασμών (κάρτα αναλήψεων, ηλεκτρονική πρόσβαση e-banking) με δικαιούχο ή συνδικαιούχο ανήλικο με αναπηρία, από τους γονείς νόμιμους εκπροσώπους του ανηλίκου ή αντίστοιχα με δικαιούχο ή συνδικαιούχο ενήλικο με νοητική αναπηρία, ο οποίος τελεί σε πλήρη δικαστική συμπαράσταση, από τον δικαστικό συμπαραστάτη του ως νόμιμο εκπρόσωπό του;

Τα ερωτήματα τέθηκαν προκειμένου να γίνει αντιληπτό εάν οι αναφορές που κατατέθηκαν στην Αρχή σε σχέση με πρακτικές τραπεζών αποτελούν **πάγια πρακτική αυτών**, η οποία ενδεχομένως αναδεικνύει **διακριτική μεταχείριση προσώπων με αναπηρία** ή μεμονωμένα περιστατικά εσφαλμένης εκτίμησης υπαλλήλων, χωρίς ωστόσο να απαντηθούν³⁷.

37. Για το συναφές ζήτημα της πρόσβασης σε τραπεζικό λογαριασμό ατόμων με αναπηρία υπό πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση από τους δικαστικούς τους συμπαραστάτες βλ. παρακάτω υπό Άρθρο 12 για την ισότητα ενώπιον του νόμου.

ΑΡΘΡΟ 8 – ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΑΦΥΠΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ- ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ (ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΥΤΟΨΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΜΕΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ)

Ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποίησε επίσκεψη-αυτοψία στο Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αθήνας (πρώην Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Δυτικής Αττικής) του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής (ΚΚΠΠΑ) στην Αγία Βαρβάρα. Σε συνέχεια της επίσκεψης απέστειλε, μεταξύ άλλων, σχετικό έγγραφο προς τη Διοίκηση του Δήμου Αγίας Βαρβάρας προκειμένου να ενθαρρυνθεί ο οργανωμένος εθελοντισμός των δημοτών για τη στήριξη των περιθαλπόμενων στο Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αθήνας και σταδιακά να προαχθούν θετικές αντιλήψεις και να εμπεδωθεί η κοινωνική ευαισθητοποίηση προς τα άτομα με αναπηρίες.

Στόχος της παρέμβασης ήταν η κινητοποίηση του Δήμου μέσω της έκθεσης των δυνατοτήτων σύνδεσης των περιθαλπόμενων με την κοινότητα του Δήμου Αγίας Βαρβάρας. Λαμβάνοντας υπόψη το αίσθημα αποξένωσης των ασθενών από την κοινότητα και την ανθρωπιστική διάσταση της στήριξης παρόμοιων δομών κοινωνικής πρόνοιας, η Αρχή ενημερώθηκε για την επιθυμία ορισμένων περιθαλπόμενων να συμμετάσχουν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου Αγίας Βαρβάρας (κοινωνική διάσταση), την ευκαιρία ανάδειξης της ιστορίας του παραρτήματος στον Δήμο ως μέρος της ιστορικής, πολιτιστικής και θρησκευτικής κληρονομιάς όλων των δημοτών (πολιτιστική διάσταση) και τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών συνεννόησης σε διοικητικό επίπεδο ή προσφοράς τεχνικής

βοήθειας στο θέμα του πρασίνου (θεσμική και διοικητική διάσταση).

Στο πλαίσιο αυτής της διαμεσολαβητικής παρέμβασης, γνωστοποιήθηκε στον Δήμο Αγίας Βαρβάρας η επιθυμία των περιθαλπόμενων για σύνδεση με την κοινότητα, αίτημα που εκφράστηκε και από τη Διοίκηση του Παραρτήματος ΑμεΑ. Ζητήθηκε η συνεργασία του Δήμου για εξεύρεση πιθανών τρόπων ενθάρρυνσης του εθελοντισμού των δημοτών Αγίας Βαρβάρας για τη στήριξη των ασθενών, αλλά και ενίσχυσης του βιωματικού στοιχείου των επισκεπτών στην ιστορία του Παραρτήματος. Η συμμετοχή εθελοντών στη δημιουργική απασχόληση πρέπει να είναι οργανωμένη, σταθερά προγραμματισμένη με έγκριση και εποπτεία της Διοίκησης του ΚΚΠΠΑ και ενταγμένη στο πλαίσιο λειτουργίας του Παραρτήματος προκειμένου να προάγει την αναγνώριση των δεξιοτήτων, των προσόντων και ικανοτήτων των περιθαλπόμενων και να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους³⁸.

Οδηγός για δημόσιους υπαλλήλους στην εξυπηρέτηση ευάλωτων ομάδων πληθυσμού

Ο Συνήγορος του Πολίτη, μέσω της διαμεσολαβητικής του αρμοδιότητας, έχει το πλεονέκτημα να έρχεται καθημερινά σε επαφή τόσο με την ελληνική δημόσια διοίκηση και αυτοδιοίκηση όσο και με τους πολίτες. Είναι συνεπώς σε θέση να γνωρίζει τις δυσλειτουργίες που εμποδίζουν τη μεταξύ τους ομαλή αλληλεπίδραση ή την επίλυση προβλημάτων, ειδικά όταν πρόκειται για πολίτες που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες και χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και αντιμετώπισης. Καθώς μάλιστα διαθέτει Γραφείο Εξυπηρέτησης Κοινού και τηλεφωνικό κέντρο, τα οποία λειτουργούν σε καθημερινή βάση, ο Συνήγορος διαπιστώνει και στο πλαίσιο της δικής του λειτουργίας ότι η σωστή υποδοχή των πολιτών, η στήριξη, ο σεβασμός, η καλή και ορθή συμπεριφορά και πληροφόρηση, αποτελούν πολύ καλή βάση για να αντιμετωπιστεί κάθε διοικητικό ζήτημα.

Αναγνωρίζοντας τις δυσκολίες που παρουσιάζει συχνά για τις υπηρεσίες η εξυπηρέτηση ευάλωτων πολιτών και με στόχο την υποστήριξή τους, ο Συνήγορος προχώρησε στην έκδοση **Οδηγού για δημόσιους**

38. ΦΥ 369063.

υπαλλήλους στην εξυπηρέτηση ευάλωτων ομάδων πληθυσμού.³⁹ Ο Οδηγός περιλαμβάνει γενικές κατευθύνσεις αλλά και ειδικές οδηγίες ανά ευάλωτη ομάδα, χρήσιμες συμβουλές για τη συμπεριφορά, την προσβασιμότητα, τις μεθόδους και τις τεχνικές επικοινωνίας, αποσαφηνίζει κρίσιμες έννοιες και περιέχει πληροφορίες για τις κύριες νομοθετικές διατάξεις και τις δυνατότητες παραπομπής⁴⁰ σε αρμόδιους φορείς. Για την τεκμηρίωσή του προηγήθηκε διαβούλευση με δημόσιους υπαλλήλους, εμπειρογνώμονες, κοινωνικές υπηρεσίες και εκπροσώπους φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών που συνεπικουρούν τις ευπαθείς ομάδες.

Το κεφάλαιο του Οδηγού που αφορά τα άτομα με αναπηρία είναι ιδιαίτερα εκτενές, καθώς πρόκειται αναμφίβολα για μια από τις πολυπληθέστερες εξυπηρετούμενες ευάλωτες ομάδες, στην οποία εκ των πραγμάτων συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα μεγαλύτερων ηλικιών με προβλήματα υγείας που επισκέπτονται τις δημόσιες υπηρεσίες και αντιμετωπίζουν αντίστοιχα εμπόδια. Επιπλέον, η αναπηρία μπορεί να συνυπάρχει με άλλες καταστάσεις ευαλωτότητας (π.χ. πρόσφυγας με αναπηρία, θύμα trafficking με αναπηρία κ.λπ.).

Το κεφάλαιο περιέχει βασικές πληροφορίες για την αναπηρία στην Ελλάδα, την Ευρώπη και παγκοσμίως, καταγράφει τα κύρια εμπόδια που συναντούν τα άτομα με αναπηρίες και περιλαμβάνει ειδική ενότητα για την προσβασιμότητα στους εξωτερικούς και εσωτερικούς χώρους των υπηρεσιών. Παρέχει γενικές οδηγίες που εφαρμόζονται οριζόντια σε κάθε περίπτωση και ειδικές οδηγίες ανά είδος αναπηρίας (τύφλωση, κώφωση, κινητικές, νοητικές αναπηρίες). Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στα

39. Βλ. Ειδική Έκδοση: Οδηγός για Δημόσιους Υπαλλήλους στην Εξυπηρέτηση Ευάλωτων Ομάδων Πληθυσμού, 2025, <https://www.synigoros.gr/el/category/enhmerwtika-entypa-and-ekdoseis/post/eidikh-ek8esh-or-odhgos-dhmosiwn-ypallhwn-2025>.

40. Ο Συνήγορος διαχρονικά υποστηρίζει τους δημόσιους λειτουργούς στην εμπέδωση μιας συμπεριληπτικής διοικητικής συμπεριφοράς: το 2005, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών, ο Συνήγορος συνέταξε τον Οδηγό Καλής Συμπεριφοράς Δημοσίων Υπαλλήλων. Ακολούθησε το 2012 η έκδοση του Οδηγού Ορθής Διοικητικής Συμπεριφοράς. Το 2014 συντάχθηκε ο Οδηγός διαφορετικότητας για δημοσίους υπαλλήλους με σκοπό την καταπολέμηση των διακρίσεων, ο οποίος επικαιροποιήθηκε το 2017, <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/o-sebasmos-kanei-th-diafora:-odhgos-gia-dhmosioys-ypallhlois>. Οι παλαιότεροι οδηγοί είναι διαθέσιμοι στην επίσημη ιστοσελίδα του Συνηγόρου, καθώς και στον ιστοχώρο <https://www.synigoros-solidarity.gr/kategoria/ekdoseis-ektheseis/odigoi>.

άτομα με ψυχική διαταραχή, στα βασικά κοινά χαρακτηριστικά τους και στον τρόπο αντιμετώπισής τους.

Στο πλαίσιο της διαβούλευσης, ενδιαφέρον είναι ότι οι συμμετέχοντες φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών που δραστηριοποιούνται στον τομέα της υπεράσπισης των δικαιωμάτων των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων δήλωσαν ότι εξυπηρετούν σε ποσοστό 57,9% άτομα με αναπηρία και τους συνοδούς αυτών και σε ποσοστό 52,6% χρόνια πάσχοντες. Επίσης, από τους συμμετέχοντες δημοσίους υπαλλήλους τονίστηκαν προβλήματα, όπως η αδυναμία ή η δυσχέρεια φυσικής πρόσβασης ιδίως στις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και υγείας, η αδυναμία πλοήγησης στο Εθνικό Σύστημα Υγείας, η καθυστέρηση στην πρόσβαση ή ο αποκλεισμός από προνόμια και δικαιώματα (όπως η απόδοση ποσοστού αναπηρίας, η διαχείριση ενστάσεων, η παροχή επιδομάτων και κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής, η διεξαγωγή ιατρικών εξετάσεων κ.ά.), ή έλλειψη φροντίδας κατ' οίκον, η έλλειψη ψυχοκοινωνικής στήριξης σε ειδικές ευάλωτες ομάδες (π.χ. άτομα με ασθένειες τελικού σταδίου), η απουσία παρηγορητικής/ανακουφιστικής φροντίδας (palliative care) που παρότι κατοχυρώνεται νομοθετικά, δεν παρέχεται ακόμη από τις δημόσιες υπηρεσίες.

Ο Οδηγός έτυχε θερμής ανταπόκρισης και αμέσως μετά την έκδοσή του τον Οκτώβριο του 2025, ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης αιτημάτων παρουσιάσής του σε υπηρεσίες και φορείς που εξυπηρετούν ευάλωτους πολίτες.

Στις 13.11.2025 έγινε παρουσίαση του Οδηγού σε Ημερίδα του Δήμου Μεταμόρφωσης με θέμα «*Η συμβολή των κέντρων κοινότητας στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών*» ενώ στις 15.12.2025 ο Οδηγός παρουσιάστηκε σε Ημερίδα που διοργάνωσε η Τακτική Επόπτρια Ποιότητας της Εκπ/σης ΔΙΠΕ Α' Αθήνας με θέμα «*Ενδυναμώνοντας το Σχολείο: Από τη θεωρία στην πράξη*». Εντός του 2026 έχουν ήδη προγραμματιστεί δυο κεντρικές εκδηλώσεις του Συνηγόρου για την παρουσίασή του στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, θα ακολουθήσουν δε και άλλες ενημερωτικές δράσεις.

ΕΙΔΙΚΟΣ ΙΣΤΟΧΩΡΟΣ «WWW.SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR»

Στον ειδικό ιστοχώρο «www.synigoros-solidarity.gr» που έχει δημιουργήσει ο Συνήγορος για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και λειτουργεί σε

προσβάσιμη μορφή⁴¹, η ειδική θεματική που αφορά τους πολίτες με αναπηρίες εμπλουτίστηκε εντός του 2025 με δεκαπέντε νέες αναρτήσεις που αφορούσαν παρεμβάσεις της Αρχής ή είχαν ενημερωτικό χαρακτήρα. Ειδικότερα, αναδείχτηκαν ζητήματα σχετικά με μεταφορές, παροχή υπηρεσιών υγείας, επιδόματα και οικονομικές ενισχύσεις, προσβασιμότητα στο δομημένο και φυσικό περιβάλλον, ψηφιακή προσβασιμότητα, παιδιά με αναπηρία, φορολογικές ελαφρύνσεις και απαλλαγές.

Επίσης στον ιστοχώρο διατίθενται πλέον σημαντικές εκδόσεις του Συνηγόρου και συγκεκριμένα:

- Όλες οι Ειδικές Εκθέσεις που έχει εκπονήσει ο Συνήγορος με την ειδική του αρμοδιότητα ως το Πλαίσιο για την προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης βάσει του άρθρου 72 του Ν. 4488/2017 από το 2019 έως και το 2024.
- Οι οδηγοί ορθής διοικητικής συμπεριφοράς που έχει συντάξει ο Συνήγορος από το 2005 μέχρι σήμερα, συμπεριλαμβανομένου του πλέον πρόσφατου Οδηγού για Δημόσιους Υπαλλήλους στην Εξυπηρέτηση Ευάλωτων Ομάδων Πληθυσμού που εκδόθηκε τον Οκτώβριο του 2025⁴².

Ο ιστοχώρος παρουσιάζει υψηλή επισκεψιμότητα, όπως αναλυτικά καταγράφεται στον ακόλουθο πίνακα:

SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR (1/1/2025 – 31/12/2025)*

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 62.809

Προβολές Ιστοσελίδων: 127.376

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [15,74%]

Απευθείας πρόσβαση [82,67%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [1,59%]

41. Βλ. Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρίες, 2024, σ. 96, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-or-amea-2024>.

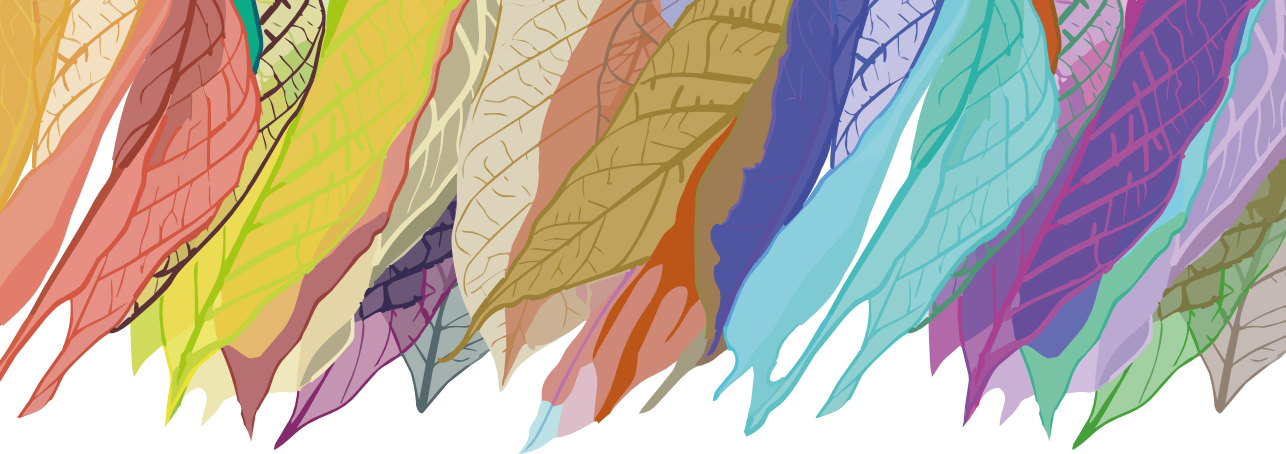
42. Βλ. Ειδική Έκδοση: Οδηγός για Δημόσιους Υπαλλήλους στην Εξυπηρέτηση Ευάλωτων Ομάδων Πληθυσμού, 2025. <https://www.synigoros.gr/el/category/enhmerwtika-entypa-and-ekdoseis/post/eidikh-ek8esh-or-odhgus-dhmosiwn-ypallhlwn-2025>

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης (Η/Υ, smartphone, κινητό)*Πρόσβαση από smartphone [80,76%]**Πρόσβαση από υπολογιστή [16,34%]**Πρόσβαση από tablet [2,89%]*

* κατόπιν ρητής δήλωσης συναίνεσης επισκέπτη («Συμφωνώ»)

Η ιστοσελίδα εμπλουτίζεται, επικαιροποιείται και ανανεώνεται συνεχώς με σκοπό να παρέχει έγκυρη και προσβάσιμη πληροφόρηση σε κάθε ενδιαφερόμενο/-η. Παράλληλα, ο Συνήγορος επιδιώκει τη συστηματική συμμετοχή του σε δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης⁴³, αλλά και τη σταθερή επικοινωνία με φορείς και οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες.

43. Ενδεικτική είναι η συμμετοχή στην ενημερωτική εκδήλωση του Περιοδικού ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΑΛΜΟΣ την 17η Δεκεμβρίου 2025 με θέμα «Δικαιώματα και Συμπερίληψη των Ατόμων με Αναπηρία» που έλαβε χώρα στο κτίριο της Νομικής Σχολής Αθηνών. Η ειδική επιστήμονας κα. Θεοδώρα Βούλγαρη πραγματοποίησε εισήγηση με θέμα «Ο Συνήγορος του Πολίτη και τα άτομα με αναπηρίες».

ΑΡΘΡΟ 9 – ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η πρόσβαση σε ίση βάση με τους άλλους στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την πληροφορία και τις επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών και συστημάτων πληροφορίας και επικοινωνιών και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες που είναι ανοικτές ή παρέχονται στο κοινό, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές, αναγνωρίζεται ως προϋπόθεση προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να είναι σε θέση να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν σε όλες τις πτυχές της ζωής (άρθρο 9 παρ. 1).

ΠΕΖΟΔΡΟΜΗΣΕΙΣ, ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Προβλήματα προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία και εν γένει εμποδιζόμενες κατηγορίες ανθρώπων (όπως άτομα τρίτης ηλικίας) διαπιστώνονται ως αποτέλεσμα της απαγόρευσης κυκλοφορίας οχημάτων σε περιοχές με εκτεταμένες πεζοδρομήσεις και σε παραδοσιακούς οικισμούς. Στο πλαίσιο διερεύνησης σχετικών αναφορών, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι οι πεζόδρομοι είναι μεν περιβαλλοντικά καλοδεχούμενοι, ωστόσο πουθενά στις σύγχρονες πόλεις δεν υφίσταται πεζόδρομος δίχως πρόβλεψη για την τροφοδοσία και την κατ' εξαίρεση εξυπηρέτηση των παρόδων δραστηριοτήτων και ιδιοκτησιών. Θα πρέπει να υπάρχουν πρόνοιες για τους εμποδιζόμενους κατοίκους, εκκινώντας βεβαίως από τους πλήρως προσβάσιμους κοινόχρηστους χώρους των πεζοδρομημένων τμημάτων και τις προσβάσιμες λοιπές υποδομές που θα επέτρεπαν, μεταξύ άλλων, σε έναν χρήστη αμαξιδίου ή μηχανοκίνητου αμαξιδίου (handbike) να κινηθεί ανεμπόδιστα. Σημαντικό είναι ακόμα οι πεζοδρο-

μημένοι χώροι να παραμένουν ελεύθεροι και να μην καταλαμβάνονται ανεξέλεγκτα από τραπεζοκαθίσματα ή εμπορεύματα.

Ο Συνήγορος έχει επίσης πλειστάκις τοποθετηθεί επί της αναγκαιότητας διατήρησης της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας των παραδοσιακών οικισμών στους οποίους οι διαμορφώσεις προσβασιμότητας θα πρέπει να γίνονται χωρίς να θίγεται η αρχιτεκτονική και η πολεοδομία τους. Επισημάνθηκε περαιτέρω η αναγκαιότητα εκπόνησης ενός Σχεδίου Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας με ειδικές προβλέψεις για πόλεις που αποτελούν πολιτιστικά μνημεία τόσο για τις φορτοεκφορτώσεις όσο και για τα εμποδιζόμενα άτομα, σε συνδυασμό με την προώθηση της νοοτροπίας μετακίνησης πεζή ή με την εισαγωγή, μέσω εθνικής ή ευρωπαϊκής χρηματοδότησης, δημοτικών ηλεκτροκίνητων οχημάτων που θα κινούνται με συγκεκριμένο ωράριο για συγκεκριμένες χρήσεις και εμποδιζόμενους χρήστες⁴⁴.

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΩΝ ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΩΝ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Σύμφωνα με τα πρότυπα ασφαλείας των ανελκυστήρων που τίθενται με την ΥΑ οικ. Φ.Α. 9.2/28425 (ΦΕΚ 2604/ Β' 22-12-08), οι ανελκυστήρες θα πρέπει να ασφαρίζονται ηλεκτρικά στην κλειστή τους θέση. Σε παλαιούς ανελκυστήρες, η επιβεβλημένη αυτή παρέμβαση έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των διαστάσεων του θαλάμου όταν οι πόρτες είναι κλειστές, γεγονός που καθιστά αδύνατη την είσοδο στο ασανσέρ με μηχανοκίνητο αμαξίδιο.

Ο Συνήγορος απήλυθε παράκληση στην Περιφερειακή Επιτροπή Προσβασιμότητας Αττικής και στην Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας να συνδράμουν με την τεχνογνωσία τους στην αναζήτηση και την εύρεση εύλογης προσαρμογής. Η υπόθεση εκκρεμεί⁴⁵.

44. ΦΥ 354281,364548, 379369.

45. ΦΥ 374741.

ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΟΔΕΥΣΕΩΝ ΤΥΦΛΩΝ ΣΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΝΑΥΠΛΙΟΥ

Κατόπιν αναφοράς για παράνομη κατάληψη οδεύσεων τυφλών στην παλιά πόλη του Ναυπλίου, ο Συνήγορος πραγματοποίησε αυτοψία και διαπίστωσε ότι συχνά, καταστήματα εστίασης τοποθετούν σταθερές κατασκευές και τραπεζοκαθίσματα κατά μήκος των οδεύσεων τυφλών, με αποτέλεσμα η βάδιση να γίνεται δυσχερής ή/και επικίνδυνη για τους χρήστες. Η Αρχή υπέβαλε συγκεκριμένες προτάσεις στο Δήμο Ναυπλιέων και στη Διεύθυνση Αστυνομίας Αργολίδας⁴⁶. Παρά την αρχική έλλειψη ανταπόκρισης των υπηρεσιών, τελικά ξεκίνησε η διενέργεια ελέγχων από το Αστυνομικό Τμήμα Ναυπλίου και επιβλήθηκαν τα προβλεπόμενα πρόστιμα, ενώ παράλληλα συγκροτήθηκε μεικτό συνεργείο ελέγχων από τις συναρμόδιες υπηρεσίες για καταλήψεις κοινόχρηστων χώρων και τμημάτων όδευσης τυφλών από καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος⁴⁷.

ΛΟΙΠΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Τον Συνήγορο απασχόλησαν επίσης υποθέσεις που αφορούν:

- χωροθέτηση κοινόχρηστων (δημόσιων) θέσεων ΑμεΑ σε σημεία εντός του αστικού ιστού που δεν εξυπηρετούν, καθώς δεν επιτυγχάνεται η δημιουργία αλυσίδας προσβασιμότητας⁴⁸,
- κατάληψη πεζοδρομίου από περίπτερο με αποτέλεσμα να μην υφίσταται ούτε η απαιτούμενη ελεύθερη όδευση πεζών⁴⁹,
- έλλειψη υποδομών προσβασιμότητας ΑμεΑ στη θάλασσα⁵⁰,
- χωροθέτηση κοινόχρηστης θέσης στάθμευσης έμπροσθεν επιχείρησης που απευθύνεται σε εμποδιζόμενα άτομα, όπως φαρμακεία,

46. Βλ. Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2024, σ. 17 έπ, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikies-ek8eseis/post/eidikih-ek8esh-or-amea-2024>.

47. ΦΥ 336723.

48. ΦΥ 363118, 376754.

49. ΦΥ 376947.

50. ΦΥ 354281, 375935, 376473, 373443, 373418.

ιατρεία, καταστήματα με ορθοπεδικά, ιατρικά, αναπηρικά βοηθήματα. Τα εν λόγω αιτήματα κρίνονται ανάλογα με τα δεδομένα της κάθε περίπτωσης και με βάση τη διακριτική ευχέρεια που διαθέτει η Διοίκηση⁵¹.

Διαμαρτυρία για τη διαγράμμιση επί του πεζοδρόμου έμπροσθεν του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος επτά (7) κοινόχρηστων θέσεων στάθμευσης ΑμεΑ από αναφερόμενο ο οποίος ισχυρίστηκε ότι έτσι ακυρώνεται όλο το λειτουργικό μέτωπο της επιχείρησής του που χρησιμοποιείται για τη στάθμευση των ηλεκτρικών ποδηλάτων που διαθέτει. Ο Συνήγορος ενημέρωσε τον αναφερόμενο πολίτη για την ισχύουσα νομοθεσία που προβλέπει θέσεις στάθμευσης σε χώρους συνάθροισης κοινού, βάσει της οποίας ήταν επιβεβλημένη η συγκεκριμένη χωροθέτηση⁵².

Από την άλλη πλευρά, παρατηρούνται και περιπτώσεις καταστράτηγησης του δικαιώματος προσβασιμότητας; που επιβαρύνει αδικαιολόγητα το δημόσιο χώρο, όταν γίνεται επίκληση της αναπηρίας χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις, με στόχο να εγκριθούν αποκλειστικές θέσεις στάθμευσης σε περιοχές με πρόβλημα στάθμευσης, όπως σε τουριστικά νησιά ή εντός πυκνοδομημένου αστικού ιστού⁵³. Άλλοτε, η αναπηρία και το δικαίωμα στην προσβασιμότητα προβάλλονται αβάσιμα σε περιοχές εκτός οικισμού όπου υπάρχει αντικειμενική δυσκολία πρόσβασης, ενώ επίσης υφίσταται σύγχυση αναφορικά με τις ισχύουσες διατάξεις για υποχρέωση ύπαρξης υποδομών προσβασιμότητας⁵⁴.

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Πολίτης με επιγενόμενη οπτική αναπηρία, ο οποίος χρησιμοποιούσε απρόσκοπτα επί σειρά ετών την υπηρεσία phone banking Τράπεζας, προσέφυγε στον Συνήγορο διότι μετά την αναβάθμιση της υπηρεσίας και τη διασύνδεσή της με το e-banking, δεν είχε τη δυνατότητα αλλαγής του κωδικού συναλλαγών, χωρίς χρήση e-banking ή συνδρομή ετέρου προ-

51. ΦΥ 370838, 376470.

52. ΦΥ 374838.

53. ΦΥ 379398, 376540.

54. ΦΥ 382920.

σώπου. Καθώς ο ίδιος δεν είναι χρήστης του διαδικτύου ούτε έξυπνου κινητού τηλεφώνου (smartphone), ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην Τράπεζα για την εξεύρεση εναλλακτικής λύσης, επισημαίνοντας τον περιορισμό της αυτονομίας του ατόμου με αναπηρία με το νέο σύστημα και η Τράπεζα ανταποκρίθηκε άμεσα διασφαλίζοντας τη δυνατότητα αλλαγής του κωδικού συναλλαγών του ενδιαφερόμενου με φυσική παρουσία, μέχρι την υιοθέτηση λύσης που θα επιτρέπει την εκ νέου δυνατότητα αλλαγής κωδικών ταυτοποίησης από απόσταση, με ασφάλεια και προσβασιμότητα⁵⁵.

Κατόπιν αναφοράς που δέχθηκε με αντικείμενο τις δυσχέρειες πρόσβασης ατόμου με κινητική αναπηρία κατά τις συναλλαγές του με υποκατάστημα Τράπεζας, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην Τράπεζα εστιάζοντας στην αναγκαιότητα για τη διαμόρφωση ελάχιστων προτύπων για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρίες στις τραπεζικές υπηρεσίες, ως μέτρο εύλογων προσαρμογών για την επίτευξη πραγματικής ισότητας. Άμεσα ανταποκρινόμενη, η Τράπεζα ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι έχει υιοθετήσει σχετικές οδηγίες για την εξυπηρέτηση των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού και ότι θα καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξεύρεση της βέλτιστης δυνατής λύσης προκειμένου να ικανοποιηθεί το αίτημα του αναφερόμενου. Λίγο καιρό αργότερα, η Αρχή ενημερώθηκε ότι το πρόβλημα διευθετήθηκε⁵⁶.

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορά χρήστριας αναπηρικού αμαξιδίου, η οποία κατήγγειλε ότι, μολοντί υπό κανονικές συνθήκες εξυπηρετείται πλήρως κατά τις αεροπορικές της μετακινήσεις, σε μια περίπτωση κατά την οποία η πτήση της ακυρώθηκε λόγω καιρικών συνθηκών δεν έτυχε της προσήκουσας αντιμετώπισης. Κατόπιν διαμαρτυρίας της επιβάτιδος, η αεροπορική εταιρεία αναγνώρισε εσφαλμένο χειρισμό εκ μέρους των υπαλλήλων της και γνωστοποίησε ότι προέβη σε σχετικές ενέργειες και συστάσεις προς το εμπλεκόμενο προσωπικό. Προς διασφάλιση της αποτροπής παρόμοιων περιστατικών στο μέλλον, ο Συνήγορος

55. ΦΥ 368720.

56. ΦΥ 359424.

απευθύνθηκε στην αεροπορική εταιρεία κάνοντας ειδική αναφορά στα δικαιώματα των επιβατών με αναπηρία κατά τις αεροπορικές τους μετακινήσεις και ζήτησε να πληροφορηθεί εάν υπάρχει σχεδιασμός για την εξυπηρέτηση επιβατών με αναπηρία σε περιπτώσεις ακύρωσης πτήσεων. Η εταιρεία ενημέρωσε ότι, ήδη από την υποβολή της διαμαρτυρίας της επιβάτιδος, είχε μεριμνήσει για: την πιστοποίηση ότι τα ξενοδοχεία που επιλέγονται όταν συντρέχει λόγος διανυκτέρευσης επιβατών διαθέτουν τις κατάλληλες υποδομές για άτομα με αναπηρία, τη διασφάλιση μεταφοράς των επιβατών με ταξί όταν απαιτείται, την πραγματοποίηση άμεσης τηλεφωνικής επικοινωνίας με τον/την επιβάτη/-ίδα σε περιπτώσεις έκτακτης διαμονής ή μεταβολής ταξιδιωτικών συνθηκών για την καταγραφή ειδικών αναγκών κινητικότητας, καθώς και, όπου είναι εφικτό και επιθυμητό, τη μεταφορά στην οικία του/της επιβάτη/-ιδος⁵⁷.

ΠΡΩΡΗ ΛΗΞΗ ΤΗΣ Α΄ ΦΑΣΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ»

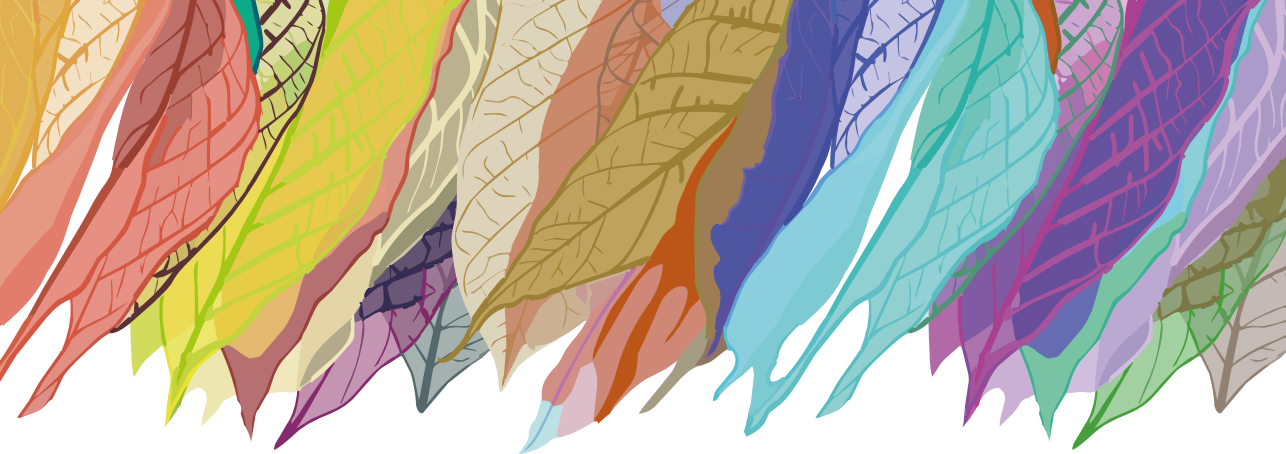
Με το πρόγραμμα “ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ”, άτομα με κινητική ή αισθητηριακή αναπηρία σε ποσοστό τουλάχιστον 67% επιχορηγούνται προκειμένου να αναβαθμίσουν την προσβασιμότητα της κατοικίας τους ή/και της επαγγελματικής τους στέγης.

Ο Συνήγορος παρέλαβε αναφορές πολιτών που διαμαρτύρονταν για το γεγονός ότι η πλατφόρμα για υποβολή αιτήσεων συμμετοχής στο πρόγραμμα «ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ» έκλεισε για τους ενδιαφερόμενους σε χρόνο πολύ προγενέστερο της αρχικώς ταχθείσας προθεσμίας για την ολοκλήρωση της Α΄ φάσης. Συγκεκριμένα, στην ιστοσελίδα του προγράμματος αναφερόταν ως προθεσμία ολοκλήρωσης της Α΄ φάσης η 12η Σεπτεμβρίου 2025, ότι τα συμπληρωματικά δικαιολογητικά θα υποβάλλονταν κατά τη Β΄ φάση και ότι επιχορήγηση θα λάμβαναν όσοι θα υπέβαλαν πρώτοι τα συμπληρωματικά δικαιολογητικά και έως ότου συμπληρωθούν 5500 αιτήσεων, ωστόσο στις 31 Ιουλίου ανακοινώθηκε ότι: «Ολοκληρώθηκε με εντυπωσιακή συμμετοχή η α΄ φάση του προγράμματος «Προσβασιμότητα κατ' οίκον», με 5.500 αιτήσεις....»

57. ΦΥ 374961.

Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι το ενδεχόμενο της λήξης της Α' φάσης πριν από την ταχθείσα προθεσμία με τη συμπλήρωση 5.500 αιτήσεων δεν προέκυπτε από την αρχική ανακοίνωση, ότι ο συγκεκριμένος όρος αναφερόταν στην πρόσκληση της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) που είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα του προγράμματος με ημερομηνία μεταγενέστερη της έναρξης υποβολής των αιτήσεων και, από την άλλη πλευρά, δεν εμφανίζεται η αρχική πρόσκληση ώστε να μπορεί να διαπιστωθεί αν οι υποψήφιοι/ες για το πρόγραμμα, έστω και αν επεδείκνυαν αυξημένη επιμέλεια, θα μπορούσαν να γνωρίζουν ότι υπήρχε περίπτωση ολοκλήρωσης της Α' φάσης και πριν από τη λήξη της προθεσμίας και να κινηθούν αναλόγως. Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος εκτίμησε ότι εγείρονταν εύλογες αμφιβολίες για το αν τηρήθηκε εν προκειμένω η αρχή της χρηστής διοίκησης και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του πολίτη απέναντι στο Κράτος. Παρότι ο Συνήγορος απηύθυνε τις παρατηρήσεις του στη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Καταπολέμησης της Φτώχειας και στην ΕΕΤΑΑ, δεν έλαβε απάντηση⁵⁸.

58. ΦΥ 377334, 379464.

ΑΡΘΡΟ 12 – ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Η ισότητα ενώπιον του νόμου είναι θεμελιώδης αρχή και προϋπόθεση για την άσκηση όλων των άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το άρθρο 12 της Σύμβασης εστιάζει σε τομείς όπου τα άτομα με αναπηρία έχουν στερηθεί το συγκεκριμένο δικαίωμα, όπως είναι η αφαίρεση της δικαιοπρακτικής ικανότητας (παρ. 2-4), και η στέρηση της περιουσίας (παρ. 5). Ασύμβατες πρακτικές με το άρθρο 12 διαπίστωσε ο Συνήγορος εκ μέρους τραπεζικών ιδρυμάτων αναφορικά με λογαριασμούς ατόμων που έχουν τεθεί υπό πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΑΤΟΜΟΥ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΥΠΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΣΕ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Στην Αρχή υποβλήθηκαν αναφορές⁵⁹ από δικαστικούς συμπαραστάτες ατόμων με βαριά αναπηρία, με τις οποίες εξέθεταν σειρά από προβλήματα που αντιμετωπίζουν στη διαχείριση των τραπεζικών λογαριασμών των συμπαραστατούμενων, λόγω περιορισμών από τις τράπεζες.

Ειδικότερα οι δικαστικοί συμπαραστάτες ανέφεραν τη μη ανανέωση χρεωστικών καρτών, την απαίτηση κατάθεσης προνοιακών επιδομάτων σε ατομικό (και όχι κοινό με τον συμπαραστάτη) λογαριασμό του συμπαραστατούμενου ατόμου με αναπηρία, καθώς και διαδικαστικά προσκόμματα σε βάρος του δικαστικού συμπαραστάτη για την απόδειξη της ιδιότητάς του, άρνηση χορήγησης κωδικών e-banking και επιβολή ορίων ανάληψης μετρητών κατά τις συναλλαγές με τις ταμειακές υπηρεσίες ή κατά τις αναλήψεις με χρεωστικές κάρτες σε ισχύ. Όλα τα παραπάνω δυ-

59. ΦΥ 352042, 354550.

σκόλευαν σημαντικά την έγκαιρη και ομαλή αποπληρωμή των δαπανών φροντίδας των συμπαραστατούμενων και την άσκηση των καθηκόντων που είχαν αναλάβει οι δικαστικοί συμπαραστές.

Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε τις υποθέσεις και απευθύνθηκε εγγράφως στην υπόψη Τράπεζα, με αναφορά στα πραγματικά περιστατικά που του γνωστοποιήθηκαν του και στο ισχύον νομικό πλαίσιο. Ειδικότερα τόνισε ότι:

- Σύμφωνα με το άρθρο 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι όλα τα μέτρα που αφορούν την άσκηση της ικανότητας για δικαιοπραξία, προβλέπουν κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις, προκειμένου να αποτραπεί η κατάχρηση, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Λαμβάνουν επίσης, όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες, να ελέγχουν τις οικονομικές υποθέσεις τους και διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες δεν στερούνται αυθαίρετα την περιουσία τους.
- Στην ελληνική έννομη τάξη, το εφαρμοζόμενο σύστημα υποστήριξης των ατόμων που αδυνατούν να φροντίσουν εν όλω ή εν μέρει τις υποθέσεις τους λόγω ψυχικής ή διανοητικής διαταραχής ή σωματικής αναπηρίας και ειδικά όσον αφορά τη διενέργεια πράξεων που απαιτούν ικανότητα για δικαιοπραξία, είναι ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης, της οποίας η άσκηση κατά τρόπο αμερόληπτο και υπέρ των συμφερόντων του συμπαραστατούμενου τίθεται υπό την εγγύηση της δικαστικής εξουσίας. Οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα για τη δικαστική συμπαράσταση σε συνδυασμό με τις διατάξεις για την επιτροπεία που εφαρμόζονται αναλόγως (ΑΚ 1615, 1617, 1619, 1623, 1625, 1634) προβλέπουν εξαντλητικά τόσο τη διαδικασία ανάθεσης της δικαστικής συμπαράστασης όσο και τα όρια αρμοδιότητας και εξουσίας διαχείρισης εντός των οποίων λειτουργεί κάθε αρμόδιο όργανο υπό την ιδιότητα που του έχει αναγνωριστεί από το δικαστήριο. Ο δικαστικός συμπαραστής έχει εξουσία διαχείρισης της περιουσίας του συμπαραστατούμενου και πλήρη αρμοδιότητα, η οποία περιλαμβάνει όλες τις πράξεις τακτικής διαχείρισης, και καθορίζεται

από τις σχετικές διατάξεις και το περιεχόμενο της απόφασης με την οποία ορίζεται δικαστικός συμπαραστάτης. Πράξη τακτικής διαχείρισης είναι και η ανάληψη μετρητών από τράπεζα για να καλυφθούν τρέχοντα έξοδα διαχείρισης.

- Η κατάθεση χρημάτων σε τράπεζα, που κύριο σκοπό έχει την ασφαλή φύλαξη των χρημάτων του καταθέτη, φέρει τον χαρακτήρα ανώμαλης παρακαταθήκης, αφού η τράπεζα έχει την εξουσία χρησιμοποίησης των χρημάτων του καταθέτη και συνεπώς κατά το άρθρο 830 ΑΚ έχουν σε αυτή εφαρμογή οι διατάξεις τόσο του άρθρου 806 ΑΚ, με βάση το οποίο η τράπεζα αποκτά την κυριότητα των κατατιθεμένων σε αυτή χρημάτων, όσο και του άρθρου 827 του ίδιου Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο ο θεματοφύλακας, αν ο παρακαταθέτης απαιτεί το πράγμα, οφείλει να το αποδώσει.

Με βάση τα παραπάνω η Αρχή επεσήμανε ότι η πρακτική της επιβολής προσκομμάτων ή φραγμών στη διαχείριση τραπεζικού λογαριασμού λήπτη ασφαλιστικών ή προνοιακών παροχών ή στην ηλεκτρονική πρόσβαση στο λογαριασμό αυτό, συνιστούν επί της ουσίας προσκόμματα στη λήψη των ίδιων των εν λόγω παροχών. Αντιστοίχως, προσκόμματα που τίθενται στον δικαστικό συμπαραστάτη, ο οποίος εκπροσωπεί νομίμως και πλήρως τον συμπαραστατούμενο, θεωρούνται ότι παρεμποδίζουν την πρόσβαση του συμπαραστατούμενου στον ατομικό λογαριασμό του και ως εκ τούτου παραβιάζουν τα δικαιώματά του. Σε κάθε περίπτωση υπό το πρίσμα της νομοθεσίας για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία (Ν. 4488/2017, η οποία εξειδικεύει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση) και της αρχής της ίσης μεταχείρισης (Ν. 4443/2016), τα πιστωτικά ιδρύματα απαγορεύεται κατά την παροχή υπηρεσιών στο κοινό να μεταχειρίζονται ένα πρόσωπο λόγω της αναπηρίας του λιγότερο ευνοϊκά σε σχέση με τη μεταχείριση της οποίας τυγχάνει ή θα ετύγχανε άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση, καθώς και να μεταχειρίζονται λιγότερο ευνοϊκά ένα πρόσωπο λόγω της στενής του σχέσης με πρόσωπο με αναπηρία.

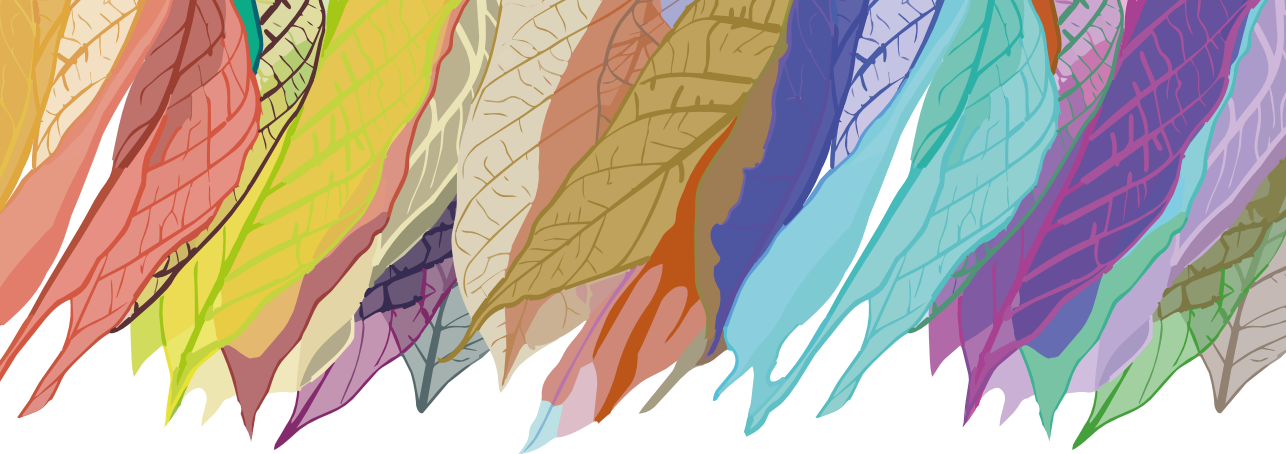
Η επιχειρηματολογία της Τράπεζας για την υπεράσπιση της πρακτικής της, στηρίχθηκε κυρίως στην επίκληση των διατάξεων του ΑΚ (1612 έπ.) για την επιτροπεία, οι οποίες εφαρμόζονται αναλογικά για τη δικαστι-

κή συμπαράσταση και υπαγορεύουν την εποπτεία του εποπτικού συμβουλίου στις πράξεις του δικαστικού συμπαραστάτη, προκειμένου να υποστηρίξει ότι η εξουσία του δικαστικού συμπαραστάτη δεν είναι ανεξέλεγκτη και ότι εάν επέτρεπε την πλήρη πρόσβασή του στη διαχείριση των λογαριασμών του συμπαραστατούμενου ή τη χορήγηση ποσών που υπερβαίνουν τις δαπάνες που έχει καθορίσει το εποπτικό συμβούλιο, η Τράπεζα θα παραβίαζε τις σχετικές διατάξεις περί εποπτείας των πράξεων του δικαστικού συμπαραστάτη που έχουν θεσπιστεί για την προστασία των συμφερόντων του συμπαραστατούμενου. Επικαλέστηκε τέλος, το τραπεζικό απόρρητο και την προστασία των προσωπικών δεδομένων σε σχέση με τη χορήγηση στοιχείων προς την Αρχή.

Κατά την εκτίμηση της Αρχής, η οποία γνωστοποιήθηκε και στην Τράπεζα, δεν συνέτρεχε περίπτωση τραπεζικού απορρήτου, καθώς τα μεν στοιχεία που αφορούσαν την τραπεζική σχέση (αριθμός λογαριασμού και δικαιούχοι) είχαν ήδη κοινοποιηθεί στην Αρχή με την αναφορά, τα δε ερωτήματα που έθετε στο έγγραφό της προς την Τράπεζα, δεν σχετίζονταν με το υπόλοιπο του λογαριασμού ή τις κινήσεις σε αυτόν, αλλά με καταγγελίες για διακριτική μεταχείριση λόγω αναπηρίας και λόγω σχέσης με άτομο με αναπηρία κατά την παροχή τραπεζικών υπηρεσιών, για τις οποίες έχει αρμοδιότητα διερεύνησης.

Όσον αφορά τέλος την επίκληση ορίων στην εξουσία διαχείρισης του δικαστικού συμπαραστάτη, ο Συνήγορος επανέλαβε ότι ο περιορισμός της δικαιοπρακτικής ικανότητας αποτελεί σοβαρό περιορισμό της ελευθερίας του ανθρώπου και για τον λόγο αυτό μπορεί να επιτρέπεται μόνο με τις εγγυήσεις και υπό τους όρους που προβλέπονται εξαντλητικά στον Αστικό Κώδικα, κυρίως με τον ορισμό του δικαστικού συμπαραστάτη και του εποπτικού συμβουλίου με δικαστική απόφαση. Συνεπώς, η διαχείριση του τραπεζικού λογαριασμού του συμπαραστατούμενου προσώπου από τον -συνδικαιούχο ή μη- δικαστικό συμπαραστάτη ρυθμίζεται από τις σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα, υπόκειται στην εποπτεία του εποπτικού συμβουλίου και δεν μπορεί να περιορίζεται από την εκάστοτε τράπεζα, καθώς το αντίθετο αποτελεί περίπτωση λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης προσώπου λόγω αναπηρίας (απέναντι στο συμπαραστατούμενο πρόσωπο) και λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης προσώπου λόγω της στενής του σχέσης με άτομο με αναπηρία (απέναντι στον δικαστικό

συμπαραστάτη), αμφότερων μη επιτρεπόμενων σύμφωνα με το άρθρο 61 του Ν. 4488/2017 και το άρθρο 2 παρ. 2 περ. α' και ε' του Ν. 4443/2016 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 παρ. 2 του ίδιου νόμου.

ΑΡΘΡΟ 14 – ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Τα άτομα με αναπηρία πρέπει να απολαμβάνουν το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να στερούνται την ελευθερία τους λόγω της αναπηρίας (παρ. 1, περ. α' και β'). Σε περίπτωση που τα άτομα με αναπηρία στερούνται την ελευθερία τους μέσω οποιασδήποτε διαδικασίας, δικαιούνται, σε ίση βάση με τους άλλους, εγγυήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μέτρα εύλογης προσαρμογής (παρ. 2).

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΨΥΧΙΚΑ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ ΑΠΟ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Στις υποθέσεις που ερευνά ο Συνήγορος με την ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (ΕΜΗΔΙ-ΠΑ) στα σώματα ασφαλείας (άρθρο 1 Ν. 3938/2011 όπως τροποποιήθηκε αρχικά με το άρθρο 56 Ν. 4443/2016 και πλέον με το άρθρο 188 του Ν. 4662/2020), η προσήκουσα μεταχείριση των προσώπων με ψυχική διαταραχή ή αναπηρία από αστυνομικούς εξακολουθεί να είναι ζητούμενο. Το 2025, η ΕΛΑΣ διέταξε προκαταρκτική διοικητική εξέταση (ΠΔΕ) βάσει καταγγελίας για κοροϊδευτική και ανάρμοστη συμπεριφορά απέναντι σε πρόσωπο με ψυχική αναπηρία που προσήλθε σε Αστυνομικό Τμήμα της Αττικής. Η ΠΔΕ εκκρεμεί και όταν ολοκληρωθεί θα υποβληθεί στον ΕΜΗΔΙΠΑ προκειμένου να εξεταστεί η πληρότητά της⁶⁰.

Επίσης, σε υπόθεση με αντικείμενο την προστασία της ζωής κρατουμέ-

60. ΦΥ 380720.

νου με αυτοκτονικές τάσεις⁶¹, ο ΕΜΗΔΙΠΑ υπενθύμισε τις πάγιες θέσεις της νομολογίας, σύμφωνα με τις οποίες οι αστυνομικές αρχές «οφείλουν να λαμβάνουν μια δέσμη προληπτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τη ζωή των κρατούμενων, μέτρα που είναι εύλογα κατ'αντικειμενική κρίση⁶² και λόγω των γνώσεων και της υπηρεσίας τους, είχαν τη δυνατότητα να προβλέψουν⁶³ ώστε να προσπαθήσουν να αποφύγουν το επελθόν αποτέλεσμα (σ.σ. της αυτοκτονίας), όπως μέτρα αποτελεσματικής φύλαξης των προσώπων που κρατούνται».

Μεταξύ των ληπτέων μέτρων είναι «η απομάκρυνση κάθε αντικειμένου που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για να βλάψουν τον εαυτό τους και η τακτική παρακολούθηση αυτών στα κελιά τους⁶⁴, στο πλαίσιο μιας εξειδικευμένης πλέον υποχρέωσης ως προς αυτή την κατηγορία ατόμων που περιλαμβάνει και την έγκαιρη αναζήτηση ιατρικής φροντίδας, ενώ στην περίπτωση των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές ασθένειες, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ιδιαίτερα ευάλωτη θέση τους»⁶⁵.

61. ΦΥ 349248.

62. ΑΠ 1070/2010, παρ. 2 διατακτικού: «β) ότι η παράλειψή του, στη συγκεκριμένη περίπτωση, οφειλόταν στο ότι δεν κατέβαλε την κατ' αντικειμενική κρίση απαιτούμενη προσοχή, την οποία κάθε μετρίως συνετός και ευσυνείδητος άνθρωπος, υπό τις αυτές περιστάσεις, με βάση τους νομικούς κανόνες, τις συνήθειες που επικρατούν στις συναλλαγές, την κοινή πείρα, τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και τη λογική πρέπει να καταβάλλει».

63. ΑΠ 515/2016.

64. ΤριμΔιοικΕφ Λάρισας ΑΟ324/2024.

65. Βλ. Ετήσια Έκθεση ΕΜΗΔΙΠΑ 2024, σ. 70, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/ethsia-ek8esh-or-emhdipa-2024>, όπου σημειώνεται η σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ περί παραβίασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ (απόφαση Rura κατά Ρουμανίας, 16.12.2008) για έλλειψη κατάλληλης ιατρικής μέριμνας για ψυχολογική διαταραχή σε αστυνομικά κρατητήρια, όπου το Δικαστήριο απεφάνθη ότι οι αρχές είχαν την υποχρέωση να διασφαλίσουν στον κρατούμενο εξέταση από ψυχίατρο το νωρίτερο δυνατόν, προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον η ψυχολογική του κατάσταση ήταν συμβατή με την κράτηση και τι θεραπευτικά μέτρα έπρεπε να ληφθούν. Σύμφωνα με το ΕΔΔΑ, η υποχρέωση κατάλληλης ιατρικής μεταχείρισης των αρχών κράτησης συνεπάγεται τη λήψη εύλογων μέτρων, η οποία για κρατούμενους με αυτοκτονικές τάσεις συνεπάγεται εξέταση από εξειδικευμένο ιατρό και ψυχιατρική αγωγή (απόφαση Kudla κατά Πολωνίας, 26.10.2000), ενώ η έλλειψη αποτελεσματικής παρακολούθησης και ψυχιατρικής γνώμης συνιστούν παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ περί απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης (απόφαση Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 03.04.2001). Βλ. επίσης Απόφαση S.F. κατά Ελβετίας, 2020, σκέψη 78 όπου παρατίθεται η σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ.

ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΑΣΘΕΝΩΝ ΣΕ ΜΟΝΑΔΕΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Ο Συνήγορος εξετάζει συχνά, κατόπιν αναφορών πολιτών, την τήρηση της νομοθεσίας που ρυθμίζει την αναγκαστική εισαγωγή ασθενών σε μονάδες ψυχικής υγείας μετά από έκδοση εισαγγελικής παραγγελίας, καθώς και τις συνθήκες της ακούσιας εξέτασης και νοσηλείας τους. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζει και τις συνθήκες που επικρατούν κατά το στάδιο παραμονής των φερόμενων ως ασθενών στα Αστυνομικά Τμήματα, καθώς και τη διαδικασία μεταφοράς τους στις μονάδες ψυχικής υγείας, συνοδεύει αστυνομικών υπαλλήλων.

Ο Συνήγορος έχει διευκρινίσει ότι, μετά τη θέση σε ισχύ της νέας διάταξης του άρθρου 96Α του Ν. 2071/1992 (ΦΕΚ Α' 123/15.07.1992)⁶⁶, καθώς και τα διαλαμβανόμενα στην ΚΥΑ Γ3α,β/Γ.Π.οικ72109/9.12.2022 (Β' 6507/19.12.2022), η αστυνομική αρχή μόνο κατ' εξαίρεση θα έπρεπε πλέον να συμμετέχει στις διαδικασίες μεταφοράς ασθενών στις μονάδες ψυχικής υγείας⁶⁷, η οποία προβλέπεται να εκτελείται με οχήματα των Κοινοτικών Μονάδων Ψυχικής Υγείας, υπό τον συντονισμό του Αυτοτελούς Τμήματος Επιχειρήσεων Υγείας του ΕΚΑΒ. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, και για το μεταβατικό διάστημα κατά το οποίο συνεχίζεται η μεταφορά ασθενών συνοδεύει οργάνων της αρμόδιας αστυνομικής αρχής, η Αρχή επισημαίνει την ανάγκη τήρησης των κείμενων διατάξεων για την προστασία των δικαιωμάτων τους.

66. Εισήχθη με το άρθρο 59 του Ν. 4931/2022 (ΦΕΚ Α' 94/13.05.2022).

67. Βλ. και σχετικές παρατηρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT) στην Έκθεσή της προς την ελληνική κυβέρνηση μετά την επίσκεψη των μελών της στη χώρα μας (10-19.4.2018), κατά την οποία οι μεταφορές προσώπων από την αστυνομία σε ίδρυμα για ψυχιατρική αξιολόγηση παραμένουν ένα πρόβλημα, το οποίο έχει ήδη επισημανθεί από την Επιτροπή στο παρελθόν. Η αστυνομία δεν θα πρέπει να αποτελεί τη βασική επιλογή για τη μεταφορά τέτοιων περιπτώσεων. Τα άτομα με ανάγκες υγειονομικής περίθαλψης πρέπει, κατά κύριο λόγο, να μεταφέρονται από προσωπικό υγειονομικής περίθαλψης. Όπως επιβεβαιώνεται από συνευθύνσεις με ασθενείς, με το προσωπικό υγειονομικής περίθαλψης αλλά και με τους ίδιους τους αστυνομικούς, η αστυνομία δεν είναι η κατάλληλη υπηρεσία για τη διεξαγωγή τέτοιων μεταφορών. Στην αντιπροσωπεία αναφέρθηκε η συχνή χρήση στενών, επώδυνων χειροπέδων, μερικές φορές για παρατεταμένες μεταφορές, που διαρκούν πολλές ώρες, από απομακρυσμένες τοποθεσίες.

Ειδικότερα, η μεταφορά του φερόμενου ως ψυχικά ασθενή στη Μονάδα Ψυχικής Υγείας, σύμφωνα με τις παρ. 4 και 5 του άρθρου 96 του Ν. 2071/1992, διενεργείται κατά τις διατάξεις του νόμου, όπως η μεταφορά οποιουδήποτε άλλου ασθενή σε νοσοκομείο για εξέταση ή νοσηλεία, υπό συνθήκες ασφάλειας και με σεβασμό στην προσωπικότητα και την αξιοπρέπειά του. Στο πλαίσιο αυτό, ο αστυνομικός υπάλληλος μπορεί κατά τη μεταφορά να επιβάλει περιοριστικά μέτρα μόνο κατ' εξαίρεση και ως έσχατη λύση, όταν η εφαρμογή τους είναι το μόνο διαθέσιμο μέσο που μπορεί να αποτρέψει άμεση ή επικείμενη βλάβη στον ασθενή ή σε τρίτους (άρθρο 96Α παρ. 3α Ν. 2071/1992 σε συνδυασμό με το άρθρο 13 της ως άνω ΚΥΑ).

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διατυπώσει και σε προηγούμενα έγγραφά του προς το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας την άποψη ότι οι ψυχικά ασθενείς αντιμετωπίζονται συχνά, σύμφωνα και με μαρτυρίες τους, ως εν γένει επικίνδυνοι για τη δημόσια τάξη, με αποτέλεσμα η μεταφορά τους προς το αστυνομικό τμήμα και το νοσηλευτικό ίδρυμα να γίνεται κατόπιν δέσμευσής τους με χειροπέδες. Διαπιστώνεται δε ότι η παρουσία του ένστολου προσωπικού επιτείνει την ήδη αποδιοργανωμένη κατάσταση του ατόμου, ειδικά αν αυτό έρχεται αντιμέτωπο με απαξιωτική συμπεριφορά από τα όργανα των οποίων τη φυσική εξουσία υπάγεται.

Ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ακόμη ότι η παραμονή των ψυχικά ασθενών στους χώρους του αστυνομικού τμήματος μπορεί να είναι πολύωρη, αφού η μεταφορά στην ψυχιατρική κλινική συναρτάται με πολλούς παράγοντες (συχνότεροι λόγοι καθυστέρησης η απουσία διαθέσιμου αστυνομικού οχήματος, η μη διαθεσιμότητα αστυνομικού προσωπικού, η μη εξεύρεση διαθέσιμης κλίνης σε Μονάδα Ψυχικής Υγείας από το ΕΚΕΠΥ, κ.ο.κ.). Είναι εύλογο ότι οι πολύωρες συνθήκες φύλαξης σε χώρο όπου δεν εφαρμόζονται τεχνικές αποκλιμάκωσης και δεν διενεργούνται πράξεις ιατρικής φροντίδας μόνο επιβαρυντικές μπορούν να είναι για το υποκείμενο που τελεί σε συνθήκες στέρησης της προσωπικής του ελευθερίας. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα πολίτη που προσέφυγε στην Αρχή, καθώς είχε παραμείνει φρουρούμενη στο αστυνομικό τμήμα από το μεσημέρι έως τις πρωινές ώρες της επόμενης ημέρας, προκειμένου να οδηγηθεί τελικά σε ψυχιατρική κλινική για να διαπιστωθεί ότι δεν συντρέχουν λόγοι ακούσιας νοσηλείας. Σύμφωνα με τη μαρτυρία

της ίδιας, παρέμεινε στο αστυνομικό τμήμα για διάστημα που υπερέβαινε τις 15 ώρες, καθισμένη σε μια καρέκλα, δίχως πρόσβαση σε ιατρική φροντίδα. Σε άλλες καταγεγραμμένες περιπτώσεις, πολίτες πηγαиноέρχονται για 24ωρα μεταξύ αστυνομικών τμημάτων και ψυχιατρικών κλινικών, έως ότου ανευρεθεί κλίνη για τη νοσηλεία τους.

Ήδη, το Τμήμα Γενικής Αστυνόμευσης της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αττικής, με το υπ' αριθμ. 1007/3/10-ξη'/9.7.2025 έγγραφό του με θέμα «Διαδικασία για την ακούσια νοσηλεία ατόμων φερόμενων ως ψυχασθενών», διατύπωσε τη θέση ότι «[η] πρακτική της μεταφοράς των ασθενών με περιπολικά αυτοκίνητα και της φύλαξης στα αστυνομικά καταστήματα δεν εξασφαλίζει το σεβασμό της προσωπικότητας, της αξιοπρέπειας και των δικαιωμάτων των ψυχικά νοσούντων (...). Η ατμόσφαιρα ενός αστυνομικού τμήματος μπορεί να προκαλεί –δημιουργεί ένα αγχωτικό– τραυματικό περιβάλλον για άτομα που αντιμετωπίζουν ήδη προβλήματα ψυχικής υγείας. Τα άτομα μπορεί να ταραχθούν ή να φοβηθούν σε ένα τέτοιο περιβάλλον, οδηγώντας σε πιθανή κλιμάκωση της κατάστασής τους.».

Οι ανωτέρω συνθήκες επιβαρύνουν αδιαμφισβήτητα και το προσωπικό των αστυνομικών αρχών, το οποίο δεν διαθέτει την κατάλληλη ειδικευση ή εκπαίδευση για τον χειρισμό τέτοιων περιστατικών, τη στιγμή μάλιστα που η υποστελέχωση των υπηρεσιών των Α.Τ. και η έλλειψη κατάλληλων χώρων –μιας και δεν ενδείκνυται να κρατούνται οι προς μεταφορά ασθενείς μαζί με ποινικούς κρατούμενους– δυσκολεύει ακόμη περισσότερο το εγχείρημα. Είναι δε γεγονός ότι στις διατάξεις περί καθηκόντων του αστυνομικού προσωπικού δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη για τον τρόπο μεταχείρισης των διακομιζόμενων ασθενών για ακούσια εξέταση ή νοσηλεία σε ψυχιατρική κλινική. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, για όσο διάστημα η συναφής αρμοδιότητα εξακολουθεί να ανήκει στο προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας, αυτό φέρει και την ευθύνη για την εκτέλεσή της. Προς τούτο, ο Συνήγορος του Πολίτη υπενθυμίζει ότι οι πολίτες με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες που μεταφέρονται προς εξέταση δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να αντιμετωπίζονται ως συλληφθέντες παραβάτες και η μεταφορά τους ουδέποτε να διενεργείται με τρόπο που προσβάλλει την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια.

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΕ ΚΛΕΙΣΤΕΣ ΔΟΜΕΣ (ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΥΤΟΨΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΜΕΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ)

Ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποίησε επίσκεψη-αυτοψία στο Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αθήνας (πρώην Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Δυτικής Αττικής) του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής (ΚΚΠΠΑ) στην Αγία Βαρβάρα⁶⁸.

Σύμφωνα με την έκθεση αυτοψίας και συσχετίζοντάς την με τις επιταγές του άρθρου 14 της Σύμβασης, το οποίο αφορά την ελευθερία και την ασφάλεια του ατόμου, η Αρχή κατέληξε στα εξής συμπεράσματα:

1. Παράνομη και αυθαίρετη στέρηση της ελευθερίας (Άρθρο 14, παρ. 1β).

Το Άρθρο 14 ορίζει ρητά ότι «η ύπαρξη μιας αναπηρίας δεν θα δικαιολογεί, σε καμία περίπτωση, τη στέρηση της ελευθερίας». Ωστόσο, στην έκθεση καταγράφονται σοβαρές παραβιάσεις αυτής της αρχής καθώς υφίσταται περιορισμός ατόμων με αυτισμό στην Γ' πτέρυγα του Παραρτήματος, όπου 10 άτομα διαβιούν υπό συνθήκες πραγματικού περιορισμού σε έναν «διάδρομο λίγων τετραγωνικών» με κλειδωμένη πόρτα, χωρίς δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης εντός και εκτός του κτιρίου. Η κατάσταση αυτή παραμένει αμετάβλητη από το 2019 (σύμφωνα με την έκθεση προηγούμενης αυτοψίας κλιμακίου της Αρχής), γεγονός που υποδηλώνει μια παγιωμένη πρακτική πραγματικής στέρησης της ελευθερίας που ερείδεται αποκλειστικά στη διάγνωση της αναπηρίας και την έλλειψη προσωπικού. Η έκθεση της Αρχής επισημαίνει ότι οι ασθενείς αυτοί ζουν «αποκλεισμένοι», καθώς δεν τους παρέχεται εξειδικευμένη θεραπευτική αντιμετώπιση, γεγονός που οδηγεί σε πρακτικές απομόνωσης και διαχωρισμού.

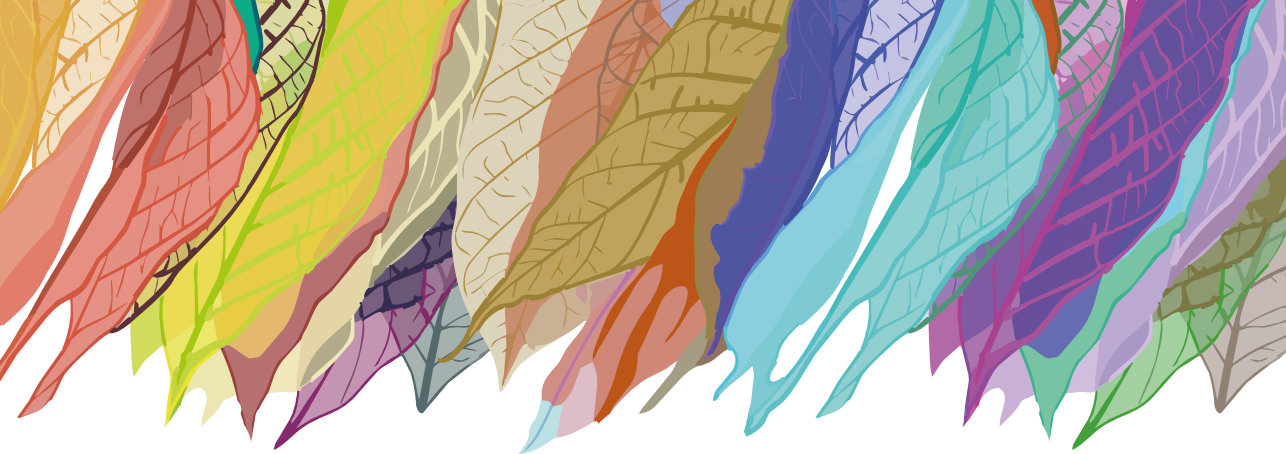
2. Εγγυήσεις και μεταχείριση βάσει του διεθνούς δικαίου (Άρθρο 14, παρ. 2).

Σύμφωνα με τη Σύμβαση, εάν άτομα με αναπηρία στερούνται την ελευθερία τους, δικαιούνται εγγυήσεις σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και

68. ΦΥ 369063.

μεταχείριση σύμφωνη με τις αρχές της Σύμβασης. Η έκθεση αναδεικνύει ελλείψεις σε αυτόν τον τομέα καθώς κατά την αυτοψία στο Αναρρωτήριο του Παραρτήματος, εντοπίστηκε περιθαλπόμενος σε κατάσταση απάθειας μέσα σε κρεβάτι περιορισμού («κλουβί-κρεβάτι»). Η πρακτική αυτή, σε συνδυασμό με την αδυναμία πολλών ασθενών να επικοινωνήσουν λεκτικά τούς καθιστά ευάλωτους σε «σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση». Η έλλειψη εύλογων προσαρμογών, ως αποτέλεσμα της σοβαρής υποστελέχωσης (75 άτομα προσωπικό το 2025 έναντι 120 το 2019) και των ελλείψεων στις υποδομές, καθιστά αδύνατη την παροχή εξατομικευμένης φροντίδας και την υλοποίηση προγραμμάτων που θα προήγαγαν την αυτονομία των περιθαλπόμενων.

Η απουσία Οργανισμού εσωτερικής λειτουργίας για τις δομές του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής στερεί από τους ωφελούμενους ένα σαφές νομικό πλαίσιο προστασίας και εγγυήσεων. Η κατάσταση στο Παράρτημα ΑμεΑ Δυτικής Αθήνας καταδεικνύει ότι δεν διασφαλίζεται το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια σε ίση βάση με τους άλλους. Η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού και υποδομών οδηγεί σε πρακτικές ιδρυματισμού και αυθαίρετου περιορισμού, οι οποίες έρχονται σε ευθεία αντίθεση με το Άρθρο 14 της Σύμβασης του ΟΗΕ.

ΑΡΘΡΟ 19 – ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Όλα τα άτομα με αναπηρία έχουν ίσο δικαίωμα να ζουν στην κοινωνία και με επιλογές ίσες με τους άλλους ανθρώπους. Για τον σκοπό αυτό πρέπει να έχουν πρόσβαση σε σειρά υπηρεσιών στο σπίτι, σε καταστήματα και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης στην κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής βοήθειας που είναι απαραίτητη (εδ. β'). Θα πρέπει επίσης οι κοινοτικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις για τον πληθυσμό να είναι διαθέσιμες στα άτομα με αναπηρίες και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους (εδ. γ').

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΒΟΗΘΟΣ»

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει λάβει αναφορές πολιτών που αφορούν τη διαδικασία διεκπεραίωσης των αιτημάτων για τη συμμετοχή σε πρόγραμμα «Προσωπικός Βοηθός».

Σύμφωνα με την ΚΥΑ 28458/2022 «Υλοποίηση Πιλοτικού Προγράμματος «Προσωπικός Βοηθός για άτομα με αναπηρία», και ειδικότερα το άρθρο 7 περί διαδικασίας επιλογής Ωφελούμενων, παρ. 4, 5 και 7: «4. οι Επιλέξιμοι Ωφελούμενοι αξιολογούνται από τις Ειδικές Επιτροπές κατά την σειρά που ορίζεται στις επόμενες παραγράφους. Οι αξιολογήσεις ολοκληρώνονται με την συμπλήρωση 1.000 Ωφελούμενων ανά φάση υλοποίησης». «5. Οι Επιλέξιμοι Ωφελούμενοι αξιολογούνται τηρουμένης της ακόλουθης ποσόστωσης α) εξήντα τοις εκατό (60 %) άτομα με κινητική αναπηρία. β) τριάντα πέντε τοις εκατό (35 %) άτομα με νοητική ή/και αναπτυξιακή ή/και ψυχική αναπηρία γ) πέντε τοις εκατό (5 %) άτομα με

αναπηρία όρασης ή αναπηρία ακοής ή συνδυασμό των δύο (τυφλοί, κωφοί και τυφλοκωφοί). (...) «7. Η επιλογή των Αξιολογούμενων θα γίνει από αλγόριθμο που θα διασφαλίζει την ανωνυμοποίηση των αιτήσεων και την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος».

Σύμφωνα με την ΚΥΑ [των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας] υπ' αριθμ. Δ12α/3328 (ΦΕΚ Β' 1161/12.03.2025) «4η Τροποποίηση της υπ' αρ. 28458/23.3.2022 κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Υλοποίηση Πιλοτικού Προγράμματος "Προσωπικός Βοηθός για άτομα με αναπηρία"» (ΦΕΚ Β' 1427)» και ειδικότερα την παρ. 7 άρθρου 14 «κεφάλαιο που έχει απονεμηθεί σε Ωφελούμενους με την απόφαση της παρ. 3 του άρθρου 10 και δεν αναλώνεται, όπως αυτό διαπιστώνεται με πράξη του Διοικητή του Ο.Π.Ε.Κ.Α. ή διαθέσιμο κεφάλαιο στο πλαίσιο του προγράμματος, εντός του προϋπολογισμού του έργου, όπως αυτό διαπιστώνεται από τους φορείς υλοποίησης, διατίθεται για την αύξηση του πλήθους των Ωφελούμενων εντός των ορίων της παρ. 1 του άρθρου 6 της παρούσας. Οι Ωφελούμενοι της περίπτωσης αυτής προκύπτουν με την διαδικασία της παρ. 7 του άρθρου 7, από το σύνολο των Επιλέξιμων Ωφελούμενων των δύο φάσεων του Προγράμματος, οι οποίοι δεν έχουν αξιολογηθεί, λαμβανομένων ιδίως υπόψη του αριθμού των επιλέξιμων αιτήσεων και του βαθμού υλοποίησης του Προγράμματος ανά φάση αυτού (...)».

Με δεδομένη την πιλοτική λειτουργία του προγράμματος και τον περιορισμένο αριθμό θέσεων ωφελούμενων για το έτος 2025, και σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις του σχετικού θεσμικού πλαισίου, στις πληροφορίες προς ωφελούμενους που έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του προγράμματος αναφορικά με την επιλογή σειράς αξιολόγησης (σ.7) αναφέρεται ότι «η επιλογή του κύκλου στον οποίο συμμετέχει ο κάθε υποψήφιος γίνεται τυχαία, μέσω αλγορίθμου που διασφαλίζει την ανωνυμοποίηση και την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος, τηρουμένης της ακόλουθης ποσόστωσης (σύμφωνα με την δηλωθείσα ως κύρια αναπηρία του καθενός): α) εξήντα τοις εκατό (60%) άτομα με κινητική αναπηρία, β) τριάντα πέντε τοις εκατό (35%) άτομα με νοητική ή/και αναπτυξιακή ή/και ψυχική αναπηρία, γ) πέντε τοις εκατό (5%) άτομα με αναπηρία όρασης ή αναπηρίας ακοής ή συνδυασμό των δύο (τυφλοί, κωφοί, βαρή-

κοοι και τυφλοκωφοί). Οι αξιολογήσεις ολοκληρώνονται όταν προκύψουν 1.000 ωφελούμενοι ανά φάση. Στο στάδιο αυτό όλοι οι εγκύρως αιτούντες στο πρόγραμμα (και όσοι δεν έχουν εν τω μεταξύ αξιολογηθεί), θα λάβουν σχετική ενημέρωση».

Στον αναρτημένο Οδηγό Υλοποίησης Πιλοτικού Προγράμματος (σ. 12) περιγράφεται η διαδικασία ενημέρωσης για την αξιολόγηση του ωφελούμενου από ειδική επιτροπή ως εξής: «ο Φορέας Υλοποίησης του έργου καταρτίζει πρόγραμμα διαθέσιμων αξιολογήσεων κατά ημέρες ώρες και περιοχές και το αναρτά στο Πληροφοριακό Σύστημα Υποστήριξης. Κάθε υποψήφιος προς αξιολόγηση, μετά από ενημέρωση που λαμβάνει στη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου που έχει δηλώσει, εισέρχεται στην πλατφόρμα και επιλέγει ημέρα και ώρα αξιολόγησης από το ανωτέρω πρόγραμμα διαθέσιμων αξιολογήσεων. Ο φορέας υλοποίησης ενημερώνει κάθε αξιολογητή για το πρόγραμμά του και τα στοιχεία των αξιολογούμενων, τουλάχιστον δυο πλήρεις ημέρες πριν από την ημέρα αξιολόγησης».

Κατόπιν αυτών, και με δεδομένες τις παραμέτρους υλοποίησης που τέθηκαν ανωτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη απήυθυνε σχετική επιστολή προς την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας στην οποία επισημαίνει ότι δεν τηρείται διαδικασία αξιολόγησης από την ειδική αρμόδια επιτροπή βάσει προτεραιότητας σύμφωνα με τον εισερχόμενο αριθμό πρωτοκόλλου της αιτήσεως⁶⁹.

ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΓΓΥΗΜΕΝΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ» ΑΠΟ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Πολίτης διαμαρτυρήθηκε στην Ανεξάρτητη Αρχή για το ότι, ενώ στις ισχύουσες κατευθυντήριες διοικητικές οδηγίες για το προνοιακό Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» («Συχνές Ερωτήσεις - Απαντήσεις», παράρτημα εγγράφου του Γενικού Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, ΑΔΑ: 9Μ9Ψ46ΝΛ2Α-ΙΛΧ) αναφέρεται ότι για αιτούμενους ένταξη στο Πρόγραμμα οι οποίοι δεν

69. ΦΥ 380419.

μπορούν να μετακινηθούν λόγω κινητικής αναπηρίας «*δέον είναι στο ευρύτερο πλαίσιο μιας κοινωνικής έρευνας [...] να συμπληρωθεί κατ' οίκον και η αίτηση για το ΕΕΕ*», εντούτοις στην πράξη το αν θα γίνει σε ορισμένη περίπτωση χρήση αυτής της δυνατότητας επαφίεται στην ευχέρεια της κατά τόπον αρμόδιας δημοτικής υπηρεσίας. Ο αναφερόμενος υποστήριξε επίσης ότι δεν μπορούσε να κάνει χρήση της διάταξης που προβλέπει δυνατότητα εξουσιοδότησης τρίτου προσώπου για την υποβολή της αίτησης σε περίπτωση που συντρέχουν σοβαροί λόγοι υγείας, καθώς δεν είχε κάποιο έμπιστο πρόσωπο να εξουσιοδοτήσει ούτε επιθυμούσε να εξουσιοδοτήσει επαγγελματία επί πληρωμή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε εγγράφως προς το αρμόδιο Υπουργείο ότι η παραπάνω διοικητική πρακτική, που είναι προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις των δημοτικών Υπηρεσιών παρά των ατόμων με κινητική αναπηρία, δεν είναι συμβατή με τις υποχρεώσεις που απορρέουν για τη χώρα μας ως Κράτος-Μέρος της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία: κάθε φορά που η αρμόδια δημοτική Υπηρεσία αποφασίζει είτε λόγω υποστελέχωσής της είτε για άλλον λόγο να μη διενεργήσει την αιτούμενη από το άτομο με αναπηρία κοινωνική έρευνα, το άτομο με αναπηρία καλείται να επιλέξει μεταξύ αφενός του να μην ενταχθεί σε ένα προνοιακό Πρόγραμμα κατά της ακραίας φτώχειας παρότι πληροί τα ουσιαστικά κριτήρια και αφετέρου του να καταβάλει κάποιο αντίτιμο σε άγνωστό του τρίτο πρόσωπο (κατά κανόνα κάποιον επαγγελματία) για να αναλάβει το ρόλο πληρεξουσίου, αναλώνοντας κατ' ουσία μέρος της ενίσχυσης του Προγράμματος για τον σκοπό αυτό. Εκ του αποτελέσματος επομένως, το Πρόγραμμα «*Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα*» δεν μπορεί να θεωρηθεί πλήρως προσβάσιμο για άτομα με κινητική αναπηρία (κατά παράβαση του άρθρου 19 της ως άνω Σύμβασης) καθώς υφίσταται σοβαρός κίνδυνος τα εν λόγω πρόσωπα να μην ωφελούνται από το Πρόγραμμα εξίσου τα πρόσωπα χωρίς κινητική αναπηρία. Για τους λόγους αυτούς προτάθηκε σημειακή τροποποίηση της οικείας ΚΥΑ.

Η αρμόδια Γενική Γραμματεία δεν έκανε αποδεκτή την πρόταση σημειώνοντας, μεταξύ άλλων, ότι «*δεδομένων των διαφοροποιήσεων σε δημογραφικά χαρακτηριστικά των κατά τόπον αρμοδίων Κέντρων Κοινότητας ανά την Ελληνική Επικράτεια, παρουσιάζονται διαφορετικές προκλήσεις, ανάγκες και συνεπώς και αντίστοιχη επιβάρυνση σε οικονομικούς/ υλι-*

κούς πόρους και ανθρώπινο δυναμικό»⁷⁰.

ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΓΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

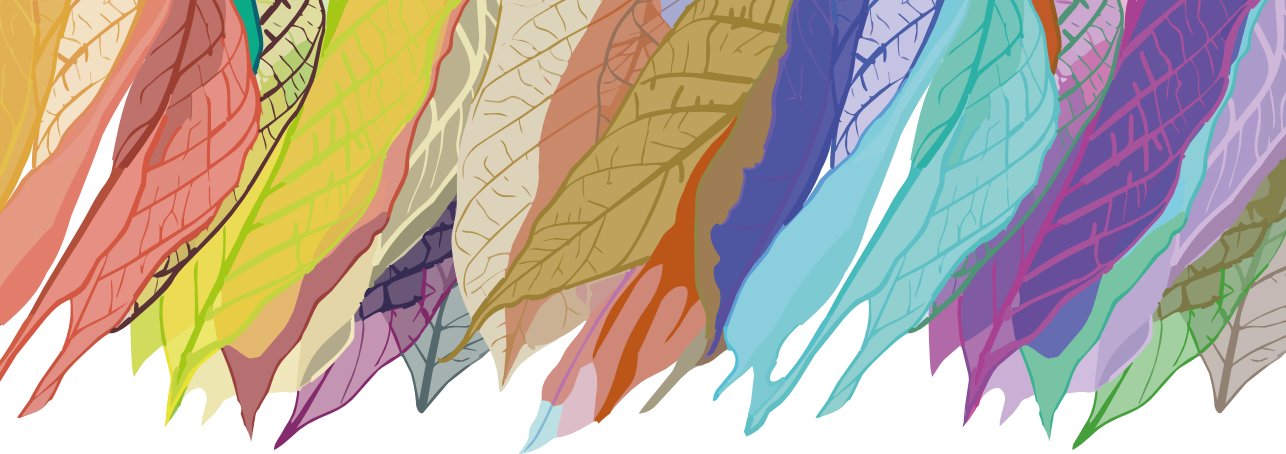
Ηλικιωμένη πολίτης με κινητικά προβλήματα και επιβαρυνόμενη υγεία απευθύνθηκε στον Συνήγορο με αίτημα την κατ' οίκον εξυπηρέτησή της από το αρμόδιο Γραφείο Ταυτοτήτων, για την εκ νέου έκδοση ταυτότητας μετά από απώλεια. Ειδικότερα, το αίτημά της εκκρεμούσε για διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών, ενώ η αστυνομική Αρχή δεν ανταποκρινόταν παρά τις αλλεπάλληλες υπενθυμίσεις και αντιπρότεινε τη μετακίνησή της με ασθενοφόρο και ίδια έξοδα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε τόσο στον Διοικητή του Αστυνομικού Τμήματος όσο και στο Τμήμα Ταυτοτήτων και Αρχείων της Διεύθυνσης Κρατικής Ασφάλειας του Αρχηγείου της ΕΛΑΣ, επισημαίνοντας ότι σε όσες περιπτώσεις ο πολίτης αποδεδειγμένα αδυνατεί να μεταβεί -για λόγους υγείας ή αδυναμίας πρόσβασης- σε Αστυνομικά Τμήματα και Διευθύνσεις, η Διοίκηση οφείλει να ανταποκριθεί εντός εύλογου χρονικού διαστήματος. Επισημάνθηκε εν προκειμένω ότι στο πλαίσιο του σεβασμού της αρχής της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου, θα έπρεπε να οριστεί συγκεκριμένο ραντεβού και όχι να υπάρχει ολιγωρία, ακόμα και αν συνέτρεχαν λόγοι υποστελέχωσης.

Κατόπιν των ενεργειών της Ανεξάρτητης Αρχής προγραμματίστηκε ραντεβού για κατ'οίκον επίσκεψη αστυνομικού οργάνου και πλέον η αναφερόμενη διαθέτει νέο αστυνομικό δελτίο ταυτότητας⁷¹.

70. ΦΥ 366808.

71. ΦΥ 370919.

ΑΡΘΡΟ 20 – ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Η διευκόλυνση της κινητικότητας των ατόμων με αναπηρία με χαμηλό κόστος προβλέπεται ανάμεσα στις προϋποθέσεις για τη διασφάλιση της κινητικότητάς τους με τη μεγαλύτερη δυνατή ανεξαρτησία (περ. α').

ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΡΤΑΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΣΤΙΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ

Με την υπ' αριθμ. 16404/2025 (ΦΕΚ Β 5824) ΚΥΑ προστέθηκε το άρθρο 4 στην υπ' αριθμ. 3571/12.3.2025 ΚΥΑ «Καθορισμός των όρων, των προϋποθέσεων και της διαδικασίας για τη δωρεάν ή με μειωμένο εισιτήριο μετακίνηση α) των Ατόμων με Αναπηρίες και β) των πολυτέκνων και των μελών των οικογενειών τους, για το έτος 2025, με τα μέσα συγκοινωνίας του ΟΑΣΑ, του ΟΣΕΘ και των αστικών και υπεραστικών ΚΤΕΛ που είναι μέλη των ομοσπονδιών ΠΟΑΣ και ΠΟΑΥΣ» (ΦΕΚ Β' 1193/12.03.2025), με το οποίο θεσπίστηκε η δυνατότητα χρήσης της πλαστικής Κάρτας Αναπηρίας στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς χωρίς να απαιτείται πλέον προσκόμιση γνωματεύσεων ΚΕΠΑ ή άλλων εγγράφων. Ειδικότερα, τα άτομα που έχουν σήμανση κλιμακίου αναπηρίας II ή III (δηλαδή συνολικό ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω) και πληρούν τα προβλεπόμενα εισοδηματικά κριτήρια μπορούν να επικυρώνουν την πλαστική Κάρτα Αναπηρίας για την δωρεάν είσοδό τους στα μέσα μεταφοράς του ΟΑΣΑ και στα λεωφορεία του ΟΣΕΘ. Για τη δωρεάν μετακίνηση με το μετρό Θεσσαλονίκης και τα αστικά ΚΤΕΛ, μπορούν να εκδίδουν μηδενικό εισιτήριο με την επίδειξη της Κάρτας. Για τη μετακίνηση με τα υπεραστικά ΚΤΕΛ, μπορούν να εκδίδουν εισιτήριο μειωμένο κατά 50% με την επίδειξη της Κάρτας. Τα άτομα που έχουν στην Κάρτα τους σήμανση «Σ» (χρήζει συνοδού), μπορούν να εισέρχονται στα μέσα μεταφοράς με έναν συνοδό, για τον οποίο ισχύουν οι ίδιοι όροι περί δωρεάν ή εκπαιδευτικής μετακίνησης, χωρίς να

απαιτείται για τον συνοδό η έκδοση Κάρτας Αναπηρίας.

Σημειώνεται ότι το δικαίωμα δωρεάν μετακίνησης εξακολουθεί να ισχύει πλήρως για όσους/όσες δεν επιλέξουν ή δεν προλάβουν να εκδώσουν την πλαστική Κάρτα, τα δε υφιστάμενα Δελτία Μετακίνησης και οι προσωποποιημένες κάρτες «*AthenaCard*» και «*ThessCard*», εξακολουθούν να ισχύουν. Η νέα κάρτα δεν αποτελεί υποχρέωση, αλλά εργαλείο διευκόλυνσης⁷².

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι για τις μετακινήσεις καταργείται το κριτήριο εντοπιότητας που ίσχυε μέχρι πρόσφατα: η πρόσβαση στις μετακινήσεις δεν θα συνδέεται πλέον με τον τόπο κατοικίας, αλλά μόνο με τα ενιαία κριτήρια αναπηρίας και εισοδήματος, ενισχύοντας την ισότητα και την κινητικότητα σε όλη τη χώρα.

Η ανωτέρω εξέλιξη είναι πολύ σημαντική και κινείται στην κατεύθυνση των παρεμβάσεων του Συνηγόρου σχετικά με την αποδοχή της Κάρτας Αναπηρίας ως αποδεικτικού στοιχείου του ποσοστού αναπηρίας. Η Αρχή ήδη από το 2023 είχε επισημάνει την ανάγκη υπενθύμισης προς όλους τους φορείς της δυνατότητας χρήσης της Ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας έναντι της γνωστοποίησης αποτελέσματος αναπηρίας των ΚΕΠΑ ειδικά στις περιπτώσεις που η άσκηση του δικαιώματος απαιτεί μόνο την απόδειξη του ποσοστού της αναπηρίας (όπως π.χ. στην περίπτωση των μετακινήσεων με ΜΜΜ) δεδομένου ότι με την Κάρτα διαφυλάσσεται επιπλέον απόλυτα και η προστασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων του/της κατόχου της⁷³.

72. Συχνές ερωτήσεις Κάρτας Αναπηρίας, άρ. 44, https://epan.gov.gr/faq_karta.

73. Βλ. Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2023, σ. 49-50, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-2023-ordikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries>.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΚΑΡΤΑΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΟ ΓΙΑ ΑΤΕΛΗ ΔΙΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΤΑΘΜΟΥΣ ΔΙΟΔΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΑΞΟΝΑ ΚΡΗΤΗΣ (ΒΟΑΚ)

Συνεχίζοντας τις παρεμβάσεις του προς τους αρμόδιους φορείς για το ζήτημα της διασφάλισης της ατελούς διέλευσης των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς διοδίων της χώρας⁷⁴, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών και τον Συντονιστικό Μηχανισμό για την Αναπηρία επισημαίνοντας ότι πλέον, με τη σταδιακή ολοκλήρωση της ψηφιοποίησης των γνωματεύσεων αναπηρίας των στρατιωτικών επιτροπών, όλα ανεξαιρέτως τα εγγεγραμμένα άτομα στο Εθνικό Μητρώο Αναπηρίας με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 50% θα μπορούν να εκδώσουν Ψηφιακή Κάρτα Αναπηρίας και να έχουν πρόσβαση στις παροχές, τα οφέλη και τα δικαιώματα που σταδιακά θα ενσωματώνονται σε αυτή.

Επομένως, η Κάρτα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογητικό για τη δωρεάν διέλευσή τους από τα διόδια καθώς, αφενός δεν εισάγει περιορισμούς βάσει πάθησης, αφετέρου δεν συνδέεται με συγκεκριμένο όχημα, δυο βασικά μειονεκτήματα που παρουσιάζει το Δελτίο Στάθμευσης το οποίο μέχρι σήμερα απαιτείται για την ατελή διέλευση. Άλλωστε, η σταδιακή ενσωμάτωση όλων των δικαιωμάτων στην Ψηφιακή Κάρτα Αναπηρίας αποτελεί εκπεφρασμένη πολιτική βούληση: η Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ 2024-2030 προβλέπει «επέκταση εφαρμογής της Κάρτας Αναπηρίας, διασύνδεσή της με τις πάσης φύσεως παροχές που δικαιούνται τα άτομα με αναπηρία, ενσωμάτωση σε αυτήν όλων των σχετικών καρτών (παραδείγματος χάρη Κάρτα Φιλάθλου για άτομα με αναπηρία), αναβάθμιση των χαρακτηριστικών της και ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για την Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας»⁷⁵. Ειδικότερα δε για τα διόδια προβλέπει «ένταξη των παροχών της κάρτας διοδίων

74. Βλ. Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2024, σ. 46-48, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ektheseis/post/eidikh-ekdesh-or-amea-2024>.

75. Πυλώνας II «Ανεξάρτητη Διαβίωση στην Κοινότητα», Εμβληματική δράση 31.

των δικαιούχων ατόμων με αναπηρία στην Εθνική Κάρτα Αναπηρίας, ώστε να απλουστευθεί η διαδικασία διέλευσής τους αλλά και να τύχουν όλων των ισχυουσών ευνοϊκών ρυθμίσεων χρέωσης⁷⁶».

Σε συνέχεια των ανωτέρω και λαμβάνοντας υπόψη το άρθρο 20 της Σύμβασης⁷⁷ που αφορά την ατομική κινητικότητα, ο Συνήγορος πρότεινε:

- Να τροποποιηθούν οι συμβάσεις παραχώρησης, αφενός με την εισαγωγή ρητής πρόβλεψης σχετικά με τη διέλευση των ΑμεΑ από τους σταθμούς διοδίων, αφετέρου με την αποδοχή ως νομιμοποιητικού εγγράφου της ψηφιακής κάρτας αναπηρίας ή οποιασδήποτε άλλης κάρτας συμβατής με τα ηλεκτρονικά συστήματα διέλευσης των παραχωρησιούχων της οποίας η έκδοση θα είναι δυνατή από τους δικαιούχους της ψηφιακής κάρτας αναπηρίας.
- Να υποστηριχθούν τα ανωτέρω από σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο θα ρυθμίζει και τις περιπτώσεις στις οποίες η μετακίνηση/διέλευση του οχήματος θεωρείται ότι γίνεται αποκλειστικά προς εξυπηρέτηση του δικαιούχου ΑμεΑ, χωρίς το ίδιο να βρίσκεται εντός αυτού.

Η πρόταση του Συνηγόρου υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της κύρωσης της σύμβασης παραχώρησης του Βόρειου Οδικού Άξονα Κρήτης (ΒΟΑΚ), στο τμήμα Χανιά-Ηράκλειο, με τον Ν. 5204/2025. Ειδικότερα, στη σύμβαση προβλέπεται ρητά ότι εξαιρούνται από την υποχρέωση καταβολής διοδίων τα «επιβατικά οχήματα ιδιωτικής χρήσης που ανήκουν κατά πλήρη κυριότητα σε άτομα με αναπηρία (Α.Μ.Α.) και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά και μόνο από αυτά ή για τη μεταφορά των ατόμων αυτών», καθώς και τα «επιβατικά οχήματα ιδιωτικής χρήσης που ανήκουν κατά πλήρη κυριότητα σε αναπήρους πολέμου βαρειάς αναπηρίας εφόσον [...] κρίνονται απαραίτητα για τη μετακίνησή τους και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά και μόνο από αυτούς».

76. Πυλώνας Ι «Καθολική Προσβασιμότητα», Στόχος Ι.2 «Διασφάλιση Προσβασιμότητας Μεταφορικών Συστημάτων», Εμβληματική δράση 13.

77. «Τα Κράτη Μέρη λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την ατομική κινητικότητα με τη μεγαλύτερη δυνατή ανεξαρτησία για τα ΑμεΑ, συμπεριλαμβανομένης: (α) τη διευκόλυνση της ατομικής κινητικότητας των ΑμεΑ με τον τρόπο και στο χρόνο της επιλογής τους, και σε οικονομικά ανεκτό κόστος [...]»

Για την πρώτη περίπτωση προβλέπεται περαιτέρω ότι «τα οχήματα πρέπει να φέρουν σε εμφανές σημείο το Δελτίο Στάθμευσης Οχημάτων των Ατόμων με Αναπηρίες (ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΑΘΜΕΥΣΗΣ Α.Μ.Α.) [...] ή εναλλακτικά οι κύριοι των οχημάτων αυτών **(να) διαθέτουν Κάρτα Αναπηρίας ως εγγεγραμμένοι στο Ψηφιακό Μητρώο Ατόμων με Αναπηρία** σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 102 έπ. του ν. 4961/2022 [...]»⁷⁸.

Ο Συνήγορος του Πολίτη χαιρετίζει την εξέλιξη αυτή και αναμένει την ένταξη της ίδιας πρόβλεψης και στις λοιπές συμβάσεις παραχώρησης. Επίσης, εκφράζει την ικανοποίησή του για το γεγονός ότι φαίνεται να παγιώνεται η ενσωμάτωση του δικαιώματος ατελούς διέλευσης για τα άτομα με αναπηρία στις συμβάσεις παραχώρησης, μετά την πρόβλεψή της στη σύμβαση παραχώρησης της Αττικής Οδού⁷⁹.

ΧΡΗΣΗ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΚΑΡΤΑΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΩΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΕΛΕΥΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΑΚΤΥΛΙΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Με νέο έγγραφό του προς τους Υπουργούς Προστασίας του Πολίτη, Υποδομών & Μεταφορών, Περιβάλλοντος & Ενέργειας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης⁸⁰ ο Συνήγορος του Πολίτη επανέφερε το αίτημα για χρήση της ψηφιακής κάρτας αναπηρίας ως δικαιολογητικού για την ελεύθερη διέλευση από τον δακτύλιο της Αθήνας.

Ειδικότερα, με την ΚΥΑ υπ' αριθμ. 195948/7.10.2024 (ΦΕΚ Β' 5627/10.10.2024) σχετικά με τα μέτρα περιορισμού κυκλοφορίας οχημάτων στο κέντρο της Αθήνας για την περίοδο 2024-2025, είχε προβλεφθεί ότι, στα οχήματα που εξαιρούνται από τον περιορισμό κυκλοφορίας συμπεριλαμβάνονται τα «Επιβατηγά αυτοκίνητα, τα οποία είναι ειδικά διασκευασμένα ή μη για τη μεταφορά Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ), εφόσον οδη-

78. Βλ. Σύνοψη Διαμεσολάβησης με τίτλο «Αποδεκτή η Ψηφιακή Κάρτα Αναπηρίας για ατελή διέλευση των ΑμεΑ από τα διόδια του ΒΟΑΚ», <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/synopsh-diamesolabshs-or-apodekth-h-pshfiakh-karta-anaphrias-gia-atelh-dieleysh-twn-amea-apo-ta-diodia-toy-boak>

79. Βλ. «Πρόβλεψη για ατελή διέλευση των ΑμεΑ από τα διόδια στη σύμβαση παραχώρησης της Αττικής Οδού», <https://www.synigoros-solidarity.gr/1886/provlepsi-gia-ateli-dieleusi-amea-apo-ta-diodia-sti-symvasi-paraxorisis-tis-attikis-odou>

80. Έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη με αρ. πρωτ. 309248/30684/22.5.2025.

γούνται από τους ίδιους ή τους μεταφέρουν, με την προϋπόθεση ότι, το Άτομο Με Αναπηρία, θα είναι εφοδιασμένο με Δελτίο Στάθμευσης Ατόμων με Αναπηρίες (ΑμεΑ)».

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η προϋπόθεση κατοχής Δελτίου Στάθμευσης ΑμεΑ για την είσοδο στον δακτύλιο εγείρει προβληματισμό. Συγκεκριμένα, επαναλαμβάνοντας την προαναφερθείσα επιχειρηματολογία για την ατελή διέλευση των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς διοδίων τόνισε ότι το πλέον κατάλληλο δικαιολογητικό είναι η Ψηφιακή Κάρτα Αναπηρίας.

Πάντως, η πρόταση αυτή του Συνηγόρου δεν υιοθετήθηκε από την πρόσφατη ΚΥΑ 169743/2025 (ΦΕΚ Β' 5565/17.10.2025) αναφορικά με την διέλευση από τον δακτύλιο για την περίοδο 2025-26.

ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΔΙΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΧΡΕΩΣΤΗΤΩΣ ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΤΕΛΩΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΛΟΓΩ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΗΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΜΕ ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΗ ΕΝΑΡΞΗ ΙΣΧΥΟΣ

Με την υπ' αριθμ... Ε.2024/6.5.2025 εγκύκλιο του Διοικητή της ΑΑΔΕ έγιναν δεκτές οι ήδη από το 2021 διατυπωθείσες απόψεις του Συνηγόρου του Πολίτη⁸¹ (τις οποίες επανέφερε και συμπλήρωσε με το πρόσφατο, με αρ. πρωτ. 350824/56107/6.11.2024, έγγραφό του) σχετικά με την υποχρέωση αναδρομικής διαγραφής και επιστροφής τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντων τελών κυκλοφορίας στην περίπτωση που πιστοποιείται εκ των υστέρων, με απόφαση αρμόδιας αρχής πιστοποίησης αναπηρίας, ότι η έναρξη ισχύος της αναπηρίας αφορά ημερομηνία παρελθόντος έτους για το οποίο εντωμεταξύ είχαν αναρτηθεί/ή και καταβληθεί τέλη κυκλοφορίας.

Συγκεκριμένα, με την νέα εγκύκλιο ορίστηκε ότι:

81. Βλ. τα με αρ. πρωτ. 287960/5.4.2021 και 287970/20893/12.4.2021 έγγραφά μας, καθώς και τα αναφερόμενα στην Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2022, σ. 18-19, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-2022-or-dikaiwmata-twn-atomwnn-me-anapiries>

«Το αίτημα για χορήγηση απαλλαγής από τέλη κυκλοφορίας υποβάλλεται οποτεδήποτε εφόσον συνοδεύεται από Γνωστοποίηση Αποτελέσματος Πιστοποίησης Αναπηρίας (μετά της Ιατρικής Βεβαίωσης αντιστοίχισης παθήσεων) του ΚΕΠΑ ή γνωμάτευση της ΑΣΥΕ ή της ΑΝΥΕ ή της ΑΑΥΕ, η οποία δικαιολογεί απαλλαγή από τέλη κυκλοφορίας, και η απαλλαγή χορηγείται από το έτος έναρξης της ισχύος της γνωστοποίησης ή γνωμάτευσης έως και το έτος της λήξης αυτής, συμπεριλαμβανομένων των ετών έναρξης ισχύος και λήξης (εφόσον προβλέπεται λήξη).

Περιπτώσεις για τις οποίες οι φορολογικές υπηρεσίες της ΑΑΔΕ έχουν αποφανθεί αρνητικά ως προς την απαλλαγή λόγω εκπρόθεσμης υποβολής αιτήματος απαλλαγής, επανεξετάζονται με την υποβολή νέου αιτήματος από τους ενδιαφερόμενους, μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής της ΑΑΔΕ «Τα Αιτήματά μου». Τυχόν βεβαιωμένα τέλη κυκλοφορίας για τα έτη αυτά διαγράφονται και τυχόν καταβληθέντα τέλη κυκλοφορίας επιστρέφονται ως αχρεωστήτως καταβληθέντα με την υποβολή σχετικού αιτήματος, μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής της ΑΑΔΕ «Τα Αιτήματά μου», με την επιφύλαξη των διατάξεων περί παραγραφής απαιτήσεων κατά του Δημοσίου προς επιστροφή [τρία έτη από την καταβολή σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 140 του Ν. 4270/2014 (ΦΕΚ Α'143)]. Αυτονόητο είναι ότι για τη χορήγηση απαλλαγής πρέπει να πληρούνται και όλες οι λοιπές προϋποθέσεις που τάσσει το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο.

ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΠΑΛΛΑΓΗΣ ΑΠΟ ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΕΠΙΒΑΤΙΚΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Ο Συνήγορος, ήδη από το 2018, είχε θέσει υπόψη των τότε αρμοδίων Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, την προϋπόθεση πιστοποίησης της διά βίου αναπηρίας για τη χορήγηση απαλλαγής από τα τέλη ταξινόμησης⁸².

Συγκεκριμένα, το άρθρο 16 του Ν. 1798/1988 εξαρτά την απαλλαγή από τα τέλη ταξινόμησης των επιβατικών αυτοκινήτων από συγκεκριμένο κυ-

82. Έγγραφο με αρ.πρωτ. 248877/53995/2018.

λινδρισμό και συγκεκριμένες παθήσεις. Οι προϋποθέσεις, τα δικαιολογητικά και η διαδικασία χορήγησης της απαλλαγής από τα τέλη καθορίστηκαν με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών που προέβλεπε, μεταξύ άλλων, ιατρική βεβαίωση ΚΕΠΑ, από την οποία έπρεπε να προκύπτει ότι η πάθηση του ενδιαφερομένου είναι διά βίου⁸³. Ωστόσο, η ίδια η διάταξη του νόμου θέτει ως κριτήριο για τη χορήγηση της απαλλαγής από τα τέλη ταξινόμησης την ίδια την πάθηση και τη σοβαρότητά της και όχι τη διάρκεια αυτής. Επομένως, η προϋπόθεση της πιστοποίησης της διά βίου αναπηρίας, είχε τεθεί από την υπουργική απόφαση εκτός νομοθετικής εξουσιοδότησης και δεν εναρμονιζόταν με την υποχρέωση διασφάλισης της ατομικής κινητικότητας βάσει του άρθρου 20 της Σύμβασης.

Ο Συνήγορος, μετά την αρχική του παρέμβαση, επανέφερε το θέμα στη Διοίκηση με μεταγενέστερα έγγραφά του, το συμπεριέλαβε δε ως πρόταση για τροποποίηση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου στην Ετήσια Έκθεση του έτους 2018, στην Ειδική Έκθεση του έτους 2019 για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, αλλά και πιο πρόσφατα στην Ειδική Έκθεση του έτους 2022⁸⁴.

Τελικά, με την υπ' αριθμ. ΥΑ 1003/2025 (ΦΕΚ Β' 359/05.02.2025) καταργήθηκε η προηγούμενη υπ' αριθμ. ΥΑ Δ18Α 5038645 ΕΞ2013 και πλέον δεν απαιτείται η πιστοποίηση **διά βίου** πάθησης/αναπηρίας για την απαλλαγή από τα τέλη ταξινόμησης επιβατικών αυτοκινήτων.

ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΕΛΤΙΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΣΕ ΜΟΝΟΓΟΝΕΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Μονογονέας, μητέρα δυο ανήλικων τέκνων, με ποσοστό αναπηρίας 67%, διαμαρτυρήθηκε για άρνηση της αρμόδιας Διεύθυνσης Δημόσιας Υγείας & Κοινωνικής Μέριμνας της Περιφέρειας Ηπείρου να της χορηγήσει δελτίο μετακίνησης ατόμου με αναπηρία για δωρεάν μετακίνηση με τα αστικά ΜΜΜ με την αιτιολογία ότι το ατομικό της εισόδημα ξεπερνούσε το προβλεπόμενο όριο των 23.000 ευρώ. Αντ' αυτού εκδόθηκε μόνο δελτίο

83. ΚΥΑ Δ18Α 5038645 ΕΞ2013 (ΦΕΚ Β' 2774/31.10.2013).

84. Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, 2022 σ. 17, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-2022-or-dikaiwματα-twn-atomwn-me-anaphries>

μετακίνησης ατόμου με αναπηρία με έκπτωση 50% για τα υπεραστικά ΚΤΕΛ. Το επιχείρημά της ότι είναι μονογονέας, και συνεπώς το ατομικό της εισόδημα ταυτίζεται με το οικογενειακό (για το οποίο το προβλεπόμενο όριο είναι 29.000 ευρώ), απορρίφθηκε.

Ο Συνήγορος ζήτησε από την ενδιαφερόμενη να προσκομίσει εκκαθαριστικό σημείωμα φορολογικού έτους 2024, από το οποίο προέκυπτε ότι δεν υπήρχε σύζυγος, υπέβαλε μόνη της φορολογική δήλωση και βάρυναν την ίδια φορολογικά δυο τέκνα (κωδικός 003). Επομένως το συνολικό εισόδημα που δήλωνε αποτελούσε όχι μόνο ατομικό αλλά και συνολικό οικογενειακό εισόδημα, το οποίο δεν ξεπερνούσε το προβλεπόμενο από την ισχύουσα νομοθεσία όριο. Ο Συνήγορος απευθυνόμενος στην υπηρεσία επεσήμανε ότι η αιτούσα πληρούσε τις προϋποθέσεις χορήγησης του δελτίου μετακίνησης και ως προς το δικαίωμα δωρεάν μετακίνησης με τα αστικά μέσα συγκοινωνίας και ότι αυτό έπρεπε να της χορηγηθεί. Η υπηρεσία ανταποκρίθηκε αμέσως στην παρέμβαση του Συνηγόρου και χορήγησε το δελτίο μετακίνησης ΑμεΑ για δωρεάν μετακίνηση με τα αστικά μέσα συγκοινωνίας της οικείας Περιφερειακής Ενότητας⁸⁵.

ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΘΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΟΥΝ ΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΕΛΤΙΟΥ ΣΤΑΘΜΕΥΣΗΣ ΑΜΕΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να λαμβάνει αναφορές από πολίτες που διαμαρτύρονται επειδή διαπιστώνουν ότι, παρά το μεγάλο ποσοστό αναπηρίας τους, δεν δικαιούνται Δελτίο Στάθμευσης Ατόμων με Αναπηρίες, διότι η πάθησή τους δεν εμπίπτει σε εκείνες που προβλέπει το άρθρο 16 του Ν.1798/1988, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 1 παρ. 4 του ΠΔ 241/2005 περί Δελτίου Στάθμευσης Ατόμων με Αναπηρίες⁸⁶.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένως θίξει το ζήτημα αυτό σε έγγραφά του προς την πολιτική ηγεσία και τις αρμόδιες υπηρεσίες ήδη

85. ΦΥ 374890.

86. Π.χ. Αναφορές με ΦΥ 339739/2023, 362313/2024.

από το 2019⁸⁷. Στα εν λόγω έγγραφα έχουμε εκθέσει λεπτομερώς τις απόψεις μας, και μάλιστα, μετά τις παρεμβάσεις μας, προστέθηκαν διάφορες παθήσεις στη διάταξη του άρθρου 16 του Ν. 1798/1988⁸⁸. Ωστόσο θεωρούμε ότι δεν συνιστά λύση η αποσπασματική προσθήκη παθήσεων, χωρίς μάλιστα καμία αιτιολόγηση. Αντίθετα, η προσέγγιση οφείλει να είναι συμπεριληπτική και να στηρίζεται στην αρχή της αναλογικότητας, σύμφωνα με την οποία, όταν συντρέχει λόγος περιορισμού ενός δικαιώματος, ο περιορισμός αυτός θα πρέπει να αποτελεί τον πλέον πρόσφορο και τον λιγότερο επαχθή τρόπο για την επίτευξη ενός θεμιτού σκοπού.

Οι παθήσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 16 (παρ.1) του Ν. 1798/1988 συνεπάγονται τη χορήγηση διευκολύνσεων (όπως είναι το Δελτίο Στάθμευσης Ατόμων με Αναπηρίες και η ατελής διέλευση από τα διόδια), καθώς και απαλλαγών από τα τέλη ταξινόμησης και τα τέλη κυκλοφορίας. Όλα αυτά συνιστούν παροχές προς τα άτομα με αναπηρίες, οι οποίες σκοπό έχουν να αντισταθμίσουν τις δυσχέρειες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν εξαιτίας της κρατικής αδυναμίας να δημιουργηθεί ένα αστικό και ψηφιακό περιβάλλον στο οποίο όλα τα άτομα με αναπηρία θα χαιρούν των ιδίων ευκολιών με μη εμποδιζόμενα άτομα. Συνεπώς, η οπτική της χορήγησης οφείλει να είναι συμπεριληπτική και κάθε αποκλεισμός κατηγορίας Ατόμων με Αναπηρίες να αιτιολογείται ειδικά.

Επί παραδείγματι, έχουμε επανειλημμένως τονίσει ότι τα καρδιοαναπνευστικά προβλήματα (Χρόνια Αποφρακτική Πνευμονοπάθεια, καρδιακή ανεπάρκεια, καρκίνος των πνευμόνων κ.λπ.) σχετίζονται άμεσα με την ικανότητα του μετακινείσθαι αυτόνομα, διότι επηρεάζουν την αναπνευστική λειτουργία, που είναι κινητήριος μοχλός κάθε σωματικής δραστηριότητας. Πάρα ταύτα, καμία μορφή καρδιοαναπνευστικής ανεπάρκειας δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο του άρθρου 16 του Ν. 1798/1988, ενώ από πλευράς παθήσεων των πνευμόνων περιλαμβάνεται μόνο η κυστική ίνωση. Επίσης νευροεκφυλιστικές παθήσεις όπως η νόσος Πάρκινσον, επηρεάζουν ουσιαστικά την κίνηση και την ισορροπία,

87. Έγγραφα της Αρχής με αρ. πρωτ. 261100/50753/2019, 276126/14136/2020 και 287841/10165/2021

88. Διατάξεις των άρθρων 74 του Ν. 4764/2020, 72 του Ν. 4758/2020 και 54 του Ν. 4818/2021

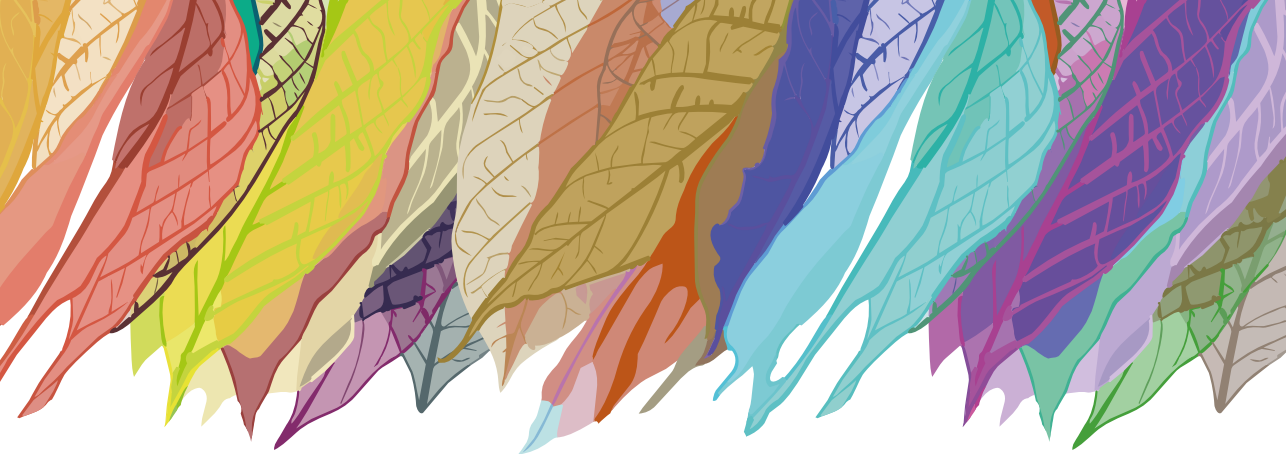
λόγω εγκεφαλικών βλαβών. Ωστόσο, ούτε οι παθήσεις αυτές συμπεριλαμβάνονται στο άρθρο 16 του Ν. 1798/1988.

Ενόψει των ανωτέρω, με νέο έγγραφο προς τον Υπουργό Υποδομών & Μεταφορών⁸⁹, ο Συνήγορος ότι το ζήτημα δεν θα πρέπει να εξετασθεί υπό την οπτική του ποιες παθήσεις θα προστεθούν, αλλά υπό την αντίστροφη οπτική του εάν υφίστανται παθήσεις οι οποίες πράγματι δεν επηρεάζουν και δεν δυσχεραίνουν ουσιωδώς την κίνηση ή/και την δυνατότητα αυτόνομης μετακίνησης. Σχετικά υπογραμμίσαμε το παράδειγμα της Γαλλίας, η οποία δεν θέτει ως κριτήριο συγκεκριμένες παθήσεις, αλλά την καθαυτή δυνατότητα αυτόνομης μετακίνησης του ατόμου.

Για άλλη μια φορά ο Συνήγορος τόνισε ότι η χρήση του αναχρονιστικού και δύσκαμπτου ιατρικού μοντέλου στην αντιμετώπιση της αναπηρίας στην χώρα μας αντικρούει στις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία των ατόμων με αναπηρίες, αλλά και τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας σε σχέση με την Σύμβαση, και θα πρέπει να εγκαταλειφθεί.

Κατόπιν των ανωτέρω, καλέσαμε τα συναρμόδια Υπουργεία να αναθεωρήσουν την οπτική του ιατρικού μοντέλου και της αποσπασματικής ρύθμισης και να κινηθούν προς την συμπερίληψη, με γνώμονα πάντοτε την αρχή της αναλογικότητας. Αναμένεται η ανταπόκριση.

89. Έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη με αρ. πρωτ. 339739/14833/11.3.2025.

ΑΡΘΡΟ 22 – ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ – ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Το απόρρητο των πληροφοριών για το πρόσωπο, την υγεία και την αποκατάσταση των ατόμων με αναπηρίες προστατεύεται σε ίση βάση με τους άλλους (παρ. 2).

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΠΟΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΟΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ (ΓΑΠΑ) ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ

Πολίτης κατέθεσε αίτημα για χορήγηση βεβαίωσης που να μην περιέχει το σύνολο των ιατρικών δεδομένων που περιέχονται στη ΓΑΠΑ, προκειμένου στη συνέχεια να την καταθέσει στον φορέα απασχόλησής του για υπηρεσιακούς σκοπούς. Σύμφωνα με την έγγραφη απάντηση της αρμόδιας Τοπικής Διεύθυνσης e-ΕΦΚΑ η διεκπεραίωση του αιτήματός του δεν κατέστη δυνατή, διότι δεν υφίσταται πρόβλεψη για τη χορήγηση τέτοιας βεβαίωσης σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 2 του Κανονισμού Λειτουργίας ΚΕΠΑ, όπου καθορίζονται τα στοιχεία που περιέχονται στη Γνωμάτευση Αναπηρίας.

Η χρήση αντιγράφου της εκτύπωσης της Κάρτας Αναπηρίας δεν εξυπηρετεί καθώς δεν εμφανίζεται το ακριβές ποσοστό της διαπιστωθείσας αναπηρίας ούτε η ακριβής χρονική διάρκεια αυτού. Ειδικότερα, σύμφωνα με την ΥΑ 16996/2023 περί Ψηφιακού Μητρώου Ατόμων με Αναπηρία και Υποσυστήματος Κάρτας Αναπηρίας, όπως τροποποιήθηκε στη συνέχεια με την ΥΑ 33836/2025 (άρθρο 10 παρ. 1στ) στην κάρτα αναπηρίας αποτυπώνονται τρεις κατηγορίες ποσοστών αναπηρίας με την σήμανση

I, II, III ως εξής: «- σήμανση «I» για όσους έχουν συνολικό ποσοστό αναπηρίας από 50% έως και 66%, - σήμανση «II» για όσους έχουν συνολικό ποσοστό αναπηρίας από 67% έως και 79%, - σήμανση «III» για όσους έχουν συνολικό ποσοστό αναπηρίας από 80% και άνω», ενώ ως προς τη χρονική διάρκεια της αναπηρίας εμφανίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου μόνο η ημερομηνία λήξης της κάρτας.

Ο Κανονισμός Λειτουργίας ΚΕΠΑ και ειδικότερα οι διατάξεις των άρθρων 24 και 25 αυτού ορίζουν το περιεχόμενο των γνωματεύσεων των υγειονομικών επιτροπών ΚΕΠΑ και των ΓΑΠΑ και μάλιστα προκειμένου οι γνωστοποιήσεις αποτελέσματος πιστοποίησης αναπηρίας να χρησιμοποιούνται για κάθε νόμιμη χρήση, περιέχονται αναλυτικά ιατρικά δεδομένα. Επίσης, εμπεριέχονται πρόσθετες πληροφορίες π.χ. ποσοστό αναπηρίας στην ψυχιατρική πάθηση, ποσοστό αναπηρίας στην επιδείνωση της προϋπάρχουσας πάθησης, ποσοστό αναπηρίας στην κινητική αναπηρία. Η αποτύπωση των πρόσθετων στοιχείων εξυπηρετεί τη χορήγηση παροχών και πλεονεκτημάτων λόγω αναπηρίας και στην τρέχουσα μορφή της ΓΑΠΑ είναι σαφές ότι έχει καταβληθεί μεγάλη προσπάθεια, ώστε να περιλαμβάνονται όλα τα ιατρικά δεδομένα που είναι απαραίτητα για να καθίσταται εφικτή στη συνέχεια η χορήγηση των παροχών και πλεονεκτημάτων λόγω αναπηρίας κατά τις ειδικές διατάξεις του σχετικού με τη χορήγησή τους θεσμικού πλαισίου.

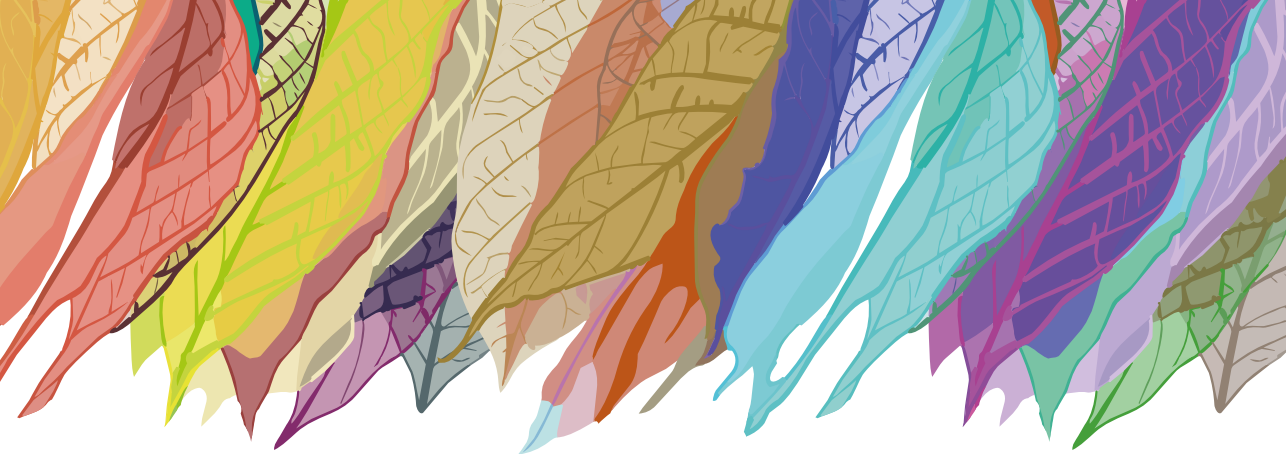
Είναι κατανοητό ότι οι ανωτέρω διατάξεις δεν προβλέπουν τη χορήγηση εγγράφου υπό τον τύπο βεβαίωσης στην οποία να εμφανίζεται μέρος των στοιχείων που αποτυπώνονται στη ΓΑΠΑ. Ωστόσο, αποτελεί ζητούμενο εάν η έλλειψη σχετικής πρόβλεψης στον Κανονισμό Λειτουργίας ΚΕΠΑ εξυπηρετεί την αρχή της ελαχιστοποίησης των προσωπικών δεδομένων που τίθενται αναγκαστικά από τους πολίτες υπόψη τρίτων, εκτός ΚΕΠΑ, φορέων δημοσίων ή και ιδιωτών και εκτός των ηλεκτρονικών μέσων-πλατφορμών στις οποίες έχουν πρόσβαση δημόσιοι φορείς που χορηγούν παροχές ή πλεονεκτήματα λόγω αναπηρίας, όπως υπηρεσίες e-ΕΦΚΑ, ΟΠΕΚΑ, ΑΑΔΕ κ.λπ. και μέσω πιστοποιημένων χρηστών.

Λόγω της έλλειψης ρητής πρόβλεψης για την έκδοση βεβαίωσης στην οποία να μην αποτυπώνεται το σύνολο των ιατρικών δεδομένων της ΓΑΠΑ καθίσταται αναγκαστική η διατήρηση στην κατοχή τρίτων και εν-

δεχομένως η αποθήκευση σε ειδικά μητρώα-υπηρεσιακούς φακέλους ιατρικών στοιχείων χωρίς αυτό να είναι απαραίτητο, με αποτέλεσμα τη διαχείριση αυτών από πρόσωπα που δεν επέχουν ειδική υποχρέωση εχεμύθειας ή δεν δεσμεύονται από ειδικές διατάξεις δεοντολογίας.

Η προστασία των υποκειμένων των δεδομένων στις περιπτώσεις αυτές δεν εξασφαλίζεται πλήρως από την εφαρμογή των γενικών διατάξεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων (Ν. 4624/2019), οι οποίες διαπνέονται από τη λογική εκ των υστέρων ελέγχου και αποκατάστασης της βλάβης του υποκειμένου των δεδομένων που δεν συνάδει με τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία σε εργασιακούς χώρους, των οποίων τα ιατρικά δεδομένα θα είναι εκτεθειμένα σε κοινή γνώση με δυσμενείς ενδεχομένως συνέπειες για την ομαλή εργασιακή τους ζωή⁹⁰.

90. ΦΥ 386425.

ΑΡΘΡΟ 25 – ΥΓΕΙΑ

Αναγνωρίζεται το δικαίωμα απόλαυσης του υψηλότερου δυνατού επιπέδου υγείας των ατόμων με αναπηρίες και πρέπει να λαμβάνονται όλα τα κατάλληλα μέτρα για τον σκοπό αυτό (παρ. 1).

ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΦΑΡΜΑΚΩΝ ΥΨΗΛΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΤΟΥ ΕΟΠΥΥ

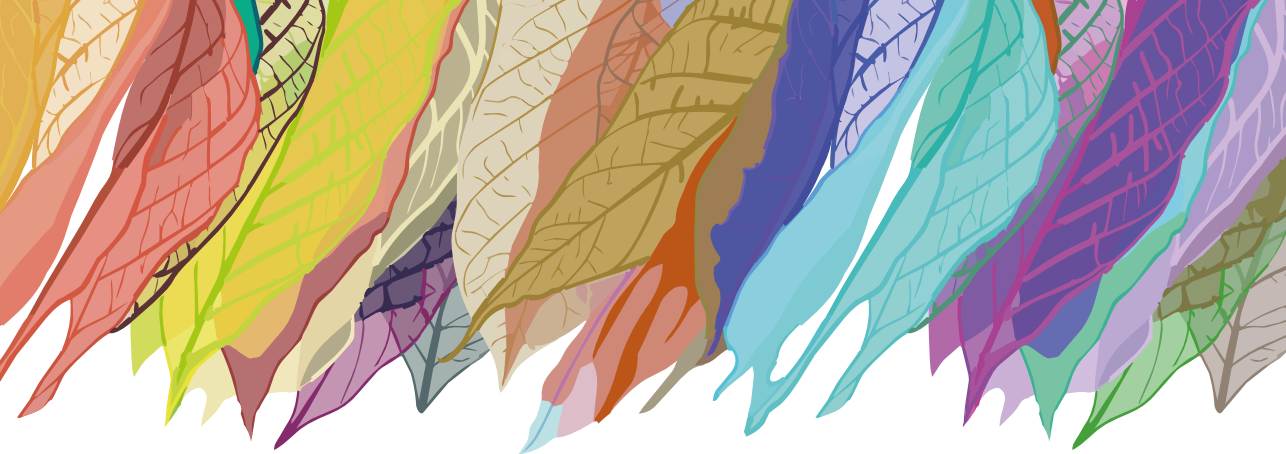
Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε και διαχειρίστηκε αναφορές πολιτών για καθυστερήσεις και προβλήματα μεταφοράς και παράδοσης των Φαρμάκων Υψηλού Κόστους (ΦΥΚ) μέσω του προγράμματος αποστολής κατ' οίκον του ΕΟΠΥΥ.

Η Αρχή, στοχεύοντας στην άμεση επίλυση των προβλημάτων από τον φορέα απέστειλε αμέσως στον ΕΟΠΥΥ ηλεκτρονικά μηνύματα για τη διερεύνηση των καταγγελιών. Συμπληρωματικά, απέστειλε γενικό έγγραφο προς τον ΕΟΠΥΥ αναφέροντας τα προβλήματα που είχαν τεθεί υπόψη της, ώστε να εξεταστούν οι όποιες αδυναμίες του προγράμματος καθώς και η δυνατότητα λήψης διορθωτικών ενεργειών για τη βέλτιστη λειτουργία του.

Ο ΕΟΠΥΥ κατά την ημέρα που λάμβανε τα ηλεκτρονικά μηνύματα της Αρχής ή τις αμέσως επόμενες ημέρες ανταποκρινόταν ενημερώνοντας για την άμεση επίλυση του προβλήματος. Εν συνεχεία, απαντώντας στο έγγραφο της Αρχής (με το υπ' αριθμ.: ΔΒ4Δ/Γ05/οικ. 20184/21.08.2025 έγγραφο) αναγνωρίζει τις αποκλίσεις στους χρόνους παράδοσης για ποικίλους λόγους κατά τις πρώτες ημέρες λειτουργίας του προγράμ-

ματος και εκφράζει τη βούληση όπως, με τις στοχευμένες ενέργειες του προσωπικού του, μειώσει περαιτέρω τις όποιες αστοχίες. Επιπλέον, αναφέρει ότι σύμφωνα με τα δεδομένα που έχει συλλέξει, ο χρόνος παράδοσης των συνταγών ανήλθε σε 6-10 ημέρες από την ημερομηνία υποβολής του αιτήματος, ενώ ένα από τα πιο συχνά προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν ήταν και η επαναδρομολόγηση των συνταγών, όταν ο ασθενής αδυνατεί να παραλάβει τα φάρμακα που του έχουν αποσταλεί. Τέλος, αναφορικά με τη λειτουργία του πενταψήφιου 18181 αναγνωρίζει ότι παρατηρήθηκαν προβλήματα στη λειτουργία του και ότι γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν⁹¹.

91. ΦΥ 383600, 375590, 375033, 375780, 379177, 375037.

ΑΡΘΡΟ 27 – ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Το δικαίωμα στην εργασία ως θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Εκτός από τη συμβολή του στη διασφάλιση της επιβίωσης του ίδιου του ατόμου με αναπηρία και της οικογένειάς του και στον βαθμό που επιλέγεται ελεύθερα, συνεισφέρει στην ανάπτυξη και αναγνώρισή τους μέσα στην κοινωνία⁹².

Ειδικά για πρόσωπα που φροντίζουν άτομα με αναπηρία, σημαντική νομολογιακή εξέλιξη εντός του 2025 αποτέλεσε η αναγνώριση από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι ένας εργοδότης, προκειμένου να διασφαλίσει την τήρηση της αρχής της ισότητας των εργαζομένων και της απαγορεύσεως των διακρίσεων, υποχρεούται να προβαίνει σε εύλογες προσαρμογές για εργαζόμενο ο οποίος, χωρίς να είναι ο ίδιος άτομο με αναπηρία, παρέχει στο πάσχον από αναπηρία τέκνο του τη βοήθεια η οποία καθιστά δυνατή την εκ μέρους του τέκνου λήψη της ουσιώδους φροντίδας που απαιτεί η κατάστασή του⁹³.

ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει λάβει αναφορές με ερωτήματα πολιτών που απασχολούνται στο Δημόσιο αναφορικά με την εφαρμογή του θε-

92. Βλ. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment n. 8 on the right of persons with disabilities to work and employment, παρ. 2, <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/crpd/cgc8-general-comment-no-8-2022-right-persons>

93. Βλ. Απόφαση ΔΕΕ της 11ης Σεπτεμβρίου 2025 στην υπόθεση C38/24 (Bervidi), σκέψεις 68-75

σμικού πλαισίου συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας και ειδικότερα αναφορικά με την εφαρμογή των διατάξεων για τη χορήγηση συντάξεων λόγω αναπηρίας, ήτοι του άρθρου 43 Ν. 5157/2024, μεταξύ των οποίων σε απασχολούμενους σε φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, ανεξάρτητες αρχές, μονάδες υγείας και μονάδες δημόσιας εκπαίδευσης.

Με τη διάταξη αυτή καταργήθηκε η προϋπόθεση της διακοπής της υπακτέας στην ασφάλιση εργασίας, απασχόλησης ή ιδιότητας για τη συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας., Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου αυτού, η διάταξη τίθεται σε ισχύ την 1.1.2024.

Σύμφωνα με την εγκύκλιο υπ' αριθμ. ε-ΕΦΚΑ 37/2024 με τις ως άνω διατάξεις θεσπίστηκαν ενιαίες προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας από κοινή νόσο για όλους τους ασφαλισμένους των φορέων κοινωνικής ασφάλισης που εντάχθηκαν στον ε-ΕΦΚΑ, ανεξαρτήτως ημερομηνίας πρώτης ασφάλισης, μία εκ των οποίων ήταν η με οποιονδήποτε τρόπο διακοπή της ασφαλιστέας εργασίας.

Με την εν λόγω εγκύκλιο περιορίζεται το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της διάταξης του πρώτου εδαφίου του άρθρου 43 παρ. 1 Ν. 5157/2024 το οποίο αναφέρεται με γενικό τρόπο σε «ασφαλισμένους ε-ΕΦΚΑ», στους ασφαλισμένους «των ενταχθέντων φορέων κοινωνικής ασφάλισης» παρόλο που η εν λόγω διάταξη δεν εισάγει ειδική εξαίρεση ως προς την εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων για τους απασχολούμενους στο Δημόσιο. Η γενικότητα της προαναφερόμενης διάταξης του άρθρου 43 (α εδάφιο) του Ν. 5157/2024 δημιούργησε την πεποίθηση ότι η εν λόγω διάταξη εφαρμόζεται σε όλους τους ασφαλισμένους που απασχολούνται στο Δημόσιο.

Ωστόσο το γράμμα της διάταξης δεν περιέχει ειδική αναφορά σε επιμέρους ζητήματα που αφορούν τη χορήγηση συντάξεων λόγω ανικανότητας για τους απασχολούμενους στο Δημόσιο που λόγω της παρεχόμενης δημόσιας υπηρεσίας διαφοροποιούνται ως προς το εφαρμοζόμενο θεσμικό πλαίσιο άσκησης της δραστηριότητάς τους από τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα.

Με το υπ' αριθμ. ΔΙΔΑΔ/Φ.26.33/1358/6693/30.6.2025 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Διοίκησης απορρίπτεται συλλήβδην

κάθε δυνατότητα μόνιμης απασχόλησης στο Δημόσιο παράλληλα με τη συνταξιοδότηση λόγω αναπηρίας. Επίσης, στο υπ' αριθμ. πρωτ. 33859/23.12.2025 Γενικό Έγγραφο του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης/Γενικής Διεύθυνσης Κοινωνικής Ασφάλισης διευκρινίζεται ότι η προηγούμενη λύση της υπαλληλικής σχέσης ή η χορήγηση αναρρωτικής άδειας άνευ αποδοχών επιβάλλεται στις περιπτώσεις συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας, ανάλογα με το αν πρόκειται για μόνιμους υπαλλήλους ή για απασχολούμενους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου στο Δημόσιο ή σε ΝΠΔΔ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει στη σχετική παρέμβασή του⁹⁴ ότι παρόλο που σύμφωνα με το άρθρο 7 Υπαλληλικού Κώδικα (Ν. 3528/2007) η έλλειψη φυσικών σωματικών δεξιοτήτων δεν εμποδίζει τον διορισμό, εφόσον ο υπάλληλος, με την κατάλληλη και δικαιολογημένη τεχνική υποστήριξη, μπορεί να ασκήσει τα καθήκοντα της αντίστοιχης θέσης, σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο συνταξιοδότησης του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (ΠΔ 169/2007) δεν νοείται συνταξιοδότηση λόγω εκτίμησης του ποσοστού αναπηρίας, αλλά συνταξιοδότηση σε συνέχεια της εκτίμησης της ανικανότητας άσκησης καθηκόντων σε συνδυασμό με τις διατάξεις που αφορούν την απόλυση λόγω «σωματικής ή πνευματικής ανικανότητας» (άρθρα 152, 153 Υπαλληλικού Κώδικα), ενώ χωρίς τη διαπίστωση της άρσης της ανικανότητας οι απασχολούμενοι σε δημόσιους φορείς δεν μπορούν να επανέλθουν στη δημόσια υπηρεσία (άρθρα 153 παρ. 2 και 21 Υπαλληλικού Κώδικα).

Εκτιμούμε ότι το ανωτέρω αναφερόμενο έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Διοίκησης δεν αποτελεί οριστική αντιμετώπιση της απασχόλησης ατόμων με αναπηρίες σε δημόσιους φορείς με επίκληση, ως ειδικών, επιμέρους διατάξεων που είχαν υιοθετηθεί στο παρελθόν και απηχούν παρωχημένες αντιλήψεις για την δυνατότητα ατόμων με αναπηρίες να εργαστούν ισότιμα με άτομα χωρίς αναπηρία. Η παραμονή σε ισχύ διατάξεων που επιβάλλουν την επίκληση και εκτίμηση της «ανικανότητας προς άσκηση καθηκόντων» και η συνακόλουθη απόλυση είναι προσβλητική και αδικεί τις προσπάθειες της χώρας σε επίπεδο στρατηγικής για να προωθήσει την ισότιμη ένταξη των ατόμων με αναπηρίες

94. ΦΥ 362377.

σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής, προσπάθειες που δεν είναι μόνο περιεχόμενο διακηρύξεων αλλά συνοδεύονται από εμβληματικές τροποποιήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας, όπως αυτή που έγινε με τις διατάξεις του άρθρου 43 παρ. 1 του Ν. 5157/2024.

Περαιτέρω, και σε συνέχεια αναφορών με θέμα “Καταλογισμός αποδοχών λόγω της αναδρομικής συνταξιοδότησης λόγω αναπηρίας με εξαιρετικά δυσμενείς για τους πολίτες συνέπειες”⁹⁵, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει απευθύνει έκκληση για τη ρύθμιση του καταλογισμού των αποδοχών σε απασχολούμενους στο Δημόσιο. Προς το παρόν η σχετική πρόβλεψη παρέχει στις αρμόδιες υπηρεσίες του e-ΕΦΚΑ την ευχέρεια να επικοινωνούν με τους φορείς απασχόλησης ώστε να ενημερώνονται για το χρονικό σημείο διακοπής της μισθοδοσίας, προκειμένου να αρχίσει από αυτό το χρονικό σημείο η καταβολή της σύνταξης. Στην πράξη όμως η ευχέρεια αυτή είναι περιορισμένη.

ΤΗΛΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ/ΧΡΟΝΙΑ ΠΑΘΗΣΗ

Μέτρο εύλογης προσαρμογής μπορεί να αποτελέσει και η τηλεργασία, καθώς, χάρη στα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα πληροφορικής και επικοινωνίας, μπορεί να καθιστά δυνατή την παροχή εργασίας από άτομα με αναπηρία τα οποία αδυνατούν ή δυσκολεύονται ιδιαίτερα να μετακινούνται προς και από τον χώρο εργασίας. Ως τέτοιο μέτρο, η τηλεργασία συνιστά δικαίωμα του ατόμου με αναπηρία που εργάζεται στον δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα, εφόσον αυτή κρίνεται ενδεδειγμένη με βάση τις περιστάσεις της εκάστοτε περίπτωσης και δεν συνεπάγεται δυσανάλογο κόστος. Υπό το πρίσμα αυτό, συμβατές με το χαρακτήρα της εύλογης προσαρμογής μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τις προϋποθέσεις για τηλεργασία του άρθρου 7 παρ. 2 του Ν. 4807/2021 και του νέου άρθρου 5 του Ν. 3846/2010 για τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αντίστοιχα, δηλαδή αφενός να είναι εφικτή η εκτέλεση των καθηκόντων του υπαλλήλου/εργαζόμενου με τηλεργασία και αφετέρου να μην συντρέχει άλλος σπουδαίος λόγος ο οποίος αντικειμενικά επιβάλλει την απόρριψη του αιτήματος για τηλεργασία.

95. ΦΥ 376427, 366256.

Υπάλληλος ΝΠΔΔ που ζήτησε να κάνει χρήση του δικαιώματος για τηλεργασία με βάση το άρθρο 7 του Ν. 4807/2021 που αφορά υπαλλήλους του Δημοσίου με σοβαρά προβλήματα υγείας, ανέφερε ότι στη σχετική εγκριτική απόφαση οριζόταν ότι για τις ημέρες που θα βρίσκεται σε τηλεργασία οφείλει να καταγράφει σε καθημερινή βάση τις δραστηριότητές του και να υποβάλλει σχετική αναφορά στην προϊσταμένη του στο τέλος κάθε εβδομάδας. Ωστόσο, τέτοια υποχρέωση δεν προβλέπεται για υπαλλήλους του ΝΠΔΔ που παρέχουν εργασία με φυσική παρουσία. Η υποχρέωση αυτή είχε ως συνέπεια την έμμεση διάκριση λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης υπό την έννοια του άρθρου 2 (παρ. 2, περ. β') του Ν. 4443/2016 και την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όπως αυτή κατοχυρώνεται στα άρθρα 5 και 17 του Ν. 4807/2021⁹⁶.

Στην αλληλογραφία του, ο Συνήγορος υπενθύμισε ότι έμμεση διάκριση σύμφωνα με το άρθρο 2 (παρ. 2, περ. β') του Ν. 4443/2016 στοιχειοθετείται όταν ένα φαινομενικά ουδέτερο μέτρο θέτει σε μειονεκτική θέση άτομα με συγκεκριμένα προστατευόμενα χαρακτηριστικά, εκτός αν η διαφορετική μεταχείριση μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικά ως αναγκαίο και πρόσφορο μέσο για την εξυπηρέτηση ενός θεμιτού σκοπού. Διαμορφώνεται έτσι μια διαδικασία ελέγχου με δύο στάδια, στο πρώτο εκ των οποίων ο αιτών έχει το βάρος απόδειξης της συνδρομής δυσανάλογα αρνητικών συνεπειών λόγω της αναπηρίας του από μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη ρύθμιση, ενώ στο δεύτερο στάδιο το βάρος έχει ο αρνούμενος την παροχή, ο οποίος καλείται να προβάλει επαρκείς λόγους που να δικαιολογούν κατά τρόπο αντικειμενικό τη συγκεκριμένη πρακτική.⁹⁷

Ως προς το πρώτο στάδιο ελέγχου, επισημάνθηκε ότι, σύμφωνα με τη σχετική νομολογία του ΔΕΕ, ο όρος «μειονεκτική θέση», ο οποίος χρησιμοποιείται στο άρθρο 2 (παρ. 2, περ. β') και η λοιπή ρηματική διατύπωση της διάταξης δεν έχουν την έννοια ότι τέτοια μειονεκτική θέση προκύπτει μόνο σε ιδιαιτέρως σημαντική, πρόδηλη και σοβαρή περίπτωση ανισότητας αλλά αντιθέτως, η ως άνω προϋπόθεση έχει την έννοια ότι ιδίως τα πρόσωπα με τα συγκεκριμένα προστατευόμενα χαρακτηριστι-

96. ΦΥ 370988.

97. Βλ. Κοφίνης, Σ. (2016). *Ισότητα και απαγόρευση διακρίσεων*. Εκδόσεις Σάκκουλα.σ. 203.

κά περιέρχονται σε μειονεκτική θέση λόγω του επίμαχου μέτρου⁹⁸. Στην προκειμένη περίπτωση δεν προέκυπτε ότι υπάλληλοι του ΝΠΔΔ που υπάγονται στην ειδική κατηγορία του άρθρου 7 του Ν. 4807/2021 υπάγονταν σε καθεστώς τηλεργασίας, επομένως ο σχετικός όρος πρόδηλα αφορούσε αποκλειστικά τον αναφερόμενο. Από την άλλη πλευρά, υπήρχε αιτιώδης σύνδεσμος ανάμεσα στην αναπηρία του αναφερόμενου και τη θέση του σε καθεστώς τηλεργασίας, επομένως στοιχειοθετείται έμμεση διάκριση λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης κατά το πρώτο στάδιο ελέγχου που περιγράφεται στο άρθρο 2 (παρ. 2, περ. β' α' εδάφιο) του Ν. 4443/2016. Επομένως το ΝΠΔΔ φέρει το βάρος να αποδείξει ότι τέτοια διαφορετική μεταχείριση δικαιολογείται αντικειμενικά ως αναγκαίο και πρόσφορο μέτρο για την εξυπηρέτηση του θεμιτού σκοπού της εξασφάλισης της αποδοτικής λειτουργίας της Υπηρεσίας.

Ως προς το τελευταίο αυτό σημείο, το ΝΠΔΔ επικαλέστηκε τη διαφορά συνθηκών ανάμεσα στους τηλεργαζόμενους και τους εργαζόμενους με φυσική παρουσία και ανέφερε συγκεκριμένα ως ουσιώδη διαφορά τη δυνατότητα ευχερέστερου ελέγχου της δεύτερης κατηγορίας, όπου οι υπάλληλοι βρίσκονται υπό την άμεση εποπτεία του ιεραρχικά προϊστάμενου, ενώ αντίθετα οι τηλεργαζόμενοι, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο ελέγχου από τον προϊστάμενο ούτε υπάρχει στην περιπτώσή τους η απαραίτητη για την λειτουργία της υπηρεσίας ροή πληροφοριών για την παρεχόμενη εργασία και απασχόληση.

Εν όψει όμως της ποικιλίας των τρόπων οργάνωσης της εποπτείας μιας Υπηρεσίας και της φύσης των καθηκόντων που μπορούν να ανατίθενται στον εκάστοτε υπάλληλο, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η επίκληση των διδαγμάτων της κοινής πείρας ως ουσιώδους συνιστώσας της επιχειρούμενης δικαιολόγησης της διαφορετικής μεταχείρισης ήταν αόριστη και δεν μπορούσε να γίνει δεκτή χωρίς περαιτέρω ανάλυση. Π.χ. δεν αναφέρθηκε το είδος των καθηκόντων που είχαν ανατεθεί στον αναφερόμενο, αν με βάση τη φύση τους ο έλεγχος αφορούσε την ποσότητα του παραγόμενου έργου ή την ποιοτική αξιολόγηση του παραδοτέου αποτελέσματος ή σε ποιο βαθμό η ροή πληροφοριών μέσω διαδικτύου και

98. Βλ. Απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015 στην υπόθεση *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C-83/14, σκέψεις 99-100 με περαιτέρω παραπομπές σε προγενέστερη νομολογία.

τηλεφώνου δεν μπορούσε να υποκαταστήσει αυτή που θα επέτρεπε η φυσική του παρουσία στις εγκαταστάσεις της Υπηρεσίας κ.λπ.

Με βάση τις παραπάνω σκέψεις και προκειμένου να μπορέσει να τοποθετηθεί συνολικά, ο Συνήγορος ζήτησε συμπληρωματικά στοιχεία που να μπορούν να τεκμηριώσουν τη θέση ότι ο ως άνω όρος που περιλαμβάνόταν στην απόφαση για την τηλεργασία του αναφερόμενου αποτελεί αναγκαίο και πρόσφορο μέτρο για την ικανοποίηση του θεμιτού σκοπού, ο οποίος εν προκειμένω συνίσταται στην εύρυθμη λειτουργία του τμήματός του.

Ωστόσο, η διερεύνηση της αναφοράς διακόπηκε χωρίς την παροχή αυτών των συμπληρωματικών στοιχείων, καθώς ο Συνήγορος του Πολίτη ενημερώθηκε ότι συμφωνήθηκε διαφορετική διευθέτηση ανάμεσα στον αναφερόμενο και την προϊστάμενή του.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΣΕ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΕΣΩ ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΔΥΠΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΑΠΟ ΟΡΙΣΜΕΝΟΥ ΣΕ ΑΟΡΙΣΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Ο Συνήγορος δέχθηκε αναφορά στην οποία διατυπώθηκε το ερώτημα αν θα ήταν νόμιμη η μετατροπή σύμβασης εργασίας ατόμου με αναπηρία σε ποσοστό 80%, που είχε προσληφθεί το 2023 από Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης στο πλαίσιο επιδοτούμενου προγράμματος της ΔΥΠΑ με σύμβαση εργασίας Ι.Δ.Ο.Χ. δύο ετών, που έληγε εντός του 2025, από ορισμένου σε αορίστου χρόνου. Κατόπιν μελέτης των εφαρμοστέων νομοθετικών διατάξεων (άρθρο 11 του Ν. 3227/2004, άρθρο 6 του Ν. 4765/2021 και άρθρο 67 του Ν. 5149/2024) και της συναφούς νομολογίας, ο Συνήγορος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μετατροπή της σύμβασης εργασίας του αναφερόμενου που έληγε εντός του 2025 με εφαρμογή του άρθρου 11 παρ. 1 του Ν. 3227/2004 όπως ισχύει, από ορισμένου σε αορίστου χρόνου, δεν εμποδιζόταν από τις ρυθμίσεις του άρθρου 6 του Ν. 4765/2021. Μολονότι η Δημοτική Επιχείρηση αρνήθηκε να προχωρήσει στη μετατροπή της σύμβασης σε αορίστου χρόνου, το κατά τόπον αρμόδιο Μονομελές Πρωτοδικείο δέχθηκε με απόφασή του την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων του αναφερόμενου και υποχρέωσε

προσωρινά τον φορέα να δέχεται τις υπηρεσίες του έως την έκδοση οριστικής απόφασης επί της αγωγής, την οποία εκείνος όφειλε να ασκήσει εντός προθεσμίας τριών μηνών (υπόθεση 369829).

Η ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΠΡΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΣΕΩΝ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΩΝ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

Εργαζόμενη με σύμβαση ΙΔΑΧ σε ΝΠΔΔ Δήμου ζήτησε μειωμένο ωράριο και τη χορήγηση ειδικής άδειας 22 ημερών, ως μητέρα τέκνου που πάσχει από Διάχυτη Αναπτυξιακή Διαταραχή (ΔΑΔ) με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67%, βάσει γνωμάτευσης ΚΕΠΑ. Επειδή το παιδί είχε ενηλικιωθεί κατά την υποβολή της αίτησης, ο φορέας ζήτησε από την εργαζόμενη να καταθέσει δικαιολογητικά από τα οποία να προκύπτει ότι δεν εργάζεται και είναι ανίκανο για εργασία λόγω της πάθησής του, προϋπόθεση η οποία τίθεται τόσο από τις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 6 του Ν. 2527/1997, όπως ισχύει (μειωμένο ωράριο) όσο και τις διατάξεις του άρθρου 50 παρ. 2 του Ν. 3528/2007, όπως ισχύει (ειδική άδεια 22 ημερών).

Με αφορμή το αντικείμενο της ως άνω αναφοράς⁹⁹, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών γνωστοποιώντας ότι στις ανωτέρω διατάξεις η ανικανότητα για εργασία συνδέεται ευθέως με την αναπηρία ή πάθηση του τέκνου, στην περίπτωση που αυτό είναι ενήλικο. Υπό τον ρόλο του δε ως Πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (άρθρο 72 του Ν. 4488/2017), ο Συνήγορος παρατήρησε ότι η σύνδεση της ανικανότητας προς κάθε βιοποριστικό επάγγελμα ή εργασία με την υπαγωγή των εργαζόμενων σε μέτρα διευκόλυνσης, εφόσον έχουν αναλάβει τη φροντίδα ατόμων με αναπηρία ή ειδικές ανάγκες, προσκρούει ευθέως στο δικαίωμα των ατόμων αυτών στην εργασία σε ίση βάση με τους άλλους, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 27 της Διεθνούς Σύμβασης Δικαιωμάτων Ατόμων με Αναπηρία, το οποίο περιλαμβάνει το δικαίωμα στην

99. Βλ. αντίστοιχη υπόθεση για διευκολύνσεις στρατιωτικών στην Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2024, σ. 69, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-or-amea-2024>

ευκαιρία να ζουν από εργασία που επιλέγεται ελεύθερα, είναι αποδεκτή σε μια αγορά εργασίας και εντάσσεται σε ένα εργασιακό περιβάλλον που είναι ανοικτό, ενιαίο και προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρίες. Η συγκεκριμένη σύνδεση, προϋποθέτει την εκτίμηση της βιοποριστικής ικανότητας με τη χρήση ιατρικών κριτηρίων που έχουν τεθεί για πολύ διαφορετικούς σκοπούς και δεν λαμβάνει υπόψη της την ύπαρξη ή τον βαθμό άρσης εμποδίων που συμπροσδιορίζουν την αναπηρία με βάση τον ορισμό που δίνεται στη Σύμβαση. Ο Συνήγορος ζήτησε την επανεξέταση της σύνδεσης της ανικανότητας προς κάθε βιοποριστικό επάγγελμα ή εργασία με τη λήψη μέτρων διευκόλυνσης για εργαζομένους, οι οποίοι έχουν αναλάβει τη φροντίδα ατόμων με αναπηρία ή ειδικές ανάγκες, εν όψει μάλιστα της τότε επικείμενης τροποποίησης διατάξεων του υπαλληλικού κώδικα. Ωστόσο, δεν υπήρξε ανταπόκριση¹⁰⁰.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΣΕ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΟΝΙΜΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΠΟΥ ΕΙΧΑΝ ΤΕΘΕΙ ΣΕ ΕΛΑΦΡΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΓΡΑΦΕΙΟΥ

Με το Μέρος Ζ' του νομοσχεδίου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για τον Χάρτη μετάβασης των Ενόπλων δυνάμεων στη νέα εποχή, τη στρατολογία και άλλες διατάξεις (ήδη Ν. 5265/2026) αναμορφώνεται το νομικό πλαίσιο της κατάστασης των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων. Σύμφωνα με το άρθρο 98 παρ. 1, η κύρια διάκριση καθορίζεται: α) σε ενεργό υπηρεσία και β) στις ειδικές καταστάσεις που με τη σειρά τους διακρίνονται σε βα) Υπηρεσία Γραφείου, ββ) Ελαφρά Υπηρεσία για τον Στρατό Ξηράς, βγ) Υπηρεσία Ξηράς για το Πολεμικό Ναυτικό και βδ) Υπηρεσία Εδάφους για την Πολεμική Αεροπορία.

Σύμφωνα με το άρθρο 101, οι ειδικές αυτές καταστάσεις αφορούν μόνιμους εν ενεργεία αξιωματικούς και μόνιμους υπαξιωματικούς που, λόγω τραύματος, νοσήματος, πάθησης ή πτητικής ακαταλληλότητας, μπορούν να αξιοποιηθούν αποκλειστικά σε ορισμένες μόνον από τις θέσεις που προβλέπονται για τον βαθμό τους, τη διάκριση ή τη γενική ειδικό-

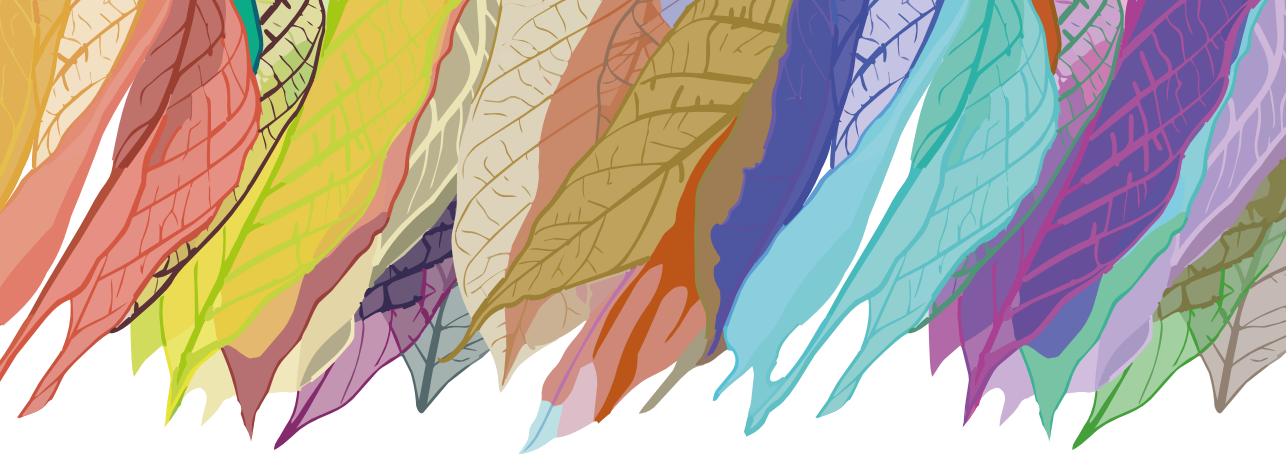
100. ΦΥ 371437.

τητά τους και εκτελούν καθήκοντα γραφείου. Οι εν λόγω διατάξεις ουσιαστικά αποτελούν μεταφορά των αντίστοιχων διατάξεων των άρθρων 14-16 του ΝΔ 1400/1973.

Ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης με βάση την Οδηγία 2000/78 αλλά και ως Πλαίσιο για την προαγωγή της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον Ν. 4074/2012 (άρθρο 72 Ν. 4488/2017), ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε παρατηρήσεις στην Πρόεδρο της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων με το υπ' αριθμ. πρωτ. 82682/18-12-2025 έγγραφό του¹⁰¹. Μεταξύ άλλων ανέφερε ότι αναγνωρίζει τις ειδικές αυτές καταστάσεις ως μορφή εύλογων προσαρμογών, δηλαδή ως μορφή εξατομικευμένων και κατάλληλων διευθετήσεων που οφείλει να λαμβάνει το κράτος για εργαζόμενους στις Ένοπλες Δυνάμεις ως στρατιωτικό προσωπικό με αναπηρία με βάση το άρθρο 5 Ν. 4443/2016 και το άρθρο 5 § 3 Ν. 4074/2012. Από την άποψη αυτή, ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί την πρόβλεψη στο άρθρο 11 παρ. 3 του νομοσχεδίου για υποχρέωση επανεξέτασης εντός τριετίας από τη δημοσίευση του νόμου όλων όσων είχαν υπαχθεί στις διατάξεις των άρθρων 14-16 ΝΔ 1400/1973, χωρίς να μπορεί να ληφθεί υπόψη η τυχόν μονιμότητα της πάθησης ή της βλάβης της υγείας και με κίνδυνο να πληγεί δυσανάλογα η προστατευόμενη εμπιστοσύνη τους ως διοικουμένων ασύμβατη με το χαρακτήρα των εύλογων προσαρμογών ως εξατομικευμένων διευθετήσεων¹⁰². Ωστόσο η γνώμη του Συνηγόρου δεν ελήφθη υπόψη και οι εν λόγω διατάξεις ψηφίστηκαν ως είχαν στο νομοσχέδιο.

101. Βλ. σχετική επιστολή με παρατηρήσεις για το σχέδιο νόμου: «Χάρτης Μετάβασης των Ενόπλων Δυνάμεων στη Νέα Εποχή», <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/parathrhseis-or-sxedio-nomoy-xarths-metabashs-twn-enoplwn-dynamewn-sth-nea-epochh>

102. ΦΥ 384455, 384580.

ΑΡΘΡΟ 28 – ΑΝΕΚΤΟ ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Αναγνωρίζεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες για ένα βιοτικό επίπεδο ανεκτό, για τα ίδια και τις οικογένειες τους, συμπεριλαμβανομένης και της κατάλληλης διατροφής, ένδυσης και κατοικίας και για συνεχή βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται και να προάγεται η εξασφάλιση του δικαιώματος αυτού, χωρίς διακρίσεις βάσει της αναπηρίας (παρ. 1).

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟΥ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕ ΣΥΝΑΦΟΥΣ ΠΟΣΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΣΥΜΨΗΦΙΣΜΟ ΓΙΑ ΧΡΕΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ, ΙΔΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Εντός του 2025, η Αρχή με έγγραφό της προς τους Υπουργούς Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, τον Συντονιστικό Μηχανισμό για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και την ΑΑΔΕ¹⁰³, επανέφερε το ζήτημα της προστασίας του εξωιδρυματικού επιδόματος και κάθε συναφούς ποσού από την κατάσχεση και τον συμψηφισμό για χρέη προς το Δημόσιο, ιδιώτες και πιστωτικά ιδρύματα, το οποίο παραμένει αρρύθμιστο παρά τις επανειλημμένες παρεμ-

103. Έγγραφο με αρ.πρωτ. 360975/3454/2025.

βάσεις της¹⁰⁴.

Το εξωιδρυματικό επίδομα το οποίο χορηγείται από τον ΕΦΚΑ (άρθρο 42 του Ν.1140/1981) στους πάσχοντες από τετραπληγία-παραπληγία ασφαλισμένους σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης, αντιμετωπίζεται εντελώς διαφορετικά σε σχέση με την αντίστοιχη προνοιακή οικονομική ενίσχυση που χορηγείται στους ανασφάλιστους και τους ασφαλισμένους του Δημοσίου με τις ίδιες αναπηρίες, καθώς και σε σχέση με όλα τα προνοιακά αναπηρικά επιδόματα του ΟΠΕΚΑ, τα οποία είναι ακατάσχετα.

Ο Συνήγορος τόνισε ότι η απουσία ειδικής πρόβλεψης για προστασία του εξωιδρυματικού επιδόματος και κάθε συναφούς ποσού από τα μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης και τον συμψηφισμό, έχει βαρύτατες επιπτώσεις στη φορολογική μεταχείριση της ιδιαίτερως ευάλωτης κοινωνικής ομάδας των ατόμων με αναπηρία, καθώς καταλήγει τελικά σε κατασχέσεις, πολύ συχνά μάλιστα κοινών λογαριασμών, στους οποίους οφειλές είναι ο συνδικαιούχος και όχι ο λήπτης του επιδόματος. Επιπλέον, όπως προκύπτει από τη διερεύνηση σχετικών αναφορών, των οποίων ο Συνήγορος γίνεται σταθερά αποδέκτης, οι δικαιούχοι εσφαλμένα πιστεύουν ότι το εξωιδρυματικό επίδομα είναι ακατάσχετο, όπως και η αντίστοιχη προνοιακή παροχή του ΟΠΕΚΑ, θεωρώντας ότι το νομοθετικό πλαίσιο έχει εξομοιώσει την αντιμετώπισή τους σε όλα τα πεδία, με αποτέλεσμα να μην μεριμνούν για τη δήλωση του τραπεζικού λογαριασμού, στον οποίο αυτό κατατίθεται, ως του μοναδικού ακατάσχετου.

Ο Συνήγορος επιπλέον επεσήμανε ότι η αναμόρφωση του φορολογικού πλαισίου για άτομα με αναπηρία, με στόχο τον εξορθολογισμό και την περαιτέρω ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης έχει ενταχθεί στις δράσεις της Εθνικής Στρατηγικής για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ 2024-2030¹⁰⁵, ότι τα τελευταία χρόνια, η εν γένει πολιτική βούληση κινείται

104. Ενδεικτικά, έγγραφα με αρ.πρωτ. 263997/56201/2019 και 288936/19563/2022, Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2022 (σ. 25), <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-2022-or-dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries> και Δελτίο Τύπου με ημερομηνία 11.10.2022, <https://www.synigoros.gr/el/category/default/post/deltio-typou-or-e3aresh-toy-e3w-idrymatikoy-epidomatos-kai-ka8e-synafoys-posoy-apo-to-eisodhma>

105. Πυλώνας ΙΙ, Στόχος ΙΙ.2, Δράση 46.

προς την κατεύθυνση της συνολικής προστασίας των αναπηρικών ενισχύσεων και επιδομάτων και ότι ακόμα και οι εφάπαξ οικονομικές αναπηρικές ενισχύσεις που έχουν κατά καιρούς προβλεφθεί είναι πάντοτε ακατάσχετες.

Καθώς διαπιστώνεται ότι το εξωιδρυματικό είναι πλέον ίσως το μόνο αναπηρικό επίδομα που δεν προστατεύεται, η Αρχή θεωρεί ότι η νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος επιβάλλεται τόσο για λόγους όμοιας μεταχείρισης επιδομάτων που χορηγούνται με τις ίδιες ακριβώς προϋποθέσεις σε άτομα που απλά ασφαλίζονται σε διαφορετικούς φορείς όσο και για λόγους γενικότερης προστασίας των δικαιούχων του συγκεκριμένου επιδόματος που εξ'ορισμού είναι ιδιαιτέρως ευάλωτα άτομα με εξαιρετικά βαριές αναπηρίες.

Η παρέμβαση του Συνηγόρου δεν είχε μέχρι στιγμής ανταπόκριση και το θέμα εξακολουθεί να βρίσκεται σε εκκρεμότητα.

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ ΑΜΕΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟ ΑΧΡΕΩΣΤΗΤΩΣ ΚΑΤΑΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΕΠΙΔΟΜΑΤΩΝ

Η Αρχή διερεύνησε και διεκπεραίωσε επιτυχώς ενστάσεις ατόμων με αναπηρία που αφορούσαν καταλογισμό ποσών ως αχρεωστήτως καταβληθέντων επιδομάτων από τον ΟΠΕΚΑ. Οι καταλογισμοί αυτοί συνδέονταν με την υποβολή αιτήσεων ανανέωσης του επιδόματος μετά την παρέλευση τεσσάρων μηνών από την έκδοση της σχετικής Γνωμάτευσης του ΚΕΠΑ.

Συγκεκριμένα, έως τις 15-9-2022 οι ενδιαφερόμενοι υπέβαλλαν αίτηση χορήγησης της παροχής και παραπέμπονταν για πιστοποίηση αναπηρίας από το ΚΕΠΑ. Μετά την έκδοση της Γνωμάτευσης καμία μεταγενέστερη ενέργεια δεν απαιτούνταν εκ μέρους τους. Από τις 16.9.2022 όμως θεσπίστηκε η υποχρέωση υποβολής νέας αίτησης στον ΟΠΕΚΑ. Η τροποποίηση αυτή όμως δεν γνωστοποιήθηκε επαρκώς στους δικαιούχους, ενώ δεν προέκυπτε ρητά από τις σχετικές διατάξεις και δεν συνοδεύτηκε από επαρκείς οδηγίες ή εκπαίδευση των υπαλλήλων ΚΕΠΑ και των Κέντρων Κοινότητας.

Έτσι, η αυτοδίκαιη εξάμηνη συνέχιση της καταβολής του επιδόματος εύλογα εκλήφθηκε από τους δικαιούχους ως επιβεβαίωση ότι είχαν προβεί σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την ανανέωση της παροχής. Η Αρχή έκρινε ότι τα ποσά που καταβλήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της παράτασης δεν θα έπρεπε να θεωρηθούν αχρεωστήτως καταβληθέντα, δεδομένου ότι τόσο το ΚΕΠΑ όσο και ο ΟΠΕΚΑ είχαν διαπιστώσει τη συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων χορήγησης του επιδόματος. Οι σχετικοί καταλογισμοί κρίθηκε ότι καταστρατηγούν τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας και δεν συνάδουν με διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος που καθορίζουν τις υποχρεώσεις της Πολιτείας έναντι των ατόμων με αναπηρία.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη απευθύνει πολλάκις έκκληση για τη συνολική επίλυση του ζητήματος και θεωρεί ανεπίτρεπτο να αναγκάζονται οι πολίτες να απευθύνονται στο Όργανο Εκδίκασης Ενδικοφανών Προσφυγών του ΟΠΕΚΑ. Όπως έχουμε επισημάνει στη Διοίκηση, ο καταλογισμός παροχών σε αυτές τις περιπτώσεις δικαιούχων δεν επιτρέπεται από τη νομοθεσία για άτομα που πληρούν τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις αναπηρίας, σε κάθε δε περίπτωση είναι αντίθετος στις αρχές του κράτους δικαίου και της χρηστής διοίκησης, καθώς όχι μόνον οι αρμόδιοι υπάλληλοι δεν ενημέρωσαν εγκαίρως τα άτομα αυτά για τη μεταβολή της διαδικασίας όταν αυτά απευθύνθηκαν στις αρμόδιες Υπηρεσίες Δήμων και ΚΕΠΑ, αλλά έγιναν και δημόσιες δηλώσεις περί απλοποίησης της διαδικασίας¹⁰⁶.

ΙΣΧΥΣ ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΕΩΝ ΑΣΥΕ ΓΙΑ ΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΠΑΡΟΧΩΝ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Ο Συνήγορος του Πολίτη λαμβάνει συχνά αναφορές πολιτών που αφορούν αδυναμία πρόσβασης σε κοινωνικές παροχές αναπηρίας λόγω της μη αποδοχής από τις αρμόδιες διοικητικές υπηρεσίες του e-ΕΦΚΑ των γνωματεύσεων υγειονομικών επιτροπών που διατηρήθηκαν σε ισχύ μετά την έναρξη λειτουργίας των ΚΕΠΑ (ΑΣΥΕ, ΑΝΥΕ κ.λπ).

Η Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2024-

106. Ενδεικτικά ΦΥ 357440, 358326.

2030 (Προεδρία της Κυβέρνησης, Απρίλιος 2024, σ. 12 και 43) επιδιώκει τον καθολικό σχεδιασμό κατά τη δημιουργία αγαθών, υπηρεσιών, εξοπλισμού, εγκαταστάσεων και υποδομών και την οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας κατά την ανάπτυξη νομοθετημάτων, διαδικασιών και μέτρων. Σύμφωνα με την παράγραφο 41 των τελικών παρατηρήσεων και συστάσεων της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες για την Ελλάδα που καλεί τη χώρα προς αναμόρφωση των σχετικών νομοθετικών διατάξεων και πρακτικών που αφορούν προνοιακά επιδόματα, παροχές, συντάξεις και φοροαπαλλαγές καταργώντας κανόνες και πρακτικές που παράγουν διακρίσεις (συμπεριλαμβανομένων αυτών που υπάρχουν στο σύστημα πιστοποίησης της αναπηρίας), ενώ προβλέπεται η ίδρυση και συγκρότηση εθνικού κέντρου για την πιστοποίηση αναπηρίας και η κατάργηση των ΚΕΠΑ.

Προς το παρόν, ωστόσο, με την απονομή πλήρους αρμοδιότητας για τη χορήγηση συντάξεων στους απασχολούμενους στον Δημόσιο Τομέα στον e-ΕΦΚΑ, καθώς και την ένταξη σε αυτόν της οικείας Γενικής Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους- πλέον Γενική Διεύθυνση Απονομής Συντάξεων και Εφάπαξ Δημοσίου Τομέα e-ΕΦΚΑ- δημιουργείται σύγχυση αναφορικά με την έκταση της αρμοδιότητας των δύο υγειονομικών επιτροπών, ΚΕΠΑ και ΑΣΥΕ και την τεχνική εκτίμηση που γίνεται στις γνωματεύσεις οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση για τη χορήγηση παροχών αναπηρίας στο πλαίσιο του e-ΕΦΚΑ. Οι εν λόγω υγειονομικές επιτροπές ΚΕΠΑ και ΑΣΥΕ τοποθετούνται τόσο για κοινά ζητήματα όσο και για τη συνδρομή ιατρικών προϋποθέσεων για την εφαρμογή των ίδιων διατάξεων του νόμου (π.χ. άρθρο 56 Ν.4554/2018 για τη χορήγηση παραπληγικού επιδόματος) ή κρίνουν ότι υφίσταται ανάγκη βοήθειας ετέρου προσώπου (προσαύξηση της σύνταξης λόγω απολύτου αναπηρίας) ενώ και οι δύο αυτές δομές για την πιστοποίηση της αναπηρίας (ΚΕΠΑ και ΑΣΥΕ) εφαρμόζουν πλέον την ίδια νομοθεσία για την εκτίμηση του ποσοστού αναπηρίας (Ενιαίος Πίνακας Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας) προκειμένου να προσδιοριστεί το ποσοστό αναπηρίας και η χρονική διάρκεια αυτού.

Η συντρέχουσα αυτή λειτουργία και αρμοδιότητα διαφορετικών υγειονομικών επιτροπών οδήγησε στην υιοθέτηση επιμέρους ρυθμιστικών πλαισίων, καθώς και πλαισίου ερμηνευτικών οδηγιών, ώστε να καταστεί

εφικτή η χρήση των γνωματεύσεων ΑΣΥΕ προκειμένου να χορηγούνται κοινωνικές παροχές, επιδόματα και άλλα κοινωνικά ωφελήματα που προβλέπονται για τα άτομα με αναπηρίες, όπως εξαίρεση από μνημονιακές μειώσεις, φοροαπαλλαγές κ.ά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια πανσπερμία διατάξεων ενταγμένων πολλές φορές σε άσχετου αντικειμένου γενικά νομοθετήματα με τη μορφή τροπολογιών, γεγονός που συνέτεινε στην πολυπλοκότητα και την ερμηνευτική δυσπραγία στην εφαρμογή διοικητικών πρακτικών χωρίς κεντρικό συντονισμό και χωρίς ενιαία αντιμετώπιση των αιτημάτων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει επανειλημμένα την ταλαιπωρία που υφίστανται οι πολίτες καθώς υποχρεώνονται να ακολουθούν χρονοβόρες, δαπανηρές και επιβαρυντικές για την υγεία τους διοικητικές διαδικασίες προκειμένου να εξεταστούν για το ίδιο χρονικό διάστημα αναπηρίας από διαφορετικές υγειονομικές επιτροπές, ΚΕΠΑ, ΑΣΥΕ, ΑΝΥΕ κ.λπ.¹⁰⁷.

A. Παροχές αρμοδιότητας e-ΕΦΚΑ

Σύμφωνα με το με αρ πρωτ. Π51/13 Γενικό Έγγραφο της Διοίκησης ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, Διεύθυνση Αναπηρίας και Ι.Ε. περί ανακεφαλαίωσης οδηγιών για την εύρυθμη λειτουργία των ΚΕΠΑ, σ. 2, με ημερομηνία 22.05.2013, όποτε υπάρχει γνωμάτευση σε ισχύ εκδοθείσα έως 31.8.2011 από τις υγειονομικές επιτροπές των Νομαρχιών, των Περιφερειών και λοιπών επιτροπών του Δημοσίου, αυτή δεν θα γίνεται δεκτή για τη χορήγηση σύνταξης αναπηρίας και λοιπών επιδομάτων αναπηρίας των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, αλλά θα πρέπει να υποβάλλεται νέα αίτηση στα ΚΕΠΑ.

Στο με αρ. πρωτ. 215725/13.2.2025 έγγραφο της Διεύθυνσης Νομοθεσίας & Συντονισμού Συντάξεων e-ΕΦΚΑ το οποίο παραπέμπει στο με αρ. πρωτ. Φ11221/8055/320/3.8.2016 έγγραφο του Υπουργείου Εργασίας

107. Βλ. ενδεικτικά: Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, 2022 σελ. 44-45, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-2022-or-dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries> και Ειδική Έκθεση: Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, 2023, σελ. 29 για τα προβλήματα της παράλληλης αρμοδιότητας περισσότερων υγειονομικών επιτροπών, <https://www.synigoros.gr/el/category/eidikes-ek8eseis/post/eidikh-ek8esh-2023-or-dikaiwmata-twn-atomwn-me-anaphries>

και Κοινωνικής Ασφάλισης, όπου υποστηρίζεται ότι δεν είναι δυνατή η εφαρμογή των γνωματεύσεων της ΑΣΥΕ ως προς τη χορήγηση συνταξιοδοτικών παροχών στους ασφαλισμένους του τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ (και γενικά στους ασφαλισμένους των λοιπών ασφαλιστικών φορέων) με την αιτιολογία ότι από τις εν λόγω γνωματεύσεις δεν παρέχονται οι κρίσιμες ιατρικές πληροφορίες που απαιτούνται για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος λόγω αναπηρίας ή τη χορήγηση επιδομάτων απόλυτης αναπηρίας ή παραπληγίας όπως αυτές παρέχονται με τις γνωματεύσεις των υγειονομικών επιτροπών του ΚΕΠΑ, χωρίς ωστόσο να αμφισβητείται η επιστημονική βαρύτητα των γνωματεύσεων των ανωτέρω Υγειονομικών Επιτροπών. Υποστηρίζεται επίσης ότι μετά την έναρξη από 16.9.2022 της λειτουργίας της Εθνικής Πύλης Αναπηρίας σύμφωνα με το άρθρο 103 του Ν. 4961/2022 οι Επιτροπές των ΚΕΠΑ είναι αποκλειστικά αρμόδιες να γνωματεύουν για την αναπηρία των ασφαλισμένων και συνταξιούχων του e-ΕΦΚΑ.

Η γενική αυτή τοποθέτηση, η οποία συνοδεύει σε αρκετές περιπτώσεις απαντήσεις σε ατομικά ερωτήματα ή αιτήματα πολιτών δεν συνάδει με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και στερείται εμπειρικής θεμελίωσης, καθώς όπως αναφέρθηκε οι γνωματεύσεις ΑΣΥΕ πλέον υπάγονται αφενός στο ίδιο θεσμικό πλαίσιο για την πιστοποίηση αναπηρίας και αφετέρου καλύπτουν όλα τα απαιτούμενα ιατρικά ζητήματα για την εφαρμογή κανόνων χορήγησης κοινωνικών παροχών και επιδομάτων, όπως το παραπληγικό επίδομα.

Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί, ότι η αναφορά στο άρθρο 103 του Ν. 4961/2022 στο ως άνω έγγραφο της Διεύθυνσης Νομοθεσίας & Συντονισμού Συντάξεων μάλλον προκαλεί σύγχυση. Ειδικότερα, η εν λόγω διάταξη αναφέρεται στη λειτουργία των ΚΕΠΑ, καθώς ρυθμίζει την ηλεκτρονική διαδικασία αιτημάτων μέσω του συστήματος της Εθνικής Πύλης Αναπηρίας. Η διάταξη αυτή δεν τροποποιεί την παράγραφο 7 του άρθρου 6 του Ν. 3863/2010 με την οποία διατηρήθηκαν σε ισχύ συγκεκριμένες υγειονομικές επιτροπές εκτός ΚΕΠΑ, όπως η ΑΣΥΕ, ΑΝΥΕ κλπ, και κατ' ουδένα τρόπο δεν επιφέρει κατάργηση των επιτροπών αυτών. Συνεπώς, η συγκεκριμένη διάταξη δεν μπορεί να αποτελέσει τη νομική βάση αποκλεισμού των γνωματεύσεων ΑΣΥΕ και επιλογής της τεχνικής εκτίμησης από υγειονομικές επιτροπές ΚΕΠΑ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει εντοπίσει και επισημάνει σε επιτελικό επίπεδο τις ακόλουθες περιπτώσεις κατά τις οποίες η υποχρέωση εξέτασης για το ίδιο χρονικό διάστημα από διαφορετικές επιτροπές είναι εξουθενωτική για τους πολίτες.

1. Παροχές σύνταξης λόγω γήρατος με ειδικές προϋποθέσεις σε συζύγους αναπήρων που έχουν πιστοποίηση αναπηρίας από την ΑΣΥΕ¹⁰⁸

Σύμφωνα με το άρθρο 37 παρ.1 του Ν. 3996/2011, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, «(...) σύζυγοι αναπήρων με ποσοστό 80% και άνω, εφόσον έχουν διανύσει τουλάχιστον δεκαετή έγγαμο βίο, ασφαλισμένοι σε φορείς κύριας και επικουρικής ασφάλισης, αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με τη συμπλήρωση 7.500 ημερών εργασίας ή 25 ετών πραγματικής ασφάλισης (...)».

Σύζυγοι αναφερόμενων, οι οποίοι ήταν απασχολούμενοι και πλέον συνταξιούχοι του Δημοσίου, υπάγονται για τη διάγνωση της μορφής και του ποσοστού αναπηρίας τους στην αρμοδιότητα ειδικών υγειονομικών επιτροπών, οι οποίες διατηρήθηκαν σε ισχύ, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 7 άρθρου 6 του Ν. 3863/2010, που προαναφέρθηκαν (ΑΣΥΕ, ΑΝΥΕ κ.λπ.).

Εάν ο νομοθέτης ήθελε να θεσπίσει ειδικότερη ρύθμιση λόγω της έναρξης λειτουργίας των ΚΕΠΑ για την πρόβλεψη συγκεκριμένων ιατρικών πιστοποιητικών/γνωματεύσεων και την αρμοδιότητα συγκεκριμένων υγειονομικών επιτροπών για την πιστοποίηση της αναπηρίας των συζύγων των ασφαλισμένων πρώην φορέων κοινωνικής ασφάλισης που ζητούν τη χορήγηση σύνταξης γήρατος με τις ειδικές ευνοϊκές προϋποθέσεις των συζύγων αναπήρων, θα το είχε πράξει με τις διατάξεις του άρθρου 37 του Ν. 3996/2011.

Συνεπώς, δεν στοιχειοθετείται νομική υποχρέωση των πολιτών να υπόκεινται σε μια χρονοβόρα, δαπανηρή και επιβαρυντική για την υγεία τους διοικητική διαδικασία, προκειμένου να εκτιμηθεί εκ νέου το ποσοστό

108. ΦΥ 363558, 367406.

αναπηρίας τους εκ νέου από υγειονομική επιτροπή ΚΕΠΑ. Πρέπει επίσης να συνεκτιμηθεί ότι πρόκειται για άτομα με πολύ βεβαρυσμένη κατάσταση υγείας και υψηλό ποσοστό αναπηρίας (80% και άνω).

2. Χορήγηση επιδόματος λόγω παραπληγίας σε διπλοσυνταξιούχους (συνταξιούχους γήρατος e-ΕΦΚΑ και χηρείας Δημοσίου)

Σύμφωνα με το άρθρο 53 του ΠΔ 169/2007 (Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων) περί υγειονομικής επανεξέτασης, απόδειξης ανικανότητας μελών οικογένειας κ.α. προβλέπονται οι αρμοδιότητες της ΑΣΥΕ αναφορικά με τα μέλη της οικογένειας και για την εφαρμογή συγκεκριμένων διατάξεων του Κώδικα, όπως η χορήγηση σύνταξης λόγω θανάτου σε μέλη οικογένειας ή η χορήγηση επιδόματος λόγω ανικανότητας ή ειδικών παθήσεων σε συνταξιούχους του Δημοσίου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί αναφορές¹⁰⁹ ιδιαίτερα ηλικιωμένων πολιτών που λαμβάνουν σύνταξη λόγω θανάτου (χηρείας) από το τέως Δημόσιο και επομένως εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της ΑΣΥΕ, από την οποία και έχουν λάβει πιστοποίηση αναπηρίας. Οι αναφερόμενοι αυτοί για να λάβουν επίδομα παραπληγίας -καθώς είναι ταυτόχρονα συνταξιούχοι τέως φορέων κοινωνικής ασφάλισης από ίδιο δικαίωμα- κλήθηκαν να υποβληθούν εκ νέου σε εξέταση από υγειονομική επιτροπή ΚΕΠΑ, παρόλο που στη γνωμάτευση ΑΣΥΕ τεκμαίρεται από ιατρικής άποψης η συνδρομή των προϋποθέσεων για τη χορήγηση του επιδόματος παραπληγίας.

Στις περιπτώσεις που έχουν τεθεί υπόψη του Συνηγόρου του Πολίτη η γνωμάτευση ΑΣΥΕ επιλαμβάνεται των κρίσιμων ιατρικών ζητημάτων για την εφαρμογή της οικείας νομοθεσίας χορήγησης του παραπληγικού επιδόματος από τον e-ΕΦΚΑ. Επομένως, δεν είναι επαρκείς οι λόγοι αποκλεισμού της δυνατότητας χρήσης γνωματεύσεων ΑΣΥΕ στις εν λόγω περιπτώσεις.

3. Εκτίμηση τέκνων με σοβαρές παθήσεις και νοητική υστέρηση από υγειονομικές επιτροπές ΚΕΠΑ - Μη συνεκτίμηση γνωματεύσεων

109. Ενδεικτικά ΦΥ 368471.

ΑΣΥΕ ως ιατρικών πιστοποιητικών

Ο Συνήγορος του Πολίτη σε σχετικά έγγραφά του με αφορμή αναφορές πολιτών έχει θέσει υπόψη του e-ΕΦΚΑ την αναγκαιότητα τουλάχιστον σε κάποιες περιπτώσεις, όπου η πάθηση δεν επιδέχεται διαφοροποίησης κατά την κοινή λογική και τα διδάγματα κοινής πείρας, (π.χ. νοητική υστέρηση) και η γνωμάτευση είναι πλήρης, να γίνονται δεκτές οι γνωματεύσεις ΑΣΥΕ από τα αρμόδια διοικητικά όργανα του e-ΕΦΚΑ προς άρση της ανούσιας ταλαιπωρίας των πολιτών και των οικογενειών τους¹¹⁰. Η πρόταση δεν έγινε αποδεκτή.

Το κρίσιμο στοιχείο στις περιπτώσεις αυτές το οποίο μας οδήγησε να θέσουμε τους προβληματισμούς μας υπόψη των αρμοδίων οργάνων του e-ΕΦΚΑ είναι η πληρότητα της γνωμάτευσης ΑΣΥΕ ως προς το ποσοστό αναπηρίας, την εκτιμώμενη πάθηση και τη διάρκεια αυτής και δεδομένης της βαρύτητας και του είδους των παθήσεων κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας.

Ειδικότερα, με αφορμή μία περίπτωση κατά την οποία σύμφωνα με σχετική νομοθεσία για τη χορήγηση πλεονεκτημάτων που διευκολύνουν την κίνηση των ατόμων με αναπηρία, όπως η απαλλαγή από τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτου, αναφέρεται ότι απαιτείται τοποθέτηση της Επιτροπής από την οποία να προκύπτει η αντιστοίχιση των παθήσεων του Ν. 1798/1988 με τις διατάξεις του Ενιαίου Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας (ΕΠΠΠΑ), προτείναμε το εξής: στις περιπτώσεις που υφίσταται πλήρως αιτιολογημένη γνωμάτευση ΑΣΥΕ, βάσει ΕΠΠΠΑ να μην χρειάζεται εκ νέου υπαγωγή σε διαδικασία εκτίμησης της αναπηρίας από επιτροπή ΚΕΠΑ, αλλά να αντιμετωπίζονται από επιτροπή ιατρών ειδικού σώματος που θα προβαίνουν σε τοποθέτηση περί αντιστοίχισης παθήσεων, συμπληρώνοντας τη γνωμάτευση ΑΣΥΕ. Με αυτόν τον τρόπο δεν θα επιβαρύνονται οι επιτροπές ΚΕΠΑ με τέτοια αιτήματα.

Β. Παροχές αρμοδιότητας ΟΠΕΚΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 4331/2015 «για την ένταξη στα

110. Ενδεικτικά ΦΥ 330837.

προνοιακά προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης Ατόμων με Αναπηρία γίνονται δεκτές και οι γνωματεύσεις της ΑΣΥΕ ή της ΑΝΥΕ ή της ΑΑΥΕ ή της Ανώτατης Υγειονομικής Επιτροπής της Ελληνικής Αστυνομίας ή της Ανώτατης Υγειονομικής Επιτροπής του Πυροσβεστικού Σώματος σε ισχύ που έχουν εκδοθεί από τους αιτούντες για άλλη αιτία, εφόσον πληρούνται με βάση αυτές οι ιατρικές προϋποθέσεις του κατά περίπτωση αιτούμενου προνοιακού προγράμματος οικονομικής ενίσχυσης».

Με το άρθρο 215 του Ν. 4512/2018 με το οποίο θεσπίστηκε η πιλοτική διαδικασία απονομής προνοιακών παροχών σε χρήμα σε άτομα με αναπηρίες καθώς και με τις υπουργικές αποφάσεις που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότηση αυτού, αλλά και με την ΚΥΑ Δ12α/Γ.Π.οικ.68856/2202/21.12.2018 (ΦΕΚ Β' 5855/31.12.2020) που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του Ν. 4520/2018, με τον οποίο συστήνεται ο ΟΠΕΚΑ, παρόλο που γίνεται λόγος για γνωματεύσεις ΚΕΠΑ δεν καταργήθηκε ρητά η παρ. 1 του άρθρου 1 Ν. 4331/2015 ενώ στο άρθρο 2 της ως άνω ΚΥΑ Δ12α/Γ.Π.οικ.68856/2202/21.12.2018 ορίζεται ότι «οι προνοιακές παροχές του άρθρου 1 καταβάλλονται σύμφωνα με τα κριτήρια, τους όρους, τις προϋποθέσεις χορήγησης, τα δικαιολογητικά καθώς και τα καταβαλλόμενα χρηματικά ποσά, που προβλέπονται από το ισχύον οικείο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο, συμπληρωματικά δε με τις διατάξεις της παρούσας».

Τέλος, σύμφωνα με την ΚΥΑ Δ12α/85008/15.9.2022, άρθρο 1 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 4 της ΚΥΑ Δ12α/Γ.Π.οικ.68856/2202/21.12.2018, παρ. 3 ορίζεται ως Βήμα 3: α) «για όσες παροχές η επιβεβαίωση των αναπηρικών προϋποθέσεων συντελείται μέσω πιστοποίησης της αναπηρίας, οι αιτήσεις υποβάλλονται μόνον εφόσον υφίσταται ισχύουσα πιστοποίηση αναπηρίας των Υγειονομικών Επιτροπών της παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν.4331/2015 πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια, η οποία αντλείται διαλειτουργικώς (...), άλλως προσκομίζεται σε έγχαρτη και πρωτότυπη μορφή.»

Επίσης, στην εν λόγω διάταξη της ΚΥΑ Δ12α/85008/15.9.2022 προβλέπεται ότι σε περίπτωση συρροής διαφορετικών γνωματεύσεων υγειονομικών επιτροπών: «εάν υφίσταται Γνωστοποίηση Αποτελέσματος Πιστοποίησης Αναπηρίας (εφεξής «ΓΑΠΑ») λαμβάνεται υπόψη αποκλειστικώς αυτή. Εάν υφίστανται ταυτόχρονα περισσότερες ισχύουσες πιστοποιή-

σεις αναπηρίας πλην ΓΑΠΑ, που κρίνουν επί του ίδιου ζητήματος, λαμβάνεται υπόψη η πιο πρόσφατα εκδοθείσα».

Όπως έχουμε αναφέρει και σε παρεμβάσεις μας αλλά και σε συναντήσεις που είχαμε με στελέχη του ΟΠΕΚΑ και της αρμόδιας Διεύθυνσης του εποπτεύοντος Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, οι ρυθμίσεις της ΚΥΑ Δ12α/85008/15.9.2022 σε αρκετά σημεία στερούνται σαφήνειας.

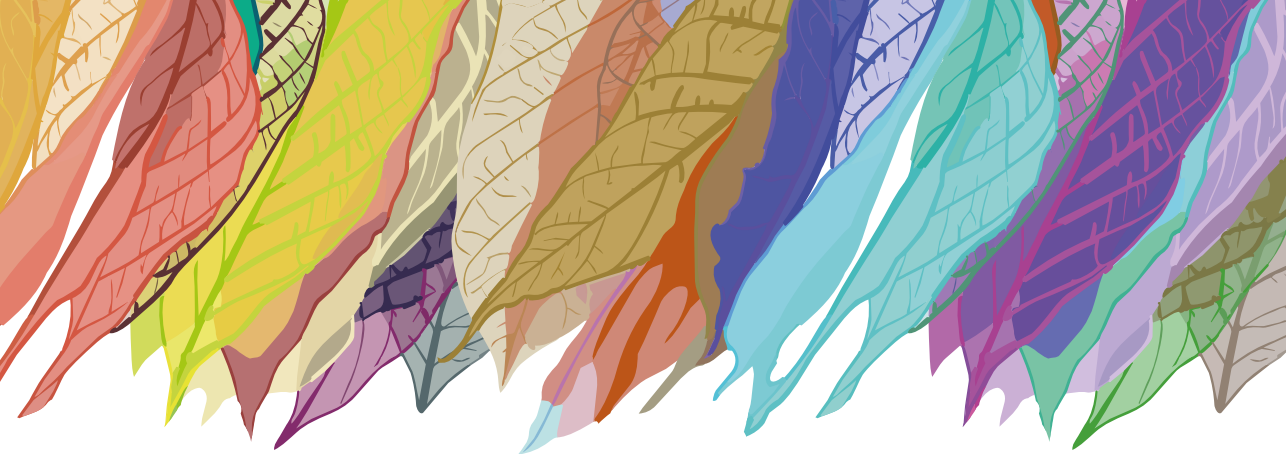
Ειδικότερα, στο συγκεκριμένο σημείο η διάταξη αναφέρει ότι εάν υπάρχει ΓΑΠΑ γίνεται δεκτή αποκλειστικώς αυτή. Ωστόσο, η διάταξη δεν αποσαφηνίζει ποια ΓΑΠΑ ακριβώς γίνεται δεκτή (αυτή που έχει εκδοθεί από υγειονομική επιτροπή ΚΕΠΑ ή από την ΑΣΥΕ) μιας και η γνωμάτευση ΑΣΥΕ επιγράφεται ομοίως με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή ως «Γνωστοποίηση Αποτελέσματος Πιστοποίησης Αναπηρίας».

Πέραν από τη ρηματική διατύπωση της εν λόγω διάταξης, κυριότερο πρόβλημα είναι ότι με υπουργική απόφαση εισάγεται ρύθμιση που αντικείται σε διάταξη νόμου, τον οποίο μάλιστα αυτή η ίδια διάταξη επικαλείται, δηλαδή του Ν. 4331/2015 (άρθρο 1 παρ. 1) σύμφωνα με την οποία για την ένταξη στα προνοιακά προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με αναπηρία γίνονται υποχρεωτικά δεκτές και οι γνωματεύσεις της ΑΣΥΕ σε ισχύ.

Η εισαγωγή ειδικής ρύθμισης με την οποία γίνεται επιλογή κάποιων γνωματεύσεων έναντι άλλων θα απαιτούσε τη θέσπιση διάταξης νόμου και όχι την έκδοση υπουργικής απόφασης, με δεδομένο ότι στο άρθρο 1 παρ. 1 Ν. 4331/2015 που παραμένει σε ισχύ, αφού μνημονεύεται και στην ΚΥΑ Δ12α/85008/15.9.2022, αλλά και στον εξουσιοδοτικό Ν. 4520/2018 της ΚΥΑ Δ12α/Γ.Π.οικ.68856/2202/21.12.2018, η οποία στη συνέχεια τροποποιήθηκε σε επιμέρους διατάξεις της με την ΚΥΑ Δ12α/85008/15.9.2022, και με τον οποίο συστήνεται ο ΟΠΕΚΑ και μεταφέρεται η αρμοδιότητα για τις προνοιακές παροχές, μεταξύ άλλων λόγω αναπηρίας, δεν καταργείται ρητά η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 Ν.4331/2015. Ως είναι προφανές, εάν η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 Ν.4331/2015 είχε καταργηθεί, δεν θα αναφερόταν εκ νέου. Συνεπώς, η διάταξη της ΚΥΑ Δ12α/85008/15.9.2022 με την οποία γίνεται επιλογή

γνωμάτευσης έναντι άλλης κατά γενικό τρόπο βρίσκεται εκτός εξουσιοδότησης και αντιβαίνει σε ειδική και ισχύουσα διάταξη νόμου.

Επισημαίνεται ότι οι γνωματεύσεις υγειονομικών επιτροπών ως τεχνικές ιατρικές κρίσεις είναι δεσμευτικές για τα διοικητικά όργανα, τα οποία μάλιστα δεν έχουν δυνατότητα αμφισβήτησης ή τροποποίησης της ιατρικής εκτίμησης που διατυπώνεται σε αυτές. Συνεπώς, το μόνο κριτήριο το οποίο θα μπορούσε να υιοθετηθεί σε περίπτωση που συντρέχουν δύο διαφορετικές γνωματεύσεις υγειονομικών επιτροπών είναι αυτό του χρόνου κατά τον οποίο πραγματοποιήθηκε η ιατρική αξιολόγηση, διάγνωση και εκτίμηση των προϋποθέσεων χορήγησης της προνοιακής παροχής. Δηλαδή, και σύμφωνα με τα διδάγματα κοινής πείρας, η πιο πρόσφατη ιατρική εκτίμηση είναι αυτή που αποτυπώνει την κατάσταση του δικαιούχου οικονομικής ενίσχυσης λόγω αναπηρίας. Δεν είναι συνεπώς ανεκτό ούτε κατά το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ούτε και κατά τα διδάγματα κοινής πείρας, μια απόφαση διοικητικού οργάνου να βρίσκεται σε αντίθεση με πρόσφατη ιατρική εκτίμηση, η οποία αποτελεί τεχνική κρίση ανεπίδεκτη ελέγχου από μη ιατρικό όργανο. Ομοίως δεν είναι δυνατός ο αποκλεισμός πρόσφατου ιατρικού δεδομένου που μάλιστα δεν αντικείται στη γνωμάτευση ΚΕΠΑ, αλλά αφορά εκτίμηση αναπηρίας που συντρέχει σε μεταγενέστερο χρονικό διάστημα.

ΑΡΘΡΟ 30 – ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ

Αναγνωρίζεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να συμμετέχουν σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή και θα πρέπει να λαμβάνονται όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα άτομα με αναπηρίες, μεταξύ άλλων, απολαμβάνουν την πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών παραστάσεων ή υπηρεσιών, όπως σε θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες και τουριστικές υπηρεσίες (παρ. 1 εδ. γ').

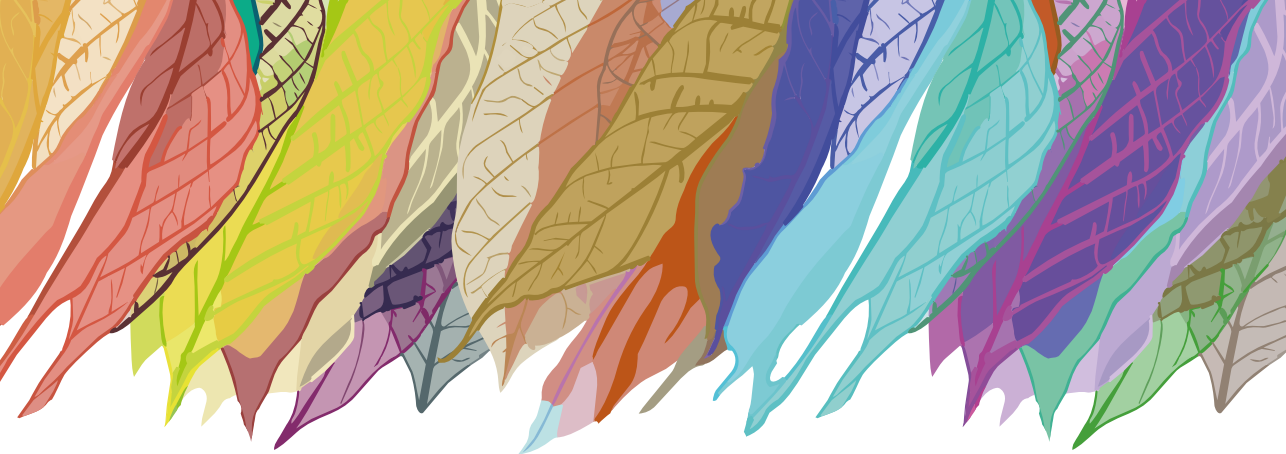
Κατόπιν αναφοράς για σοβαρές ελλείψεις ως προς την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία και εμποδιζόμενων ατόμων σε θέατρο, ο Συνήγορος, απευθυνόμενος εγγράφως στον Διευθυντή του θεάτρου, υπογράμμισε ότι η διασφάλιση της προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία αποτελεί όχι μόνο θεμελιώδη προϋπόθεση για την ανεξάρτητη διαβίωση και την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή, αλλά και νομική υποχρέωση για όλους τους υπευθύνους χώρων που υποδέχονται κοινό. Με την απάντηση που έλαβε, η Αρχή πληροφορήθηκε την έναρξη εργασιών ανακαίνισης και τεχνικής αναβάθμισης των εγκαταστάσεων, με στόχο την πλήρη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις της προσβασιμότητας. Επίσης, ενημερώθηκε ότι οι εργασίες υλοποιούνται σύμφωνα με εγκεκριμένη Μελέτη Προσβασιμότητας, κατά τα διαλαμβανόμενα με το άρθρο 26 του Ν. 4067/2012 και αναμένεται να ολοκληρωθούν εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος¹¹¹.

Άτομο με μειωμένη κινητικότητα απευθύνθηκε στον Συνήγορο λόγω μη χορήγησης δωρεάν εισιτηρίου στον συνοδό του και προβλημάτων προ-

111. ΦΥ 366801.

σβασιμότητας που αντιμετώπισε κατά την παρακολούθηση παράστασης στο Βασιλικό Θέατρο Θεσσαλονίκης. Με έγγραφό του προς τη Διεύθυνση του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος, ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι η προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανεξάρτητη και ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνία, σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Επεσήμανε δε ότι, όταν διατίθενται εισιτήρια σε θέσεις εξώστη, πρέπει να διασφαλίζεται η ουσιαστική προσβασιμότητα, ειδάλλως η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία καθίσταται δυσχερής ή και αδύνατη. Η Διεύθυνση του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος, άμεσα ανταποκρινόμενη, προέβη στην κατάρτιση νέας πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία, η οποία εφαρμόζεται πλέον σε όλους τους χώρους δικαιοδοσίας της (Εταιρία Μακεδονικών Σπουδών, Βασιλικό Θέατρο, Μονή Λαζαριστών, Θέατρο Δάσους και Θέατρο Γης). Η πολιτική αυτή περιλαμβάνει μέτρα για την τιμολόγηση, τη χωροθέτηση, τη στάθμευση, την ψηφιακή και φυσική προσβασιμότητα και την ενημέρωση και εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία, και προβλέπει, μεταξύ άλλων, νέα ειδική τιμολόγηση για τα ίδια και τους συνοδούς τους και απόδοση θέσεων στις πλατείες των θεάτρων για άτομα με μειωμένη κινητικότητα¹¹².

112. ΦΥ 347743.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ & ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών και Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας

- **Προτάθηκε** η δυνατότητα χρήσης της κάρτας αναπηρίας έναντι της ΓΑΠΑ των ΚΕΠΑ ειδικά όποτε η άσκηση του δικαιώματος απαιτεί μόνο την απόδειξη του ποσοστού της αναπηρίας (όπως π.χ. στην περίπτωση των μετακινήσεων με ΜΜΜ) δεδομένου ότι με την Κάρτα διαφυλάσσεται επιπλέον απόλυτα και η προστασία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων του/της κατόχου της.

Ανταπόκριση: Με την ΚΥΑ 16404/2025 (ΦΕΚ Β 5824) θεσπίστηκε η δυνατότητα χρήσης της πλαστικής κάρτας αναπηρίας στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς χωρίς να απαιτείται η προσκόμιση γνωματεύσεων ΚΕΠΑ ή άλλων δικαιολογητικών.

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης

- **Προτάθηκε** εκ νέου η προστασία του εξωιδρυματικού επιδόματος και κάθε συναφούς ποσού **από την κατάσχεση και τον συμψηφισμό για χρέη προς το Δημόσιο, ιδιώτες και πιστωτικά ιδρύματα**, η οποία προβλέπεται για την αντίστοιχη προνοιακή ενίσχυση του ΟΠΕΚΑ, με στόχο την όμοια μεταχείριση επιδομάτων που χορηγούνται με τις ίδιες ακριβώς προϋποθέσεις σε άτομα που απλά ασφαλίζονται σε διαφορετικούς φορείς και τη γενικότερη προστασία των εξαιρετικά ευάλωτων δικαιούχων του εξωιδρυματικού επιδόματος.

Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών και Υπουργό Επικρατείας (με την αρμοδιότητα του Συντονιστικού Μηχανισμού για την Αναπηρία, άρθρο 69 του Ν. 4488/2017)

- **Προτάθηκε** να τροποποιηθούν οι συμβάσεις παραχώρησης: α) με ρητή πρόβλεψη σχετικά με τη διέλευση των ΑμεΑ από τους σταθμούς διοδίων, β) με αποδοχή της ψηφιακής κάρτας αναπηρίας ή οποιασδήποτε άλλης κάρτας συμβατής με τα ηλεκτρονικά συστήματα διέλευσης των παραχωρησιούχων της οποίας η έκδοση θα είναι δυνατή **από τους δικαιούχους της ψηφιακής κάρτας αναπηρίας**.
- **Προτάθηκε** να ρυθμιστούν και οι περιπτώσεις στις οποίες η μετακίνηση/διέλευση του οχήματος γίνεται αποκλειστικά προς εξυπηρέτηση του δικαιούχου ΑμεΑ, χωρίς το ίδιο να βρίσκεται εντός αυτού.

Ανταπόκριση: Η ψηφιακή κάρτα αναπηρίας έγινε αποδεκτή για την ατελή διέλευση των ατόμων με αναπηρία από τα διόδια στη σύμβαση παραχώρησης του ΒΟΑΚ που κυρώθηκε με τον Ν. 5204/2025 (ΦΕΚ Α 89/03.06.2025).

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης

- **Προτάθηκε** η κατάργηση της προϋπόθεσης πιστοποίησης δια βίου αναπηρίας για τη χορήγηση απαλλαγής από τα τέλη ταξινόμησης.

Ανταπόκριση: Με την ΥΑ 1003/2025 (ΦΕΚ Β' 359/05.02.2025) καταργήθηκε η προηγούμενη υπ'άρ. Δ18Α 5038645 ΕΞ2013 Υ.Α. και πλέον δεν απαιτείται η πιστοποίηση **διά βίου** πάθησης/αναπηρίας για την απαλλαγή από τα τέλη ταξινόμησης επιβατικών αυτοκινήτων.

Υπουργείο Εσωτερικών, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

Για την εξυπηρέτηση πολιτών που στερούνται ψηφιακών δεξιοτήτων ή κατάλληλου εξοπλισμού, ως προς τις ψηφιακές διαδικασίες της δημόσιας διοίκησης:

- **Προτάθηκε** η λειτουργία θυρίδας Ψηφιακής Εξυπηρέτησης στα κατά τόπους Κ.Ε.Π., για να εξυπηρετούνται οι πολίτες σε όλες τις ψηφιακές διαδικασίες της δημόσιας διοίκησης είτε με φυσική παρουσία **είτε με τηλεδιάσκεψη**,
- **Προτάθηκε** η διατήρηση της εναλλακτικής δυνατότητας χρήσης άλλων, πλην των ψηφιακών, τρόπων συναλλαγής για ένα εύλογο ακόμη χρονικό διάστημα προσαρμογής και
- **Προτάθηκε** η εξέταση του ενδεχόμενου επιδότησης των πολιτών/διαμενοντών στη χώρα, ώστε να αποκτήσουν όλοι τουλάχιστον τον ελάχιστο εξοπλισμό (smartphone/tablet), μέσω του οποίου να μπορούν να έχουν πρόσβαση στις κρατικές ψηφιακές πλατφόρμες.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης ανακοίνωσε ότι πλέον άτομα με αναπηρία εγγεγραμμένα στο μητρώο του e-E-ΦΚΑ, άτομα άνω των 65 ετών, αλλά και κάτοικοι νησιών και εξωτερικού έχουν τη δυνατότητα εξ αποστάσεως ταυτοποίησης για την πιστοποίηση του αριθμού κινητού τηλεφώνου στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας (ΕΜΕπ) και συγκεκριμένα στον ιστοχώρο: emep.gov.gr.

Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών

- **Προτάθηκε** εκ νέου η αναθεώρηση των παθήσεων που δικαιολογούν τη χορήγηση δελτίου στάθμευσης ΑμεΑ¹¹³

Ανταπόκριση: αναμένεται.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Υποδομών & Μεταφορών, Περιβάλλοντος & Ενέργειας και Ψηφιακής Διακυβέρνησης

- **Προτάθηκε** εκ νέου η χρήση της ψηφιακής κάρτας αναπηρίας ως δικαιολογητικού για την ελεύθερη διέλευση από τον δακτύλιο της Αθήνας¹¹⁴.

Ανταπόκριση: η πρόταση δεν υιοθετήθηκε με την πρόσφατη ΚΥΑ.

113. Έγγραφο Συνηγόρου με αρ. πρωτ. 339739/14833/11.3.2025.

114. Έγγραφο Συνηγόρου του Πολίτη με αρ. πρωτ. 309248/30684/22.5.2025.

169743 (ΦΕΚ Β'5565/17.10.2025) αναφορικά με την διέλευση από τον δακτύλιο για την περίοδο 2025-26.

Υπουργείο Υγείας

■ **Προτάθηκε** η αναμόρφωση της νομοθεσίας που προβλέπει τοποθέτηση ειδικευόμενων ιατρών σε έμμισθες θέσεις υπεράριθμων ιατρών (άρθρο 5 της ΥΑ Γ4δ/Γ.Π.οικ.37686/24, ΦΕΚ Β' 4576/06.08.2024) και διορισμό σε προσωποπαγείς θέσεις σε μονάδες του ΕΣΥ ειδικευμένων ιατρών (άρ. 15 του Ν.2920/2001) που πάσχουν από κάποια από τις περιοριστικά αναφερόμενες παθήσεις, ώστε τα εν λόγω θετικά μέτρα να πάψουν να είναι αποσπασματικά και να αντιμετωπίζουν με όμοιο τρόπο ουσιαδώς όμοιες περιπτώσεις ασθενειών.

Ανταπόκριση: Η Διοικούσα Επιτροπή του ΚΕΣΥ απάντησε ότι υπέβαλε τη σχετική γνωμοδότηση στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας, προτείνοντας, μεταξύ άλλων, την επικαιροποίηση του καταλόγου παθήσεων με σαφή καθορισμό της βαρύτητάς τους, καθώς και τον προσδιορισμό των εκπαιδευτικών κέντρων στα οποία δύνανται να τοποθετούνται οι πάσχοντες ιατροί. Αντιστοίχως, προτάθηκαν ρυθμίσεις που αφορούν τον διορισμό ιατρών με αναπηρία σε προσωποπαγείς θέσεις του ΕΣΥ¹¹⁵.

Υπουργείο Τουρισμού

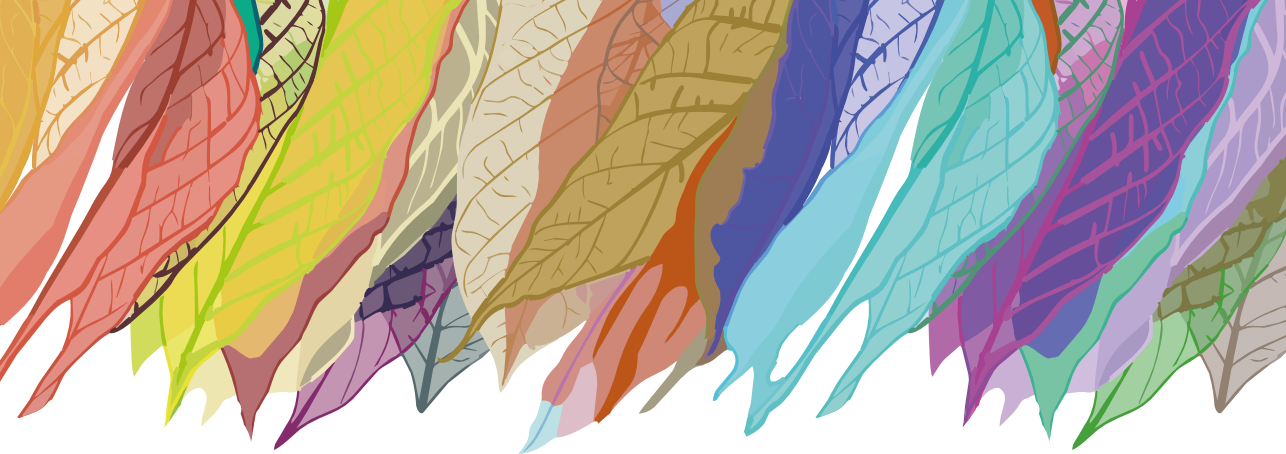
■ **Προτάθηκε** να εξεταστεί η συμπερίληψη της αναπηρίας στα ήδη προβλεπόμενα κοινωνικά κριτήρια μοριοδότησης κατά την επιλογή υποψηφίων για τις Σχολές Ξεναγών και τα ταχύρρυθμα προγράμματα του άρθρου 42 παρ. 2 του Ν. 5121/2024 για υποψήφιους και υποψήφιας που είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα καθήκοντα του ξεναγού, λαμβανομένης ταυτόχρονα υπόψη της υποχρέωσης λήψης μέτρων εύλογων προσαρμογών, εφόσον αυτή απαιτείται.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Τουρισμού απάντησε ότι είναι κατ' αρχάς θετικό στην πρόταση, αναγνωρίζοντας το αναφαίρετο δικαίωμα

115. ΦΥ 377673, 372789.

των ατόμων με αναπηρία για εργασία σε ίση βάση με τα άλλα άτομα και ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν, ούτως ή άλλως, να συμμετέχουν σε οποιαδήποτε σχετική πρόσκληση/προκήρυξη εκδίδεται από το Υπουργείο. Σημείωσε επίσης ότι θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα (με την πρόβλεψη στην οικεία προκήρυξη του κατάλληλου δικαιολογητικού προς υποβολή) ώστε οι επιτυγχόντες να μην εμποδίζονται από το είδος ή το ποσοστό της αναπηρίας τους από το να παρακολουθήσουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των Σχολών Ξεναγών (ή των ταχύρρυθμων προγραμμάτων), το οποίο περιλαμβάνει εκτός από τη θεωρητική διδασκαλία και επισκέψεις ή και εκδρομές σε μουσεία, μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας και να μπορούν με την αποφοίτησή τους να ασκήσουν το επάγγελμα του ξεναγού¹¹⁶.

116. ΦΥ 370218.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Α.Δ.Ε.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
Α.Α.Υ.Ε.	Ανωτάτη Αεροπορίας Υγειονομική Επιτροπή
Α.Κ.	Αστικός Κώδικας
Α.Μ.Κ.Α.	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
Α.Ν.Υ.Ε.	Ανωτάτη Ναυτική Υγειονομική Επιτροπή
αρ.	Αριθμός
Α.Σ.Υ.Ε.	Ανωτάτη Στρατιωτική Υγειονομική Επιτροπή
Βλ.	Βλέπε
Γ.Α.Π.Α.	Γνωστοποίηση Αποτελέσματος Πιστοποίησης Αναπηρίας
Γ.Γ.Π.Σ.Ψ.Δ.	Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης
Γ.Ε.ΕΘ.Α.	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
Γ.Ε.Σ.	Γενικό Επιτελείο Στρατού
Γ.Λ.Κ.	Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
Δ.Α.Φ.	Διαταραχή αυτιστικού φάσματος
Δ.Ο.Υ.	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
Δ.Σ.Δ.Α.Α.	Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
Ε.Δ.	Ένοπλες Δυνάμεις

Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
Ε.Σ.	Εθνική Στρατηγική
Ε.Σ.Α.μεΑ.	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Σ.Π.Α.	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
Ε.Σ.Υ.	Εθνικό Σύστημα Υγείας
Ε.ΤΑ.Μ.	Ενιαίο Ταμείο Μισθωτών
Ε.Φ.Κ.Α.	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
Η.Ε.	Ηνωμένα Έθνη
Ι.Κ.Α.	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
κ.ά.	και άλλα
ΚΕ.Β.ΕΙΣ.	Κέντρο Βεβαίωσης και Είσπραξης
ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.	Κέντρο Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης
ΚΕ.Π.Α.	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας
Κ.Ε.Π.	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΕ.Σ.Υ.	Κεντρικό Συμβούλιο Υγείας
κ.λπ.	Και λοιπά
Κοιν.Σ.Επ.	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
Κοι.Σ.Π.Ε.	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης
Κ.Τ.Ε.Λ.	Κοινό Ταμείο Εισπράξεων Λεωφορείων
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Α.Σ.Α.	Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών
Ο.Α.Σ.Θ.	Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Θεσσαλονίκης

Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Π.Ε.Κ.Α.	Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων & Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ο.Τ.Α.	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
περ.	Περίπτωση
Π.Ο.Α.Σ.	Πανελλαδική Ομοσπονδία Αστικών Συγκοινωνιών
Π.Ο.Α.Υ.Σ.	Πανελλαδική Ομοσπονδία Αυτοκινητιστών Υπεραστικών Συγκοινωνιών
π.χ.	παραδείγματος χάριν
Σ.τ.Ε.	Συμβούλιο της Επικρατείας
τ.	τέως
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
Υ.ΠΑΙ.Θ.Α.	Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
Φ.Υ.	Φάκελος Υπόθεσης
Ψ.Κ.Α.	Ψηφιακή Κάρτα Αναπηρίας

ISSN 2944-9766

17 Chalkokondyli, 104 32, Athens • Tel.: (+30) 213 1306 600
e-mail: press@synigoros.gr • www.synigoros.gr